

Møte mandag den 27. mai 2013 kl. 12

President: Øyvind Korsberg

Dagsorden (nr. 85)

1. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven mv. (bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi) (Innst. 311 L (2012–2013), jf. Prop. 90 L (2012–2013))
2. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i bioteknologiloven (straffebestemmelsen og assistert befruktning til personer med seksuelt overførbare sykdommer) (Innst. 313 L (2012–2013), jf. Prop. 95 L (2012–2013))
3. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven mv. (styrking av pasienters, brukeres og pårørendes stilling m.m.) (Innst. 314 L (2012–2013), jf. Prop. 100 L (2012–2013))
4. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Jon Jæger Gåsvatn, Kari Kjønås Kjos og Siv Jensen om styrking av kreftbehandlingen gjennom å gjøre Radiumhospitalet til et nasjonalt kompetansesenter (Innst. 310 S (2012–2013), jf. Dokument 8:38 S (2012–2013))
5. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Jon Jæger Gåsvatn og Kari Kjønås Kjos om å tilby nye kreftmedisiner i tråd med faglige råd (Innst. 300 S (2012–2013), jf. Dokument 8:43 S (2012–2013))
6. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Borghild Tenden om lavterskeltilbud innen psykisk helse i kommunene (Innst. 309 S (2012–2013), jf. Dokument 8:46 S (2012–2013))
7. Interpellasjon fra representanten Arild Stokkan-Grande til helse- og omsorgsministeren:

«I Meld. St. 47 for 2008-2009, Samhandlingsreformen, pekes det på at den demografiske utviklingen gir utfordringer som vil kunne 'true samfunnets økonomiske bæreevne'. Dette gjelder ikke minst innenfor den ressurskrevende demensomsorgen. En stor del av helseutfordringene kan ikke løses av én sektor alene, men gjennom samarbeid mellom flere sektorer, som f.eks. kultur og helse. Tiden er overmoden for å systematisere forpliktende tverrsektorielt samarbeid for mer helhetlige og ressursbesparende løsninger.

Hvilke planer har regjeringen for å utvikle strategier for tverrsektorielt samarbeid, og hvordan kan regjeringen stimulere til mer forskning samt utvikling av praksisfeltet der kultur inkluderes i helse og omsorg?»
8. Interpellasjon fra representanten Line Henriette Hjemdal til helse- og omsorgsministeren:

«Reise til sykehus for å ta røntgenbilde kan være en belastning for de sykeste eldre som bor på sykehjem og pasienter i lokalmedisinsk senter. Ny medisinsk teknologi og elektronisk kommunikasjon gjør det mulig å flytte røntgenmaskiner ut av sykehusene og til pasientene. Det er særlig sykehjemspasienter som har behov for at røntgenapparatet kommer til dem, framfor at de må reise til sykehuset. Medisinsk diagnostikk fra spesialisthelsetjenesten vil dermed bli mer tilgjengelig for de sykeste eldre. I de fleste situasjoner er mobile røntgentjenester billigere enn tradisjonelle røntgentjenester på sykehus. Mobile radiologiske tjenester inngår ikke i regelverket for finansiering av poliklinisk radiologi, og sykehusene er ikke pålagt et ansvar for å tilby dette.

Vil statsråden endre dette slik at pasienter i sykehjem og lokalmedisinsk senter sikres mobile radiologiske tjenester fra spesialisthelsetjenesten?»

9. Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Svein Flåtten, Frank Bakke-Jensen, Torgeir Dahl, Lars Myraune og Ingjerd Schou om samdrift i landbruket (Innst. 302 S (2012–2013), jf. Dokument 8:63 S (2012–2013))
10. Innstilling fra næringskomiteen om endringer i reindriftsloven mv. (avvikling av områdestyrene) (Innst. 307 L (2012–2013), jf. Prop. 89 L (2012–2013))
11. Innstilling fra næringskomiteen om reindriftsavtalen 2013/2014, og endringer i statsbudsjettet for 2013 m.m. (Innst. 308 S (2012–2013), jf. Prop. 104 S (2012–2013))
12. Referat

Presidenten: Representantene Karin S. *Woldseth*, Jan Arild *Ellingsen* og Susanne *Bratli*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Det foreligger en rekke permisjonssøknader:

- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Øyvind *Vaksdal* i tiden fra og med 27. mai til og med 29. mai for å delta i møter i Europarådets parlamentariske forsamling i Izmir, Tyrkia
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Marit *Nybakk* i dagene 27. og 28. mai for å lede en delegasjon fra NATOs parlamentariske forsamling til Beograd og Pristina
- fra representantene Hans Frode *Kielland Asmyhr*, *Vigdis Giltun*, Per Olaf *Lundteigen* og Torfinn *Opheim* om permisjon i tiden fra og med 27. mai til og med 30. mai – alle for å delta i studiereise med Nordisk Råds delegasjon til Novgorod, Russland
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om velferdspermisjon for representanten Sonja *Mandt* fra og med 27. mai og inntil videre

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.

2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Akershus fylke: Knut Tønnes *Steenersen*

For Buskerud fylke: Eli Hovd *Prestegården*

For Oslo: Khalid *Mahmood*

For Rogaland fylke: Terje *Halleland* og Laila *Thorsen*

For Vestfold fylke: Heidi *Ørnlo*

For Østfold fylke: Erlend *Wiborg*

Presidenten: Knut Tønnes Steenersen, Eli Hovd Prestegården, Khalid Mahmood, Terje Halleland, Laila Thorsen, Heidi Ørnlo og Erlend Wiborg er til stede og vil ta sete.

S t a t s r å d Jonas Gahr Støre overbrakte 4 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet fortsetter utover kl. 16.

S a k n r. 1 [12:02:43]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven mv. (bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi) (Innst. 311 L (2012–2013), jf. Prop. 90 L (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre vil presidenten foreslå at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Jon Jæger Gåsvatn (FrP) [12:03:43] (ordfører for saken): De lovendringene vi i dag skal vedta i pasient- og brukerrettighetsloven vil bidra til å klargjøre hvilken adgang helse- og omsorgstjenesten har til å fatte vedtak om bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi overfor pasienter og brukere som helt eller delvis mangler samtykkekompetanse.

Helse- og omsorgstjenestene har i liten grad tatt i bruk slik teknologi i dag, og en vesentlig årsak er nok de strenge kravene som stilles med hensyn til personvern i bl.a. personopplysningsloven. Her heter det om samtykke at det skal være en frivillig, uttrykkelig og informert erklæring fra den registrerte om at han eller hun godtar behandling av opplysninger om seg selv. At det skal foreligge informert samtykke, betyr i praksis i denne sammenheng at helse- og omsorgspersonell skal forsikre seg om at pasient og bruker har forstått hva han eller hun sier ja til. Spesielt når det

gjelder personer med ervervet kognitiv svikt og demenstilstander, kan det være en stor utfordring å forsikre seg om at budskapet er forstått og akseptert. Vi vet også at dagsformen til enkelte med denne type diagnose kan variere, og at det derfor nærmest løpende må foretas en vurdering av vedkommendes samtykkekompetanse.

Danmark har hatt gode erfaringer med å endre på sitt lovverk, slik at pasienter med helt eller delvis manglende samtykkekompetanse har kunnet få tilbud om lokaliseringsteknologi så sant pasienten ikke motsetter seg dette. En slik endring er åpenbart en viss svekkelse av den mer rigide formuleringen om informert samtykke, men her er det viktig å se på hva som kan være i brukerens interesse. Resultatene i Danmark er at pasienter og brukere har fått en økt selvstendighet, økt trygghet, økt livskvalitet, større sosial deltakelse og økt mobilitet. Dette illustrerer etter min oppfatning at velferdsteknologi – brukt på riktig måte – innebærer godt personvern gjennom å styrke den enkeltes mulighet til å ivareta sitt eget privatliv. SINTEF-rapporten Trygge spor fra 2013 viser til ulike prosjekter i Norge som kommer fram til mange av de samme erfaringene som det en har sett i Danmark.

Undertegnede var med på å fremme et representantforslag i vårsesjonen 2012 om å få på plass endringer i det norske lovverket i tråd med det som var gjort i Danmark. I juni i fjor tok Helsedirektoratet til orde for lovendringer slik vi hadde foreslått, og i fjor høst sendte så regjeringen ut lovendringsforslaget på høring. Jeg merket meg at helseministeren i desember karakteriserte vårt forslag og debatten rundt det som et oppvarmingsband i forhold til den konserten regjeringen skulle stå for i denne saken. Når en ser på saksgangen, minner vel heller regjeringens lovendringsforslag nå om et postludium til det representantforslaget vi fremmet.

Jeg er glad vi nå får et samlet storting med på disse lovendringene. Det er en samlet komité som står bak de vesentligste merknadene i denne saken. Komiteen viser til at ny teknologi kan være til støtte både for pasienter, brukere, pårørende og ansatte i helse- og omsorgssektoren. Det understrekes imidlertid at teknologi aldri kan erstatte menneskelig kontakt og omsorg, men at det vil være et viktig supplement i et helhetlig helse- og omsorgsperspektiv.

De personvernmessige utfordringene drøftes også i innstillingen. Selv om lovverket til en viss grad åpner for bruk også overfor pasienter som motsetter seg det, er dette meget strengt regulert, og komiteen understreker viktigheten av å benytte tillitskapende tiltak. Komiteen framholder også at det må gjøres både faglige og etiske avveininger om teknologibruk i hvert enkelt tilfelle, og det stilles strenge krav til datalagring.

Jeg vet at det er mange tjenesteytere der ute som har ventet på denne lovendringen, men jeg vil oppfordre alle til å sette seg godt inn i de kravene som stilles for å ta i bruk teknologien. Jeg vet at noen tror at det nå skal spares store penger gjennom å utstyre alle demente med en GPS, og at man så skal sitte på et vaktrom og følge med på lyssende prikker på en skjerm. Slik er det ikke, og slik kommer det ikke til å bli. Vi får nå mulighet til å redusere de over 1 000 ressurskrevende leteaksjonene som iverksettes

hvert år, og spare pasienter og pårørende for bekymringer og lidelser.

Jeg har sett hvor brutalt og raskt Alzheimer kan ramme også personer som er yngre enn meg, og jeg har sett hvilken glede en tidligere overlege jeg kjente, hadde av sin GPS da han ble rammet av demens. Lovverket blir nå klargjort, og det vil begrense den utstrakte og ofte ulovlige bruk av låste dører ved våre institusjoner. Jeg ser fram til at en rekke pasienter og brukere nå vil få en helt annen frihet og mestringsfølelse, og jeg har tro på at det også kan bidra til å forsinke progresjonen i utvikling av demens. Jeg vet at det derfor er mange som ønsker denne lovendringen velkommen.

Så ser jeg at Venstre har omdelt et forslag i salen til denne saken, som går på samtykke fra nærmeste pårørende når det gjelder personer over 18 år. Jeg regner med at Venstre selv vil argumentere for det synet.

Håkon Haugli (A) [12:08:17]: Det er bred enighet om denne saken, og det ser ikke ut som det blir noen stor debatt i dag. Det betyr ikke at saken er uviktig – tvert i mot. Saksordfører Gåsvatn har på en helt utmerket måte redegjort for hva dette handler om, og hvor viktig det vil være for omsorgstrengende og deres pårørende. Det handler om trygghet, frihet og mestringsfølelse.

Arbeiderpartiet ser fram til en bred debatt om nye metoder og ny teknologi i omsorgen, herunder også varslings- og lokaliseringsteknologi, når vi behandler Meld. St. 29 for 2012–2013 om morgendagens omsorg. Vi er glad for den brede tilslutningen regjeringens lovforslag har fått, og samtidig opptatt av at ny teknologi aldri kan erstatte menneskelig kontakt. Den må alltid være et supplement, den må alltid tas i bruk på en måte som ikke gir falsk trygghet, og den må alltid brukes på en måte som er i den omsorgstrengendes interesse. Dette kommer vi, som sagt, tilbake til ved behandlingen av omsorgsmeldingen 17. juni.

Inger Johanne Bjørnstad (V) [12:09:27]: Komiteen har kommet med en enstemmig tilråding, og Venstre er enig i det aller meste i innstillingen og i lovforslaget. Jeg har på vegne av Venstre likevel lagt fram et forslag om en liten justering, og dette vil jeg komme tilbake til.

Det er etter min oppfatning særlig to forhold som er viktige med denne lovendringen. Det ene er at ny teknologi kan tas i bruk på nytt område, og at det blir tatt i bruk på en slik måte at det skaper ryddige og trygge forhold omkring bruken. Jeg må minne om at det ikke bare er eldre mennesker som rammes av en form for demens. Min mor var så vidt over 60 år og så omtrent ut som jeg gjør nå, da hun ble rammet. Hun var sprek og rask og så ikke det minste forvirret ut, men hun ble taus. Min far måtte passe godt på. Da han døde, kunne hun ikke bo hjemme lenger. Den gangen, på 1980-tallet, innebar det låste dører. Pasientene måtte følges når de var utendørs, og dersom ingen hadde tid, kom de ikke ut.

Selv om man i dag ikke låser dørene, er likevel begrensningene og engstelsen der. Jeg er meget glad for at vi i dag har muligheten til å gi disse menneskene noe av friheten tilbake, at de ikke må være avhengige av at noen har tid til

å følge dem, for å komme ut. For pårørende som har brukere boende hjemme hos seg, gir dette også en form for frihet – frihet fra den stadige angsten for at den kjære skal ta seg en tur og ikke komme tilbake. Jeg har så mye tro på folk – både pårørende hjemme og ansatte på sykehjemmene – at dette ikke blir noen sovepute, men en mulighet til å skifte fokus, til å ta fokus vekk fra angsten for hva som kan skje og over til å se personen. Da er det viktig å ha tydelige regler for bruken. Det er helt nødvendig for at tiltaket skal kunne virke etter hensikten. Vi må føle trygghet for brukeren eller pasienten, men også for at informasjonen kun brukes til det som er nødvendig for pasienten.

Jeg synes det er gjort godt rede for disse problemstillingene i innstillingen. Venstre har likevel behov for å tydeliggjøre grunnlaget for å ta i bruk dette tiltaket, slik at misforståelser kan unngås.

Jeg har selv vært pårørende og mener det både er riktig og viktig at en innhenter pårørendes samtykke når en skal innføre bruk av tekniske innretninger for å spore en pasient.

Å innhente informasjon fra nærmeste pårørende om hva pasienten eller brukeren ville ha ønsket, forekommer meg å være noe hypotetisk. Jeg foreslår derfor at følgende setning tas inn som andre setning i første avsnitt:

«Der det er mulig skal det innhentes samtykke fra pasientens nærmeste pårørende.»

Likeledes strykes siste setning i andre avsnitt.

Med dette tar jeg opp Venstres forslag.

Presidenten: Da har representanten Inger Johanne Bjørnstad tatt opp det forslaget som hun refererte til.

Statsråd Jonas Gahr Støre [12:12:46]: Det er fristende å si at de tar i bruk ny velferdsteknologi utenfor stortingssalen – for alle aldersgrupper, får vi håpe. (Støy fra demonstranter på utsiden av Stortinget.)

Presidenten: Presidenten tenkte på det samme.

Statsråd Jonas Gahr Støre [12:12:55]: Det lovforslaget som Stortinget nå har til behandling, vil legge til rette for at helse- og omsorgstjenesten kan tilby varslings- og lokaliseringsteknologi til omsorgstrengende uten samtykkekompetanse. Det vil bidra til bedre velferd, mer trygghet og bedre oppfølging av de tjenestene vi gir fra helsevesnets side.

På sitt beste er bruk av teknologi et hjelpemiddel til økt livskvalitet. Nylige studier som det har vært vist til, f.eks. prosjektet Trygge spor, der SINTEF har vært forskningspartner, viser at bruk av GPS-løsninger har gitt økt trygghet for den omsorgstrengende, for pårørende og for personalet. Flere pårørende melder at bruk av GPS har gjort det lettere å håndtere hverdagen, slik at en bruker kan bo lenger hjemme. Det rapporteres om at bruk av slik teknologi har gitt brukere større frihet til å gå på tur etter eget ønske, og mange pårørende opplever det som en stor avlastning og som fravær av tvang.

Studiene viser også at GPS kan være et hjelpemiddel som bidrar til fysisk aktivitet ved at personer med orien-

teringssvikt kan fortsette å gå på tur. Personalet rapporterer at de har fått økt bevissthet om og forståelse for viktigheten av fysisk aktivitet også for personer med demens. Mange brukere og pårørende gir uttrykk for at bruk av GPS gir bedre muligheter til å mestre hverdagen og fortsette å leve et selvstendig liv, på tross av utviklingen av sykdom og funksjonssvikt.

Derfor er jeg veldig glad for at en samlet komité slutter seg til lovforslaget. Jeg tror dette forslaget gir trygghet til dem som måtte oppleve at teknologi kan være noe som gir utrygghet. Som komitéen er jeg opptatt av at ny teknologi ikke skal erstatte menneskelig kontakt, men være et supplement til personlig hjelp, tradisjonelle hjelpemidler og tilrettelegging av bomiljø. Videre er det viktig at teknologibruken er forsvarlig, slik at den ikke gir falsk trygghet. Bruk av ny teknologi skal alltid være i den omsorgsstrengendes interesse. Disse hensynene er, etter min mening, godt ivaretatt gjennom lovforslagets vilkår og merknader i lovproposisjonen.

Utviklingen av velferdsteknologiske løsninger gir nye muligheter for helse- og omsorgstjenesten, og jeg er sikker på at det kommer til å være en viktig del av svaret på hvordan denne tjenesten kan løse sine oppgaver i årene som kommer. For å utnytte disse mulighetene må det legges til rette for at tjenesten i større grad kan ta slike teknologiske løsninger i bruk.

I Meld. St. 29 for 2012–2003, Morgendagens omsorg, er det varslet at det skal etableres et nasjonalt program for utvikling og implementering av velferdsteknologi i helse- og omsorgstjenesten. I tillegg har vi allerede i revidert nasjonalbudsjett foreslått å bevilge 55 mill. kr til et program for utvikling og innføring av slik teknologi og innovasjon, så vi er på god vei.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [12:15:40]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i bioteknologiloven (straffebestemmelsen og assistert befruktning til personer med seksuelt overførbare sykdommer) (Innst. 313 L (2012–2013), jf. Prop. 95 L (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på tallerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Håkon Haugli (A) [12:16:38]: Vi skal i dag gjøre to viktige og gjensidig uavhengige endringer i bioteknologi-

loven: Vi åpner for at hivpositive kan få barn på en trygg måte, og vi tydeliggjør at privatpersoner ikke skal kunne straffes etter bioteknologiloven.

I Arbeiderpartiet er vi glade for at ny bioteknologi gradvis er tatt i bruk i Norge. Mona Susanne Tetlie var Norges førstefødte såkalte prøverørsbarn i 1984, og i 2006 ble hun selv mor til en liten jente på Oppdal fødestue. Hun er et av mange, mange eksempler på at ny teknologi har skapt glede, nye liv og familier, og bidratt til at vi er blitt flere i Norge. Det er grunnleggende bra at folk får barn.

Den første lovendringen åpner for at hivpositive kan få barn uten den smitterisikoen som naturlig befruktning innebærer. Par med hiv eller andre alvorlige seksuelt overførbare kroniske sykdommer vil heretter kunne få barn ved assistert befruktning. Hiv er en alvorlig kronisk sykdom, men ikke lenger dødelig slik som før. Nye medisiner gjør, heldigvis, at de fleste hivpositive i Norge er friske og lever gode liv. Mange ønsker å få barn. Risikoen for å overføre smitte til partneren og til barnet kan reduseres kraftig dersom paret får assistert befruktning. Slik bioteknologiloven er i dag, har sykehusene ikke anledning til å tilby disse parene denne form for behandling. Det er dette vi nå endrer.

For Arbeiderpartiet har det vært avgjørende at lovendringen har bred støtte i fagmiljøene, at assistert befruktning skal tilbys basert på en grundig individuell vurdering, og det viktigste temaet i vurderingen må være risikoen for overføring av smitte til barnet. Når mannen er hivpositiv, er risikoen nesten null. Når det er kvinnen som er hivpositiv, er risikoen mindre enn 1 pst. dersom hun får medisinsk behandling og ikke ammer. Det er viktig å minne om at ingen svangerskap er uten risiko, og for oss er det også viktig å peke på at alternativet for mange friske hivpositive vil være – og er – å få barn ved naturmetoden. Siden 2000 er det ikke født hivpositive barn i Norge. Det er ingen selvfølge, og vi er glad for at vi i dag gjør lovendringer som gir hivpositive foreldre større trygghet.

Jeg må kort kommentere Fremskrittspartiets merknader til denne delen av forslaget. Partiet argumenterer med at «offentlige midler» skal brukes på assistert befruktning for personer som er «befruktningsdyktige». Dette resonnetet har jeg vanskelig for å følge, og det framstår ganske brutalt. På hvilken måte er det bedre for barna og deres foreldre at hivpositive tvinges til å ta risikoen med å få barn uten medisinsk bistand? Den menneskelige kostnaden ved at det fødes hivpositive barn vil være betydelig, og om det vil spare offentlige utgifter, er vanskelig å se for seg.

Den andre lovendringen presiserer gjeldende rett. Bioteknologiloven § 7-5 gjør det straffbart å overtre eller medvirke til overtredelse av loven. Det har vært skapt tvil om hvor langt dette straffeansvaret strekker seg – kun mot helsepersonell, eller kan pasienter også straffes? Det er også reist tvil om privatpersoner som medvirker til at folk benytter seg av tilbud som er lovlige i utlandet, men ikke tillatt i Norge, kan straffes.

Arbeiderpartiets stortingsgruppe stilte i 2004 spørsmål til daværende helseminister Dagfinn Høybråten om dette og fikk da presisert den lovforståelsen vi nå legger til grunn: Hensikten har ikke vært å straffe privatpersoner.

Arbeiderpartiet mener det er riktig å beholde muligheten for å straffe profesjonelle aktører som medvirker til brudd på bioteknologiloven, men vi er opptatt av å tydeliggjøre at privatpersoner ikke skal straffes.

Vi registrerer at Kristelig Folkeparti også ved denne korsveien ønsker å reise en bred surrogatidebatt. Til det er det flere ting å si. For det første: Den store gruppen dette gjelder, er etter all sannsynlighet enslige kvinner som reiser til utlandet for å få assistert befruktning. For det andre: Det er bred enighet om at surrogati ikke skal tillates i Norge. Surrogati reiser problemstillinger som må løses gjennom internasjonalt samarbeid. Arbeiderpartiet er opptatt av at Norge skal delta aktivt i det arbeidet som foregår internasjonalt. For det tredje: Dette lovforslaget har ikke hatt til hensikt å utrede eller ta endelig stilling til kontroversielle spørsmål. Lovendringene innebærer kun at dagens praktisering av lovverket videreføres.

Arbeiderpartiet støtter fullt ut de lovendringene regjeringen har foreslått. For oss handler det om trygghet og frihet, for barn og foreldre.

Per Arne Olsen (FrP) [12:21:17]: Etter lang og grundig behandling i Fremskrittspartiets gruppe har vi i denne saken, hvor det som så ofte før står et tidligere enstemmig prinsipp mot ny politikk, kommet til at vi vil stå ved Stortingets tidligere vedtatte politikk.

I slike saker må man selvfølgelig – som alltid – vurdere om det å endre vil bety så store forskjeller at det igjen vil gjøre det fornuftig å foreta denne endringen.

Det har altså tidligere vært bred enighet i denne sal om at assistert befruktning skal være forbeholdt par der én eller begge parter ikke er befruktningsdyktige. Mye tyder på at det dessverre er slik at det også i fremtiden vil kunne bli født barn med hivsmitte, uavhengig av innføringen av muligheten for å oppnå assistert befruktning. Imidlertid viser det faktum at det heldigvis ikke er født barn med påvist hiv i Norge siden 2000 – under dagens lovverk – at behovet for tiltak forhåpentligvis er begrenset.

Praksis i Sverige er at det gis tilbud om assistert befruktning i tilfeller hvor mannen er hivpositiv, men der hvor kvinnen er hivpositiv, gis det ikke et slikt tilbud på grunn av den potensielle faren som foreligger for smitte fra kvinnen til barnet. I Danmark kreves det at viruset fjernes før inseminasjon finner sted. Selv da er det imidlertid fortsatt en risiko – riktig nok liten – for overføring av smitte fra mor til barn gjennom svangerskapet, under fødselen og eventuelt ved amming.

Fremskrittspartiet er i den anledning også litt bekymret med tanke på det økte offentlige ansvaret som vil måtte oppstå som følge av en slik hendelse ved denne lovendringen. Vi ønsker derfor å videreføre prinsippet om at manglende fruktbarhet skal legges til grunn ved tilbud om assistert befruktning, rent generelt.

På denne bakgrunn vil Fremskrittspartiet stemme mot forslaget til endring av § 2-3 i bioteknologiloven. Men når det gjelder den andre endringen, nemlig § 7-5 nytt annet ledd, er Fremskrittspartiet – og det er jeg glad for – en del av flertallet.

Vi er enig med regjeringen, som mener at det aldri har

vært meningen å straffe pasienter og/eller privatpersoner som medvirker til en handling som er lovlig i utlandet, men som ikke er lovlig i Norge. Lovforslaget legger til grunn at den foreslåtte lovendringen rett og slett klargjør gjeldende rett.

Vi støtter derfor intensjonene i regjeringens forslag til ny § 7-5 i lov om humanmedisinsk bruk av bioteknologi m.m. Imidlertid er vi enig i Den Norske Advokatforenings høringsuttalelse, som har en annen lovtekst de mener vil være enda mer presis. Vi vil derfor få lov til å fremme det forslag som er referert i saken.

Presidenten: Da har representanten Per Arne Olsen tatt opp det forslaget han refererte til.

Bent Høie (H) [12:25:00] (komiteens leder): Høyre har kommet fram til at vi støtter regjeringens forslag til lovendring når det gjelder assistert befruktning, og er enig i den presiseringen i loven som gjøres når det gjelder hvem som kan straffes etter lovens paragrafer.

Det første spørsmålet var også et sentralt spørsmål i forbindelse med den forrige stortingsmeldingen om bioteknologi. Den gangen var det betydelig større usikkerhet knyttet til den metoden, og vi valgte derfor å gå videre med et forbud. Prinsippet knyttet til at dette kun skal gis til personer der den ene ikke er fruktbar, ble forlatt i forbindelse med den nye ekteskapsloven, der en åpnet opp for assistert befruktning for lesbiske par. Så det spørsmålet oppfatter jeg ikke er et prinsippsspørsmål denne gangen.

Vi mener at det å gi assistert befruktning til hivpositive må være underlagt de samme prioriteringshensyn og faglige hensyn som all annen medisinsk behandling, men med utgangspunkt i de erfaringene som nå er gjort siden sist dette ble diskutert, er det ikke lenger noe grunnlag for å opprettholde et lovforbud på det området.

Når det gjelder presiseringen, er den nødvendig, fordi det har oppstått usikkerhet og diskusjon rundt det som i hvert fall jeg oppfatter var Stortingets klare intensjon da vi behandlet bioteknologiloven bredt forrige gang, nemlig at dette er en lov som i hovedsak omhandler helsepersonell og folk som gir et tilbud, og at den ikke er ment som en lov som skal omhandle det å straffeforfølge personer som benytter seg av disse tilbudene.

I denne diskusjonen, som spesielt i denne omgang har vært knyttet til surrogati, har enkelte hevdet at det er ulogisk at en skal ha lov til å gjøre i utlandet noe en ikke har lov til å gjøre i Norge. Men det er faktisk ikke tilfellet. Det er ikke ulovlig å få utført surrogati i Norge, for den som får det utført, og det er heller ikke ulovlig å gjøre det i utlandet. I Norge er det ulovlig å tilby å gjennomføre surrogati, og Norge ville ikke på noen som helst måte hatt mulighet til å straffeforfølge personer som utfører og gjennomfører surrogati i utlandet, altså det medisinske personellet. Så dette er en lov som også etter denne presiseringen er logisk.

Jeg mener også at det er riktig å ha en lov på dette området som er sånn som den er. En tanke om at man skulle innført en lov som straffeforfølte mennesker som fikk barn, etter at barnet var født, mener jeg ville vært feil. Ingen barn er ulovlige, alle barn er velkomne. Vår vik-

tigste oppgave er å sikre et regelverk rundt barna som er best mulig, og ikke lar barna bli straffelidende for valg som voksne har tatt, selv om vi skal være veldig tydelige på at surrogati er en ikke ønsket metode å benytte i Norge. Det er ikke ønskelig at nordmenn reiser til utlandet og gjennomfører det. Men vi kan ikke la det å få barn bli straffbart.

Audun Lysbakken (SV) [12:28:27]: Når det gjelder den delen av forslaget som omhandler assistert befruktning, vil jeg på vegne av SV bare slutte meg til det representantene Haugli og Høie har sagt, som gode begrunnelser for flertallets syn.

Jeg vil gjerne knytte noen korte kommentarer til det som handler om straffebestemmelsen i bioteknologiloven og advare mot at det gjøres til en generell surrogatidebatt. Det er bred politisk enighet om at vi ikke ønsker å åpne for tilbud om surrogati i Norge. SV har det klare syn at vi ikke ønsker en utvikling der nordmenn i større grad benytter seg av kommersiell surrogati i utlandet. Vi mener det er en betydelig fare for at det legger et utilbørlig press på bl.a. fattige kvinner i fattige land, og at det å bære fram et barn for andre er en oppgave så stor, med så store konsekvenser for den enkelte kvinne, at det ikke er riktig at det skal tilbys på et kommersielt marked.

Men når det er sagt, er vi svært opptatt av å skille mellom debatten om kommersiell surrogati og bruken av den, og de barna som har kommet til Norge som følge av bruken av surrogati i utlandet. Da må barnas rettigheter komme først. Da er det vår oppgave å legge til rette for at de barna får et familieliv og en hverdag mest mulig lik den alle andre har, og en trygghet i forholdet til sine omsorgspersoner som andre barn har. Derfor har regjeringen vært opptatt av å legge til rette for å få formalisert disse foreldreskapene på en best mulig måte. Derfor bør vi også avfeie enhver tvil om at disse familiene på noe vis kan straffefølges etter at de kommer til Norge. Det ville være feil måte å prøve å motvirke bruken av surrogati på.

Det er dessuten slik – og jeg vil slutte meg til det som representanten Høie nettopp sa – at vi må skille mellom det som reguleres av norsk lov, som er tilbud av tjenester i Norge, og det som vi ikke har muligheten til å regulere på noen annen måte enn gjennom internasjonalt samarbeid. Det er et stort behov for internasjonalt samarbeid, mener jeg, for å håndtere den framvoksende surrogatiindustrien. Men det må man altså gjøre på samme måte som man har klart å få til internasjonal enighet om adopsjonslovgivning gjennom internasjonale prosesser. I tillegg bør Stortinget og regjeringen stå fast på sitt prinsipielle syn og klart tilrå nordmenn til ikke å benytte seg av denne typen tjenester i andre land.

Men det er fornuftig å gjøre den presiseringen av straffebestemmelsen som flertallet i dag går inn for. Det viser også at vi klarer å ha to tanker i hodet på én gang – at vi både er prinsipielle i vår tilnærming til surrogat spørsmålet og holder fast ved at det ikke er noe ønsker i Norge, og samtidig setter hensynet til de barna som har kommet hit, som vi ønsker hjertelig velkommen, aller først.

Kjersti Toppe (Sp) [12:32:08]: Regjeringa har lagt fram forslag om endring i bioteknologilova som opnar for assistert befruktning av fertile par med seksuelt overførbare sjukdomar, og endringar i lovas straffeføresegn.

Senterpartiet har på same måte som Bioteknologinemnda vore skeptisk til å innføra tilbod om assistert befruktning der kvinna er hiv-positiv, ut frå at det då er ein ikkje ubetydeleg smitterisiko for barnet. Den same utfordringa gjeld ikkje dersom mannen er hiv-positiv.

Når Senterpartiet no sluttar seg til forslaget om å gjera tilbodet kjønnsnøytralt, vil vi understreka det som departementet skriv i saka, at det skal gjerast ei konkret vurdering av om det er fagleg forsvarleg å gi assistert befruktning i det enkelte tilfellet, og at infeksjonsmedisinarrar må vera med på denne vurderinga. Å avgrensa smitterisikoen til barnet må vera det overordna.

Regjeringa har òg lagt fram forslag om å endra straffeføresegna i bioteknologilova, slik at ho ikkje skal gjelda for privatpersoner som søkjer eller nyttar tilbod som er i strid med lova, den som donerer egg, sæd eller befrukta egg, eller forskingsdeltakarar.

Bakgrunnen for endringa er at det har vore reist spørsmål om rekkjevidda av straffeføresegna og særleg om straffeføresegna gjeld privatpersonar. Senterpartiet har som kjent ei restriktiv linje på bioteknologifeltet. Vi meiner at bio- og genteknologi opnar for viktige spørsmål som må verta sett i ein etisk og verdimeisig samanheng. Bioteknologilova omhandlar felt der vi vert utfordra på vårt verdigrunnlag, og der vi bl.a. må stå til ansvar for om ordningar som er tillatt, er til barns beste, og om barn sine rettar vert varetatt.

Surrogati er eit felt som er særleg problematisk. Senterpartiet meiner at surrogati ikkje er etisk, medisinsk eller ressursmessig akseptabelt. Landsmøtet til Senterpartiet har vedtatt at vi vil innskrenka moglegheita til å nytta surrogatitjenester i utlandet og oppretthalda det nasjonale forbodet mot surrogati. Endringa i bioteknologilova gjeld ikkje forbodet mot surrogati, men endringar i straffeføresegna. Det skal framleis vera straffbart å overtve forsettleleg eller medverka til å overtve bioteknologilova eller forskrifter gitt i medhald av lova. Men regjeringa og fleirtalet meiner at det ikkje har vore meininga å straffa privatpersonar som nyttar behandlingstilbod som er i strid med bioteknologilova, og vil gi desse fritak frå straffeføresegna.

Senterpartiets stortingsgruppe vil i dag gi tilslutning til dette synet. Men for meg framstår denne saka annleis. For meg er dette ei grunnleggjande viktig verdisak. Eg har i merknad i innstillinga forklart kvifor eg ikkje vil eller kan støtta regjeringas forslag til endringar i straffeføresegna. Eg vil òg stemma mot forslaget i salen i dag.

Fem høyringsintansar går mot forslaget frå regjeringa. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet meiner at assistert befruktning som ikkje er tillatt i Noreg, og all form for medverknad til slik assistert befruktning, må vera straffbart for alle, også for privatpersonar.

Bufdir peikar på at omsynet til samanheng i regelverket, at forboda må vera reelle, og omsynet til moglege alvorlege konsekvensar for barn taler for at privatpersonar bør straffast. Tunsberg biskop og Kyrkerådet peikar i sine

høyringsfråseger på at handlingar i strid med bioteknologilova bør vera ulovlege og gi straff, men at normalreaksjonen overfor privatpersonar bør vera påtaleunnlatning. På den måten meiner dei at ein vernar om respekten for lova.

Eg meiner det er diskutabelt om det som regjeringa foreslår, og som Stortinget vedtar i dag, er vidareføring av gjeldande rett. Forståinga av straffeføresegna er lagd fram for Lovavdelinga i Justis- og beredskapsdepartementet. Dei svarar at mange av forbodsføresegnene i bioteknologilova, inkludert surrogatforbodet i § 2-15, er av ein slik karakter i utforming og verdigrunnlag at det synest rimeleg å halda fast ved utgangspunktet om at medverknad frå norsk territorium til slike handlingar i utlandet vert ramma av den generelle straffestrusselen i § 7-5. Lovavdelinga legg altså til grunn at medverknadsansvaret etter bioteknologilova ikkje berre gjeld helsepersonell. Eg støttar dette.

Det er eit faktum at ein paragraf med straffeføresegner har ein haldningsskapande effekt. Denne forsvinn når Stortinget i dag fjernar straffeføresegna for privatpersonar. Når ein så eksplisitt slår fast at det ikkje vil få nokon konsekvensar for privatpersonar om ein planlegg og reiser til India for å kjøpa seg eit surrogatbarn, er det mi overtyding at dette er med på å legitimera slike handlingar og gjera det enklare å nytta surrogati. Det er eg sterkt imot.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [12:37:26]: Kristelig Folkeparti mener det er positivt at det gis tilbud om behandling og tilrettelegging for at hivpositive som ønsker det, kan få barn, uten at barn og partner utsettes for smitte.

Kristelig Folkeparti mener i likhet med Bioteknologinemdas flertall at det er en stor etisk forskjell på tilbud om inseminasjon til par der mannen er hivpositiv, og til par der kvinnen er hivpositiv. Kristelig Folkeparti stemmer i dag ikke for regjeringens forslag til endring i bioteknologilovens § 2-3, fordi vi mener at gjenværende risiko for at barnet kan bli hivsmittet eller får effekter av medikamenter når kvinnen er hivpositiv, er for etisk problematisk.

For Kristelig Folkeparti handler dette om at hensynet til barnet må være overordnet også i denne sammenheng. Kristelig Folkeparti fremmer imidlertid et forslag som åpner for assistert befruktning i tilfeller der mannen er hivsmittet. Her kan behandling hindre at kvinnen utsettes for smitte. En unngår dermed at barnet smittes, og hindrer at barnet får to hivpositive foreldre.

Når Kristelig Folkeparti i dag stemmer mot regjeringens forslag til endring i straffebestemmelsens § 7-5 andre ledd, gjør vi det fordi vi mener denne endringen sender helt feil signaler. Vi er opptatt av at bioteknologilovens formål og dens bestemmelser skal respekteres, og at loven virker preventivt. Poenget med et straffansvar, som vi i denne sammenheng diskuterer, er ikke først og fremst hvor mange rettssaker med fellende dom en kan oppnå, men det faktum at en paragraf som medfører et straffansvar, har en holdningsskapende effekt. En rekke høringsinstanser, som Bioteknologinemda og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, regjeringens egne fagorganer på dette området, advarer regjeringen mot å gjøre den lovendringen som flertallet i dag går inn for, fordi et prinsipielt fritak fra

straffansvar for noen grupper kan undergrave bioteknologiloven som sådan.

Bioteknologinemda mener signaleffekten av å få fritak for straffansvar kan føre til en økning i bruk av ukontrollerte eller uregulerte tilbud fra privatpersoner. Jeg synes det er merkelig at regjeringen – eller Arbeiderpartiet og SV – ikke ser denne faren eller i alle fall diskuterer denne faren.

Etter Bufdirs syn framstår det som uetisk om det skal være tillatt at nordmenn benytter surrogatmor i utlandet, når dette er en form for assistert befruktning som ikke er tillatt i Norge. Straffansvar vil etter Bufdirs syn kunne bidra til å redusere etterspørsel og også bidra til holdningsendringer. Regjeringen er imot surrogati i Norge, men vil åpne for at enkeltpersoner eksplisitt kan benytte seg av dette i utlandet.

Kristelig Folkeparti støtter ikke regjeringens forslag til nytt andre ledd i bioteknologiloven § 7-5. Men vi er åpne for å vurdere hva som er en hensiktsmessig utforming av straffebestemmelsen sett i lys av utviklingen.

Bufdir er i sitt høringssvar opptatt av utviklingen, og jeg har lyst til å sitere:

«Det er først i de senere år vi har ervervet sikker kunnskap om at nordmenn reiser til utlandet og kjøper slike tjenester. Rekkevidden av straffebestemmelsen bør derfor ses i lys av og tilpasses samfunnets utvikling.»

Mye har endret seg siden straffebestemmelsen forrige gang ble diskutert. Det globale markedet for bioteknologiske tjenester er enormt. Mens tjenestene tidligere var utilgjengelige for de fleste, er markedet i dag tilgjengelig for svært mange.

Det er et svært sterkt signal eksplisitt å presisere strafffrihet for privatpersoner i lovverket, særlig ettersom utviklingen de siste ti årene har vist at det nettopp er privatpersoners bruk av utenlandske tjenester som legger press på det norske lovverket. Før var det ekspertenes marked, nå er det privatpersonenes marked – det er ditt og mitt.

Bioteknologiloven omfatter en rekke ulike temaer, og straffebestemmelsen regulerer således mange ulike tilbud. Vi utfordrer regjeringen til å vurdere om man ikke bør bruke samme tankerekken som man gjorde i forbindelse med sexkjøploven, som forbyr kjøp av sex også i utlandet. Vi håper regjeringen vurderer dette i forbindelse med den paragrafen vi nå diskuterer.

Presidenten: Ønsker representanten Hjemdal å ta opp forslaget i innstillingen?

Line Henriette Hjemdal (KrF) [12:42:46]: Representanten tar opp det forslaget.

Presidenten: Representanten Line Henriette Hjemdal har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Statsråd Jonas Gahr Støre [12:42:58]: Mange hivsmittede ønsker å stifte familie og få barn. Men disse parene møter i dag en spesiell utfordring, som vi vet. Dersom de forsøker å få barn ved naturlig unnfangelse, kan den

hivpositive risikere å overføre infeksjonen til sin partner. De kan også risikere at barnet blir smittet. Denne risikoen vet vi kan reduseres dersom paret får assistert befruktning. Men slik loven er i dag, har sykehusene ikke anledning til å tilby disse parene denne behandlingen. Det er utgangspunktet for denne saken. Regjeringen ønsker å endre på dette – og er glad for at vi har bred støtte til det.

Jeg skal ikke gå nærmere inn på omstendighetene rundt det, for jeg opplever at innleggene og innstillingen har gitt et godt bilde av det. Vi mener at behandlende lege må gjøre en konkret og individuell vurdering av smitterisikoen før legen avgjør om det er forsvarlig å gi paret assistert befruktning. I den vurderingen er det viktig at infeksjonsmedisinere er med. Da har samfunnet tatt gode forbehold for å kunne håndtere dette på en ansvarlig måte.

Så til forslaget til klargjøringer i straffebestemmelsen.

I de senere årene har det vært stilt spørsmål om hvor langt straffansvaret etter bioteknologiloven rekker. Et sentralt spørsmål har vært om straffebestemmelsen kun retter seg mot helsepersonell, eller om den også gjelder privatpersoner som mottar tjenester.

Det har også vært reist tvil om pasienter og privatpersoner som benytter seg av tilbud i utlandet som ikke er tillatt i Norge, kan straffes som medvirker dersom de gjør forbedelser i Norge. Det kan f.eks. være dersom man fra norsk jord knytter kontakt og skriver kontrakt med en klinikk i utlandet.

Regjeringen mener det er viktig at bestemmelsen blir tydeliggjort, slik at det går klart fram av ordlyden hvem som kan straffes for brudd på lovens bestemmelser. Det er etter min mening lovgivers ansvar å sørge for at det er klarhet rundt lovens forståelse. Forslaget som nå behandles, er først og fremst en klargjøring for å fjerne den tvilen som har vært om straffansvarets rekkevidde. Regjeringen har f.eks. ikke – med dette lovforslaget – hatt til hensikt å utrede og ta stilling til hele problemkomplekset som surrogati reiser. Dette var også representanten Lysbakken inne på. Den foreslåtte klargjøringen er i tråd med dagens praktisering av straffebestemmelsen.

Dersom forslaget vedtas, vil det være klart at norske kvinner og par som reiser til utlandet for behandling som er forbudt i Norge, ikke kan straffes dersom de gjør forbedelser i Norge. Dette gjelder f.eks. enslige kvinner som får assistert befruktning i Danmark, og norske par som får eggdonasjon i Danmark eller i andre land. Som det ble sagt: Det er vel hovedtyngden av den gruppen som er berørt av dette.

Det vil fortsatt være straffbart for helsepersonell i Norge å tilby behandling i strid med loven, å drive formidlingsvirksomhet for slik behandling eller å medvirke fra Norge til at par får behandling i utlandet som ikke er tillatt etter norsk lov. Det vil også være straffbart for virksomheter, foreninger, organisasjoner eller privatpersoner i Norge å medvirke til at andre får barn ved hjelp av f.eks. surrogati, ved å drive formidlingsvirksomhet. Det er bare å understreke: Surrogati er ikke tillatt i Norge, forslaget endrer ikke på det. Regjeringen ønsker ikke at det skal være lovlig å benytte seg av surrogatmor i Norge, og kommer ikke til å foreslå å åpne for det.

Norske myndigheter fraråder norske borgere å inngå avtaler om surrogati i utlandet. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og flere utenriksstasjoner har lagt ut informasjon om dette og om risikoen ved å benytte surrogatmor i utlandet.

Norske myndigheter utsteder heller ikke den dokumentasjon som indiske myndigheter nå krever for å gi visum til dem som ønsker å få barn ved hjelp av surrogati. Det skulle – i praksis – gjøre dette til en ikke-eksisterende praksis i India.

Surrogati er et globalt fenomen og bør diskuteres i globale sammenhenger. Haag-konferansen for internasjonal privatrett, der også Norge er medlem, utreder problemstillinger knyttet til surrogati. Haag-konferansens sekretariat har avgitt foreløpige rapporter i mars 2011 og i mars 2012. Her kartlegges og beskrives ulike former for nasjonal lovgivning, menneskerettigheter, partenes sårbarhet og risiko ved å bruke surrogati. Dette er et viktig arbeid som regjeringen følger nøye med på.

Presidenten: Det blir åpnet opp for replikkordskifte.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [12:47:12]: Jeg lurer på om statsråden ser de signaleffektene som denne endringen av § 7-5 kan innebære.

Bioteknologinemnda sier:

«Selv om en eventuell straff i verste fall ville innebære en bot, kan signaleffekten av å frita for straffansvar føre til en økning i bruken av ukontrollerte eller uregulerte tilbud fra privatpersoner.»

Ser statsråden de utfordringene som Bioteknologinemnda – statsrådets eget fagorgan på dette området – uttrykker bekymring for?

Statsråd Jonas Gahr Støre [12:47:53]: Det er et vanskelig felt. Det er et vanskelig felt å vite hva som påvirker adferd og motivasjonen for å foreta den ene eller andre handlingen. Jeg undervurderer ikke at det er komplekse forhold som fører til at et par eller en enkeltperson benytter seg av slike tilbud.

Men jeg vil si det på denne måten: Det var ikke hensikten å åpne for strafforfølgning av enkelt- og privatpersoner, slik vi tolker forarbeidene til det opprinnelige forslaget, som ble fremmet av representantens partikollega. Jeg oppfatter ikke at behandlingen her i Stortinget åpner for det. Jeg oppfatter det slik at det er uheldig at det er uklarheter rundt lovforståelsen på et så viktig felt. Det vi har forsøkt å gjøre – samvittighetsfullt – med dette forslaget, er å rydde opp i det, slik at den uklarheten ikke består.

Vi har lyttet til mange av de innspillene som har kommet fra høringsinstansene, og de har trukket i flere retninger enn det representanten her har sitert. Vi føler at vi sånn sett har truffet dette på en god måte, og er glad for at det er bredt flertall for det i Stortinget.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [12:48:55]: Det jeg da lurer på: Siden det arbeidet ble gjort – det er gått ti år siden denne paragrafen var til behandling her i Stortinget – har det skjedd mye. Ja, det skjedde noe for ti

år siden – jeg kjenner selv til det arbeidet i departementet.

Men nå er det privatpersoners marked mye mer. Før var det noen som benyttet seg av det. Det at det er privatpersoners marked på en helt annen måte enn det det var for ti år siden, hvilke refleksjoner har regjeringen gjort rundt det – når man lander på det unntaket som man gjør i dag, når verden har gått videre, og når Bufdir sier at den vurderingen burde vært lagt til grunn? Dette gjenspeiler jo ikke den lovproposisjonen som vi har til behandling i dag – en vurdering av at det har gått ti år, og at utviklingen har gått videre siden da.

Statsråd Jonas Gahr Støre [12:49:47]: Det jeg er enig i, er at utviklingen har gått videre på de ti årene, og den kommer til å gå videre de neste ti. Hvorvidt den utviklingen trekker i retning av det representanten sier, at det nå blir privatpersoners marked, vil jeg ikke utfordre, men det kan være forskjellige måter å beskrive det på. Essensen er etter min mening den samme: Det vil være tilbud i andre land med ulik lovgivning. Det er veldig ulikt bare i Europa og i våre nærmeste områder. Så vi må nok leve med at nordmenn, med et sterkt ønske om å få barn, vil benytte seg av tilbud i utlandet som ikke nødvendigvis er tillatt i Norge. Var det meningen at det skulle straffes i Norge fordi det ikke er tillatt i Norge? Nei, det var ikke meningen. Derfor vil jeg i større grad legge vekt på det og at vi er konsistente i det forhold.

Så trekker representanten gjerne fram Bufdirs uttalelse. Den har vi lest med interesse, men jeg vil si at det er ikke slik at fordi et fagorgan kommer med sine uttalelser, står det over departementets ansvar for å gjøre en helhetsvurdering. Vi har gjort den helhetsvurderingen og er glade for at det synes å ha truffet såpass bredt i Stortinget. Vi sikret et veldig bredt flertall for denne presiseringen.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [12:50:51]: Jeg takker for svaret.

Min neste replikk går på det regjeringen skriver om sårbare: Foreldre som kommer til landet, eventuelt med surrogatbarn, er sårbare, er i en sårbar fase. I annen strafferett i Norge tar man ikke hensyn til at man kommer fra utlandet med et barn. Vi har tilfeller av det – da må man sone sin dom hvis man har fått en dom i utlandet. Hvorfor blir det om akkurat denne gruppen brukt ordet «sårbare»? Man har med seg et nytt familiemedlem som er ønsket, som er elsket, og som det er stor lykke rundt, og blir behandlet som en sårbar gruppe.

Statsråd Jonas Gahr Støre [12:51:39]: Det blir en filosofisk debatt om begrep og ord – at man bruker «sårbar» om én kategori, fratar det en mulighet til å kunne bruke det på andre grupper? Tanken har vært å prøve å gjennomføre et tankeeksperiment: Hvis man er en familie som kommer hjem, og er tre og ikke to, eller en enslig mor som kommer hjem etter å ha fått befruktning f.eks. i Danmark – at det skulle påkalle arrestasjon eller bødelegging ved ankomst Gardermoen, mener vi medfører sårbarhet i de tilfellene hvor det er et barn med, eller en mor som er blitt gravid.

Det at vi bruker ordet «sårbar» for denne gruppen og ikke i andre sammenhenger, vil ikke jeg trekke noe mer konsekvens ut av, men det er for å tydeliggjøre at konsekvensen av det forslaget som representanten her åpner for – nemlig at man skulle straffefølge – er en praksis som jeg mener stortingsflertallet i 2003 ikke gikk inn for, og som jeg er glad for at stortingsflertallet i 2013 heller ikke går inn for.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Hans Olav Syversen (KrF) [12:52:58]: Det har vært interessant å følge debatten, ikke minst replikkordskiftet. Det har vært en ganske lang reise fra Kristelig Folkepartis side for å få klarhet i hva som egentlig har vært regjeringens holdning i dette spørsmålet som går på straffansvar for privatpersoner. Undertegnede, representanten Håbrekke mfl. har i flere omganger søkt å få avklart regjeringens standpunkt, først hos daværende justisminister og etter hvert også hos nåværende helseminister. Det har ikke vært enkelt, for å si det forsiktig. Det har vært interessant å se hvor ulik argumentasjon man har brukt for ikke å svare, men nå har vi i hvert fall fått et svar gjennom dette lovforslaget og presiseringen av det.

Det jeg synes er interessant, hvis en først skal tenke prinsipielt – og det var representanten Hjemdal inne på i sin siste replikk – er at man bruker hensynet til en tredjepart som argument for hvorfor man ikke vil straffe handlinger. Det er et tilnærmet nytt prinsipp, og jeg forutsetter at regjeringen i hvert fall tenker igjennom hvilke konsekvenser dette har for andre lovområder, ikke minst innenfor utlendingsfeltet. Det skal vi selvfølgelig komme tilbake til, men jeg regner med at man har tenkt på om dette er et prinsipielt standpunkt eller et standpunkt helt tilpasset denne saken. Jeg synes det Bufdir skriver, er helt på sin plass. De sier at dette virkelig ikke kan tillegges vesentlig vekt. Det vises til andre som er gravide, eller har små barn, men likevel blir straffet. Så dette er en debatt vi imøteser at regjeringen reiser på et mer prinsipielt nivå.

Det som uansett må bli konklusjonen, er at regjeringen og flertallet her – og det er vi helt enige om – sier at vi ikke ønsker surrogati, men det får heller ingen konsekvenser dersom man selv har sørget for det. Tvert imot, som Bufdir også har vist, har offentlige myndigheter vist seg mer beredvillige overfor denne gruppen enn svært mange andre.

Når det gjelder selve surrogatsspørsmålet, kan jeg bare anbefale alle som er opptatt av det, å lese dagens Vårt Land og kronikken fra Sara Azmeh Rasmussen med overskriften «Feminister burde ane uråd» – meget lesverdig.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet i sak nr. 2.

Sak nr. 3 [12:56:00]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven mv. (styrking av pasi-

enters, brukeres og pårørendes stilling m.m.) (Innst. 314 L (2012–2013), jf. Prop. 100 L (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på takerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Jon Jæger Gåsvatn (FrP) [12:57:00] (ordfører for saken): Stortinget har i denne perioden behandlet en rekke forslag med sikte på å øke pasient- og brukersikkerheten for mottakere av helse- og omsorgstjenester. Det er viktig for komiteen å understreke målet om at alle pasienter skal kunne oppleve god og trygg behandling i den norske helse- og omsorgstjenesten, og vi vet at de fleste pasienter og brukere opplever god og trygg behandling. Tross det vet vi også at såkalte uheldige hendelser årlig fører til et stort antall døde og varig skadde pasienter.

I tillegg til de menneskelige lidelsene dette påfører de som blir rammet, og deres nærmeste, er dette også en belastning for tjenesteyterne samt at det påfører samfunnet store kostnader. Derfor er det særdeles viktig å drive systematisk læringsarbeid for å kunne lære av sine egne og andres feil, slik at kvaliteten på tjenestene blir bedre og antallet uheldige hendelser kan reduseres. Skal dette kunne lykkes, er det viktig med en utstrakt åpenhetskultur. De som har gjort feil, må trygt kunne melde fra om det, og det må skisseres tiltak for å unngå at den samme feil skal kunne skje igjen. Helsepersonell, tilsynsmyndigheter, pasienter, brukere og pårørende har alle interesse av at tjenestene skal bli så trygge og gode som mulig. Derfor er det også positivt at de lovendringene vi skal behandle her i dag, styrker pasientenes, brukernes og pårørendes stilling i tilsynssaker. Komiteen er overbevist om at de bidrag de som mottar tjenestene, og deres nærmeste kan gi når uhellet først har skjedd, vil kunne være av stor betydning i en læringsprosess for å forbedre helse- og omsorgstjenestene, og at den styrkede retten de nå får, i seg selv vil kunne være trygghetsskapende.

Vi vet at det arbeidet som gjøres i helse- og omsorgssektoren, i større eller mindre grad kan være forbundet med risiko, og det er viktig at dette kommuniseres på en god måte. Helse- og omsorgstjenesten får nå tydeliggjort og utvidet sin informasjonsplikt overfor de som skal motta tjenestene. I og med at begrepet «bruker» tas inn i lovteksten i tillegg til «pasient», synliggjøres at i tillegg til dem som mottar helsehjelp, har også de som mottar omsorgstjenester, en rett til å få informasjon når en uheldig hendelse har inntruffet.

Gjennom lovforslaget får nå pasienter, brukere og pårørende mulighet til å anmode tilsynsmyndighetene om å vurdere mulige pliktbrudd, uavhengig av om det dreier seg

om individfeil eller systemfeil. Den innsyns- og uttaleretten som det nå legges til rette for, vil selvsagt føre til behov for økte ressurser hos tilsynsmyndighetene, noe Stortinget vil komme tilbake til i de kommende budsjettbehandlinger. Fra komiteens side er det imidlertid viktig å understreke at det tilstrebes en rask, men også forsvarlig saksgang, da slike tilsynssaker, som nevnt, er en belastning for mange parter.

Departementet har under tvil kommet fram til at det ikke skal legges opp til at det skal være mulig å påklage Fylkesmannens avgjørelser i tilsynssaker. Regjeringspartiene stiller seg bak denne beslutningen ut fra at det ikke nødvendigvis vil gi bedre kvalitet og økt pasientsikkerhet, og samtidig genererer merkostnader og økt behandlingstid. Regjeringspartiene understreker imidlertid at det må tilstrebes en langt mer ensartet praksis ved Fylkesmannens behandling av tilsynssaker enn det en ser i dag. Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti har registrert den tvilen som departementet har hatt, når de har landet på dette standpunktet. Disse partiene mener at den tvilen må komme dem som blir rammet av disse uheldige hendelsene, til gode. Derfor tar opposisjonen opp igjen et forslag som Fremskrittspartiet fremmet i 2011, om at pasienter og pårørende må gis status som part i tilsynssaker som Helsetilsynet behandler, slik at det åpnes opp for at de kan påklage Helsetilsynets avgjørelser.

Vi har gjennom ulike oppslag i media og gjennom henvendelser fått innsyn i en rekke uheldige hendelser som har hatt dødelige konsekvenser. Det har vært uhell med teknisk utstyr og uhell som følge av feil behandling i tilknytning til relativt ukomplisert behandling. I tillegg til det tapet og den sorgen de etterlatte sitter med i slike saker, ser vi at de må bruke mye tid og krefter på å få helsetjenesten til å innrømme feil og på å få en unnskyldning. Gjennom å åpne opp for at pårørende skal få partsrettigheter i slike saker, vil de løpende kunne få oppdatering ved etterforskning eller når Helsetilsynet har åpnet tilsynssak.

De pårørende vil også gjennom opposisjonens forslag få mulighet til å påklage det vedtak Helsetilsynet kommer fram til. Forslagsstillerne er klar over at en slik mulighet til å overprøve Helsetilsynets vedtak vil føre til økt behandlingstid og økt ressursbruk, men mener at den økte rettsikkerheten og økte tryggheten dette også vil medføre, er viktigere i denne sammenheng.

Jeg vil med dette ta opp forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti i denne saken.

Presidenten: Representanten Jon Jæger Gåsvatn har tatt opp det forslaget han refererte til.

Tove Karoline Knutsen (A) [13:01:59]: Regjeringa har lenge hatt et sterkt fokus på pasientsikkerheten i helse- og omsorgstjenesten. Stortingsmeldinga om kvalitet og pasientsikkerhet ble behandlet og vedtatt i Stortinget nylig. Meldinga beskriver en satsing som er en milepæl i kvalitets- og sikkerhetsarbeidet i hele sektoren. Stortingsmeldinga tar til orde for større åpenhet og innsyn, også innsyn i feil som har blitt begått, og der dette har ført til dødsfall eller skade på pasienter og brukere. De forslag til endringer

i pasient- og brukerrettighetsloven som beskrives i Prop. 100 L for 2012–2013, er således en del av en større, helhetlig satsing fra regjeringa, hvor flere lovendringer foreslås for å styrke kvalitets- og sikkerhetsarbeidet i helse- og omsorgstjenesten.

Regjeringa har hatt et hurtigarbeidende utvalg til å vurdere om det er behov for endringer i praksis eller lov for å ivareta pasientsikkerheten. Mange av høringsinstansene som har vurdert utvalgets arbeid, har, i likhet med flertallet i helse- og omsorgskomiteen, påpekt at vi trenger presiseringer og lovendringer som kan ivareta pasienter/brukere og pårørende enda bedre, f.eks. med tanke på en sterkere, lovbestemt klage- og uttalerett og mulighet til å få innsyn i dokumenter.

Det er en samlet komité som slutter seg til en tydeliggjøring av informasjonsplikten ved uventede hendelser som pasientskade/dødsfall, og at helse- og omsorgstjenesten skal informere pasient, bruker og pårørende om hvilke tiltak som skal iverksettes for at slike hendelser ikke skal skje igjen. Forslaget tydeliggjør også informasjonsplikten overfor pasienter, brukere og pårørende når det gjelder adgangen til å ta kontakt med Pasient- og brukerombudet og til å be fylkesmannen om vurdering av eventuelt pliktbrudd. Plikt til informasjon om adgangen til å søke bistand hos Norsk pasientskadeerstatning blir også tydeliggjort.

I proposisjonen foreslås en ny innsyns- og uttalerett i tilsynssaker som behandles hos fylkesmannen, og i saker som utredes av Statens helsetilsyn på bakgrunn av varsel om alvorlige hendelser. Det er i den foreliggende proposisjonen ikke lagt opp til klagerett når det gjelder fylkesmannens avgjørelser i tilsynssaker. Det er heller ikke lagt opp til klageadgang når det gjelder avgjørelser i Statens helsetilsyn, for øvrig i tråd med tilrådinga fra det utvalget som har vurdert praksis og regelverk. Regjeringa framholder at en slik klagemulighet ikke nødvendigvis vil øke pasientsikkerheten eller gi bedre behandlingskvalitet, og at det sannsynligvis vil forsinke behandlingstida. Flertallet i komiteen er enig i denne vurderinga, men vil understreke viktigheten av at det legges opp til en mer enhetlig praksis ved fylkesmennesenes behandling av tilsynssaker enn det som er tilfellet i dag.

Opposisjonen har lenge snakka om, og også foreslått, en såkalt havarikommisjon for helsesektoren, etter modell fra transportbransjen. Jeg skal innrømme at for meg, som er oppvokst ved kysten, er begrepet «havari» nært knytta til totalt annerledes hendelser enn skader og dødsfall i helsesektoren, sjøl om begge deler er svært alvorlig. Jeg kommer antakelig aldri til å venne meg til at et slikt begrep skal brukes for å beskrive at det har gått galt i pasientbehandling eller i pleie og omsorg. Det viktigste er imidlertid at vi finner fram til ordninger som kan understøtte en åpenhet i alle institusjoner som gir behandling, pleie og omsorg, og hvor eventuelle skadelidende og pårørende føler seg sett, hørt og tatt på alvor. Det vil fremme den lærende kulturen som vi alle ønsker, og som er så viktig for at vi skal kunne gi – og få – de beste og tryggeste tjenestene innen helse, pleie og omsorg.

Sonja Irene Sjøli (H) [13:06:15]: Det er faktisk pårørende som har forslått ordet «havarikommisjon». Det synes jeg sier litt om hvordan de opplever den situasjonen de er i, når det er innen den norske helsetjenesten de mister en av sine nærmeste.

Pasienter, brukere og pårørende skal kunne føle seg trygge på at de får en god, trygg og forsvarlig behandling i helse- og omsorgstjenesten. Jeg vil fremheve at mye i norsk helsevesen er bra, og på enkelte områder er vi i verdensklasse.

Men det er kanskje særlig når man er god, at det er viktig å være opptatt av å bli enda bedre. Det er viktig å reflektere over om vi har et forbedringspotensial – og om det er ordninger som allikevel bør styrkes. Undersøkelser viser at det skjer uheldige hendelser med omtrent 10 pst. av alle pasienter som blir innlagt i somatiske sykehus. I norsk målestokk betyr det at det skjer omtrent 85 000 uheldige hendelser i året. Mange av disse har mindre konsekvenser for pasientene. Men altfor mange har store konsekvenser.

Høyre har i mange år arbeidet for at pasienter, brukere og pårørende skal bli hørt. Vi mener at det er selvsagt. Når det har oppstått alvorlige og uønskede hendelser i helsevesenet, forstår vi betydningen av å gi pasienter og pårørende en mye tydeligere plass i oppfølgingen. Deres opplevelser, observasjoner og kunnskaper mener vi er av stor betydning.

Vi i Høyre er tilfreds med at regjeringa har tatt våre tydelige signaler og forslag på alvor, og at det nå fremmes flere forslag til endringer som styrker pasient- og brukerrettighetene. Et viktig, nytt element er at retten til å anmode om at tilsyn også skal gjelde ved systemfeil. Vi trenger et helsevesen i Norge som er enda mer åpent og lærende. Hovedbegrunnelsen for å evaluere og å gjennomføre kritiske tilsyn med uheldige hendelser må være at man ønsker å skape tryggere pasientbehandling og en kultur for læring og endring.

På ett område er vi allikevel skuffet over at regjeringa bare møter pasienter og pårørende på halvveien. For oss er det en selvfølge at pasienter og pårørende skal ha status som part i tilsynssaker som behandles av Helsetilsynet, og dermed ha klagerett på Helsetilsynets avgjørelser. Klare partsrettigheter er viktig for alle de pasienter som opplever feil, mangler og uhell i helsevesenet.

Vi vet i dag at mange av disse bruker mye tid og krefter på å få helsetjenesten til å innrømme feil, og på å få en unnskyldning, en beklagelse. Undersøkelser viser at de pasienter som saksøker helsevesenet, i første rekke gjør dette for å bidra til en mer lærende og åpen helsetjeneste.

De fleste pasienter er i en sårbar situasjon når de møter helsevesenet. Jeg vet at helsepersonell landet rundt bærer med seg ordene til den danske etikeren Knud E. Løgstrup, som understreker alvoret og sårbarheten i møtet mellom mennesker. Han sier:

«Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre uden at han holder noget af dets liv i sin hånd.»

I møtet mellom pasient og helsepersonell er denne setningen særlig relevant. Livet eller mulighetene for bedring avhenger av den profesjonelle hjelperens omsorg og kompetanse – og helsepersonellens betingelser for å yte

forsvarlig behandling. Vi vet at leger, sykepleiere og helsepersonell i alle pasientmøter har forsvarlighet og kvalitet som sitt fremste mål.

Allikevel kan vi aldri garantere oss mot at feil skjer eller at alvorlige hendelser oppstår – hendelser som kan ødelegge liv, ruinere fremtidsmuligheter og skape livsvarige mén.

Det er når dette skjer, når feilbehandling, uhell eller manglende hjelp gjør at enkeltmennesker blir mer sårbare, at vi skal avhjelpe byrden i større grad enn nå. Det er dette vårt forslag handler om. Det kan ikke være slik at den som må leve videre, skal gjøre dette uten rett til å få være part i ens egen sak og uten rett til å få klage på avgjørelsen.

Jeg viser til det forslaget som Høyre står sammen med Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti om, at pasienter og pårørende må gis status som part i tilsynssaker.

Statsråd Jonas Gahr Støre [13:11:10]: Vi har gode helse- og omsorgstjenester i Norge, og som varslet i stortingsmeldingen om kvalitet og pasientsikkerhet, vil regjeringen satse på ytterligere forbedringer. Derfor har vi fremmet lovforslag om at pasienters, brukeres og pårørendes stilling skal styrkes ved uønskede hendelser og tilsynssaker i helse- og omsorgstjenestene.

Det viktigste er arbeidet vi gjør hver dag for at tjenestene skal bli bedre og tryggere. Men vi vet at feil vil skje. Det minste innbyggere kan forvente når slikt skjer, er at de blir tatt på alvor, at de får informasjon, og at de får erstatning når det er aktuelt. I mine møter med pårørende har de vært svært opptatt av at deres bidrag i en tilsynssak kan gjøre at tjenesten lærer av feil som har skjedd. Dette lovforslaget vil bidra til det. I tillegg er pasientsikkerhetsprogrammet og den nye meldeordningen til Kunnskapssenteret gode verktøy for å lære av pasientskader og nesten-ulykker. Jeg er glad for at helse- og omsorgskomiteen støtter forslagene. Det viser at vi er på rett vei.

Jeg er enig med komiteens flertall i at det er viktig å tilstrebe en mer ensartet praksis ved fylkesmennenes behandling av tilsynssaker. Det er viktig at sakene behandles likt av hensyn til rettssikkerheten til både påklaget helsepersonell og brukere, pasienter og pårørende. Innsyns- og uttaleretten vil kunne bidra til dette. Det vil også tilsynets saksbehandlingsveiledere, som må implementeres i embetene på en god måte. Opplæring og gjennomgang av praksis, som er fast post på fylkesmennenes landsdekkende samlinger, bør videreføres.

Jeg har merket meg – vi har debattert det en del ganger i denne salen – at mindretallet ønsker å opprette en «havari-kommisjon» for helsesektoren etter en modell fra transportsektoren. La meg si det slik: Jeg leser dette forslaget som et uttrykk for det samme ønsket vi alle har, men det er en modell som er foreslått som vi har hatt til vurdering. Jeg mener, i likhet med tidligere taler her, at modellen med havarikommisjon ikke passer for helse- og omsorgssektoren. For det første: Når kan man snakke om havari i helse- og omsorgstjenesten? For det andre: Hvor mange instanser skal helsetjenesten og helsepersonell forholde seg til når en uønsket hendelse skjer? Det vil alltid være slik at noen behandlingsformer innebærer en risiko for pasienten. Jeg

mener det er grunnleggende viktig at pasienten har tillit til helsepersonellet som skal utføre behandlingen. En havarikommisjon vil etter min vurdering ikke bygge opp under et slikt tillitsforhold.

Vi har altså ikke gått inn for det forslaget, men jeg ser likevel at det peker på et forhold vi trenger å vite mer om. Derfor har vi behov for å utrede hvordan samfunnet, i en tid med stadig nye behandlingsmuligheter, bør følge opp alvorlige hendelser og mistanke om lovbrudd i helse- og omsorgstjenesten. Derfor vil regjeringen i løpet av kort tid nedsette et utvalg som skal utrede dette bredt og på en solid måte for å gi oss en god innsikt i ulike sider av dette spørsmålet. Utredningen er ett av flere tiltak for å sikre bedre oppfølging av hendelser som har ført til upåregnelig pasientskade eller død.

Jeg mener at vi allerede nå kan slå fast at det er nødvendig å styrke rettsstillingen til pasienter, brukere og pårørende i tilsynssaker og ved uønskede hendelser. Det er derfor regjeringen fremmer dette lovforslaget. Jeg mener forslaget vil være et viktig bidrag til å gi økt legitimitet til oppfølgingen av slike saker, og det vil kunne bedre saksbehandling og læring. Så kommer spørsmålet om partsrettigheter opp. Jeg følger logikken i det forslaget og kan se argumentasjonen for det, men det er etter regjeringens syn slik at et sånt forslag i sin konsekvens vil være byråkratiserende og ikke gi bedre pasientbehandling.

Det hurtigarbeidende utvalget som har vurdert praksis og regelverk på dette området, er enstemmige i sin konklusjon om at pasienter og pårørende ikke bør gis klagerett på Statens helsetilsyns avgjørelser. Jeg støtter utvalget i dette. Spørsmålet om hvorvidt et helsepersonell f.eks. skal få en advarsel eller ikke, bør fortsatt være en sak mellom tilsynsmyndigheten og helsepersonellet. Jeg har – i likhet med utvalget – inntrykk av at pasienter og pårørende i ulik grad er opptatt av de administrative reaksjonene, men at alle er opptatt av at saken opplyses godt, at de blir hørt, at deres synspunkter blir tatt med, og at tilsynsmyndigheten sånn sett følger opp saken.

Dette har også vært holdningen hos flertallet av høringsinstansene og vil samsvare med nordisk rett på området. Jeg er derfor tilfreds med at en samlet komité råder Stortinget til å vedta forslaget.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Are Helseth (A) [13:15:49]: Arbeidet med kvalitet og pasientsikkerhet går i riktig retning, har faglig og politisk oppmerksomhet, og vi gjør gradvis små og store fremskritt.

Stortinget er engasjert i arbeidet. Målene er det enighet om, ikke alltid virkemidlene. Egen stortingsmelding om temaet er nylig behandlet, den første i sitt slag.

Sykehus og kommuner er aktive med fornyelse og forbedringer. Jeg ser av utlysninger for lederstillinger i sektoren at arbeid med pasientsikkerhet nå ofte beskrives som en av de viktigste oppgavene for lederen. Det er et godt tegn.

Stortinget har i flere tidligere saker diskutert dilemma-

er og problemstillinger knyttet til arbeidet med pasientsikkerhet. De er til dels betydelige og svært krevende. Det er ikke enkelt å vite helt sikkert hvilke virkemidler som vil ha entydig hensiktsmessige effekter. Derfor mener jeg det er riktig og viktig at det – som helse- og omsorgsministeren har varslet – blir nedsatt et utvalg som bredt skal utrede dette.

I denne aktuelle proposisjonen fremmes enkelte lovendringer som vil styrke pasienters, brukeres og pårørendes rettigheter i tilsynssaker og ved uønskede hendelser i helse- og omsorgssektoren. For prosessen med fortløpende fremskritt på området er det positivt at en samlet komité støtter forslagene.

De foreslåtte endringene vil bl.a. synliggjøre informasjonsansvaret på systemnivå, at pasienter og pårørende skal informeres om innholdet i arbeidet for å finne årsaken til uønsket hendelse, at pårørende i visse situasjoner kan anmode om tilsynets vurdering av pliktbrudd, at rett til å vurdere pliktbrudd gjelder uavhengig av om det er system- eller individfeil og en ny innsyns- og uttalerett.

Samlet bringer forslagene i denne proposisjonen oss ytterligere et stykke fremover i arbeidet med kvalitet og pasientsikkerhet i helse- og omsorgstjenesten.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [13:18:13]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Jon Jæger Gåsvatn, Kari Kjonaas Kjos og Siv Jensen om styrking av krefbehandlingen gjennom å gjøre Radiumhospitalet til et nasjonalt kompetansesenter (Innst. 310 S (2012–2013), jf. Dokument 8:38 S (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Sonja Irene Sjøli (H) [13:19:15] (ordfører for saken): Representantforslaget fra Fremskrittspartiet handler om å omdanne Radiumhospitalet til et nasjonalt kompetansesenter for behandling, forskning og utvikling på kreftområdet. De ber om at regjeringen fremmer forslag om igangsetting av arbeidet med å etablere et nytt klinikkbygg.

Norge ligger langt fremme når det gjelder forskning, utvikling og behandling innen en del kreftområder. Behandlingsresultatene for norske kreftpasienter blir stadig bedre, og i dag lever 66 pst. av pasientene fem år etter at de fikk diagnosen, mens resultatene for 20 år siden var

48 pst. Komiteen mener innsats på flere områder ligger bak denne fremgangen og vil bl.a. fremme norsk kreftforskning, norske forskeres internasjonale samarbeid, utdanning og en modernisering av helsetjenesten i takt med de teknologiske nyvinningene.

Radiumhospitalet har hatt stor betydning for utvikling av kreftbehandling i Norge gjennom de siste 80 år, og Institutt for kreftforskning har bidratt betydelig innenfor både basalforskning og anvendt klinisk forskning. I 2009 flyttet miljøene inn i et nytt og moderne forskningsbygg. En samlet komité viser også til de gode kommersialiseringsresultater fra miljøet, bl.a. Photocure ASA og Oslo Cancer Cluster, som i 2007 fikk status som ekspertcenter fra Innovasjon Norge og SIVA.

Kreftregisteret er en av hovedpilarene i norsk kreftforskning. De har lang oppfølgingstid og komplette registreringer i en stabil befolkning som gir mulighet for epidemiologiske kreftstudier i verdensklasse.

Et annet flertall, unntatt Fremskrittspartiet, mener landets fremste fagmiljøer innen kreftbehandling fortsatt bør være en del av spesialisthelsetjenesten, med en organisering som tilsier nasjonale, regionale og lokale behandlingsoppgaver og kompetansetjenester etter faglig vurdering og i tråd med gjeldende regelverk.

En økende kunnskapsutvikling med stadig nye muligheter innen diagnostikk og behandling vil føre til samling av enkelte oppgaver basert på beste kompetanse.

Regjeringspartiene viser i innstillingen til at de er kjent med at Helse Sør-Øst RHF og Oslo universitetssykehus har igangsatt et arbeid med utvikling og samordning av bygningsmasse hvor også kreftområdet inngår, og foreslår at representantforslaget vedlegges protokollen.

Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Radiumhospitalet, kreftforskningsinstituttet og Kreftregisteret utgjør tre pilarer i det såkalte Comprehensive Cancer Center. Det er et komplett senter og en organisasjonsform som Norge var tidlig ute med å utvikle, og som er blitt en mønstermodell internasjonalt. Fagmiljøene i Norge er små, og vi mener derfor det er viktig å utvikle, videreføre og samle spisskompetansen på kreftområdet.

I forbindelse med omstillingsprosessen for sykehusene i Oslo-regionen i 2010 ble også utviklingen ved Radiumhospitalet diskutert. Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti fremmet da forslag om å sikre Radiumhospitalet rammebetingelser for videreutvikling til et nasjonalt kompetansesenter for behandling, forskning og utvikling på kreftområdet, og at Radiumhospitalet skulle videreføres som et merkenavn uavhengig av organisatorisk plassering.

Vi er bekymret for den kliniske bygningsmassen ved Radiumhospitalet, som i dag er i dårlig forfatning. Det er et stort behov for både rehabilitering og nybygg for å kunne ivareta en god og forsvarlig pasientbehandling og for å kunne videreutvikle fagmiljøet. Høyre og Kristelig Folkeparti mener det bør utredes å omdanne Radiumhospitalet til et kompetansesenter for forskning, utvikling og utprøving av nye behandlingsmetoder og behandling innen kreftområdet. Vi mener imidlertid at det er viktig å beholde Radiumhospitalet som en del av Oslo universitetssykehus for å sikre kompetansedeling og fleksibilitet i universitets-

og sykehusmiljøet i Oslo. Radiumhospitalet kan ha status som nasjonalt kompetansesenter og samtidig være en egen organisatorisk enhet med egen direktør og evt. eget styre under Oslo universitetssykehus.

Avslutningsvis vil jeg vise til Høyres representantforslag om bedre helsebygg, som nå ligger til behandling i komiteen, hvor vi ber om at det utarbeides en nasjonal plan som sikrer bedre vedlikehold og raskere fornyelse av sykehusenes eiendommer. Jeg regner med at Fremskrittspartiet selv vil redegjøre for sine standpunkter og forslag, men jeg tar herved opp forslaget fra Høyre og Kristelig Folkeparti.

Presidenten: Representanten Sonja Irene Sjøli har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Are Helseth (A) [13:24:23]: I bakgrunnen for dette forslaget uttaler forslagsstillerne at Norge ligger langt fremme når det gjelder forskning, utvikling og behandling på kreftområdet. Dette støttes av en samlet komité, og vi merker oss at behandlingsresultatene for norske kreftpasienter blir stadig bedre.

Hvert år rammes 30 000 personer i Norge av kreft, og mye av behandlingen kan i dag gjennomføres på sykehus i pasientenes hjemregioner. Dette er en utvikling til beste for pasientene. Når vi blir syke, ønsker vi den beste behandling. Samtidig er det mye livskvalitet i få den beste behandlingen på et lokalt eller regionalt sykehus med kort reisevei.

Parallelt med regionaliseringen av norsk kreftomsorg har resultatene blitt bedre. OECD sammenligner og publiserer data for overlevelse ved mange kreftformer mellom land. De siste årene viser rapporten at resultatene i Norge er blitt bedre – eksemplifisert ved svært god overlevelse i Norge ved livmorhalskreft og brystkreft. Regjeringspartiene vil fremheve at disse gode resultater utvikles innenfor en offentlig spesialisthelsetjeneste finansiert gjennom fellesskapsløsninger.

Forslaget fra Fremskrittspartiet ville innebære en annen organisering av Radiumhospitalet enn av andre sykehus i Norge. Fremskrittspartiet står alene om å foreslå dette. Regjeringspartiene vil sterkt understreke at Radiumhospitalet har hatt stor betydning for utviklingen av kreftbehandling i Norge gjennom de siste 80 årene, og at Institutt for kreftforskning har kommet med viktige bidrag innenfor både basalforskning og anvendt klinisk forskning. Institutt for kreftforskning har vist at også et lite land kan bidra med forskning i verdensklasse. Dertil er Kreftregisteret en hovedpilar i norsk kreftforskning, som med lang oppfølgingstid og komplett registrering i en stabil befolkning leverer fremragende epidemiologisk kreftforskning.

Regjeringspartiene er trygge på at det er en bedre løsning å beholde mange av landets fremste fagmiljøer innen kreftbehandling som en del av spesialisthelsetjenesten, og med en organisering som fordeler nasjonale, regionale og lokale behandlingsoppgaver etter beste faglige råd og praksis. Vi har de siste årene erfart en akselererende kunnskapsutvikling med stadig nye muligheter innen diagnostikk og behandling, og det fører til at noen oppgaver skal samles til ett eller et fåtall sykehus. Denne utviklingen vil

fortsette til beste for pasientene, og i dette arbeidet vil det være riktig å ha nasjonale kompetansesentre for mange krefttyper. Radiumhospitalet er allerede nasjonalt kompetansetjenester for langtidseffekter etter kreft, bein- og bløtdelssvulster og gynekologisk kreft. Når det er faglig riktig, kan Radiumhospitalet og Helse Sør-Øst også søke om godkjenning for flere nasjonale tjenester.

Per Arne Olsen (FrP) [13:27:56]: Jeg takker for saksordførerens fremlegg og i og for seg for komiteens behandling av forslaget, og at vi faktisk i denne salen er enig om mye når det gjelder norsk kreftomsorg. Vi kan ikke få understreket nok hvor gode resultater vi har i dette landet, og hvor bra det er blitt. Det skal selvfølgelig ikke hindre oss i å bli enda, enda bedre.

I årevis har Radiumhospitalet vært motoren i norsk kreftomsorg. Gjennom et ekstremt kompetent fagmiljø, både på forskning og behandling av kreftsykdom, har Radiumhospitalet også gjort seg bemerket internasjonalt. Jeg har selv for en tid tilbake besøkt bl.a. MD Anderson i USA, som kanskje er det ledende kreftforskningsinstituttet i verden, og der fikk vi møte på det høyest mulige nivå – nettopp fordi vi kom med en anbefaling fra Radiumhospitalet. Den omtalen Radiumhospitalet i Norge fikk hos MD Anderson, var intet mindre enn imponerende.

Imidlertid er det slik at deler av bygningsmassen er i veldig dårlig forfatning, noe sikkert alle i komiteen har sett ved selvsyn ved besøk der oppe. Det er altså behov for et nytt klinikkbygg. Det tror jeg det ikke hersker noen tvil om.

Etter at Radiumhospitalet ble fusjonert inn i Oslo universitetssykehus – det var altså slik før, og selv om dette vil stride mot hvordan vi organiserer oss i dag, vil det ikke stride mot hvordan vi organiserte oss for noen år tilbake – er Radiumhospitalet nå i større grad enn tidligere, slik vi oppfatter det, et avdelingssykehus under OUS.

Dette medfører i praksis at pasienter innenfor foretaksgrensene til Helse Sør-Øst får veldig god tilgang til Radiumhospitalet, mens det oppleves at pasienter fra andre foretak ikke i samme grad har tilgang til dette unike fagmiljøet. Fremskrittspartiet er opptatt av at alle pasienter med behov skal ha lik tilgang til Norges beste kreftbehandling og mener derfor at Radiumhospitalet bør gjøres om til et nasjonalt kompetansesenter innen forskning og behandling av kreft.

Jeg har dessverre ved flere anledninger fått signaler om at deler av fagmiljøene ved Radiumhospitalet er i ferd med å bli flyttet ut til andre sykehus innen OUS-området. Hvis det er riktig, er det noe Fremskrittspartiet er svært bekymret for.

Det er vanskelig å bygge opp kompetansemiljøer av en slik kvalitet man finner ved Radiumhospitalet. Det er imidlertid veldig lett, selv om man har de beste intensjoner, fort å rasere et slikt kompetansemiljø. En slik utvikling er vi i Fremskrittspartiet bekymret over eventuelle konsekvenser av.

Fremskrittspartiet ønsker altså at vi skal fortsette å utvikle Radiumhospitalet som en nasjonal motor i kreftbehandlingen gjennom å gjere Radiumhospitalet til et

nasjonalt senter og legge nye og viktige funksjoner til Radiumhospitalet. Dette mener jeg også bør bli en borgerlig politikk etter valget til beste for pasientene.

Jeg vil med det få fremme det forslaget som vi står sammen med andre om, og som er referert i innstillingen.

A k h t a r C h a u d h r y hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Representanten Per Arne Olsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Kjersti Toppe (Sp) [13:32:02]: Framstegspartiet vil omdanna Radiumhospitalet til eit nasjonalt kompetansesenter som ligg direkte under sentrale myndigheiter og ikkje under Oslo universitetssjukehus og Helse Sør-Aust, at bygningsmassen må verta rusta opp, og at drifta kjem som ein direkte post på statsbudsjettet. Dei seier direkte at nye landsomfattande tilbod innan kreftbehandling bør leggjast til Radiumhospitalet og nemner spesielt at protonbehandling skal lokaliserast dertil. Dei viser til at tilvisingane frå andre regionar til Radiumhospitalet har vorte færre. Dei meiner det er uheldig og fryktar at det bidreg til at pasientar frå andre helseregionar ikkje får same tilgang til ekspertkompetanse som den som er etablert ved Radiumhospitalet.

Det er klart at Radiumhospitalet er viktig for kreftbehandling i Noreg, men at nye landsomfattande tilbod innan kreftbehandling automatisk skal leggjast dit, er eg ueinig i. At Radiumhospitalet skal få særbehandling med tanke på korleis det er drive, at det skal leggjast direkte under Helsedepartementet og ha eige budsjett, er eg òg ueinig i. Eg fryktar at dette forslaget betyr at dei regionale kreftavdelingane må senda fleire pasientar til Oslo. Det er ikkje bra for pasientane, og eg frykter òg at det kan gi nye forskjellar med tanke på kor mange pengar som går til pasientar i Oslo kontra resten av landet.

I Bergens Tidende laurdag 25. mai kjem det fram at kreftavdelinga ved Haukeland universitetssjukehus fryktar Framstegspartiet sitt forslag. Olav Mella som er avdelingsdirektør ved kreftavdelinga der, uttalar til Bergens Tidende at han fryktar at forskingsaktiviteten då vil gå ned ved dei andre regionale universitetssjukehusa. Han uttalar i avisa at han meiner «forslaget verkar lite gjennomtenkt» og er basert på ein tanke om at kreftbehandlinga er betre på Austlandet enn resten av landet, og han påpeikar at det ikkje er noko betre overleving i Helse Sør-Aust enn i dei andre helseregionane.

Eg synest det er litt overraskande at Framstegspartiet i dette forslaget seier at ny avdeling for protonbehandling skal verta lokalisert til Radiumhospitalet. Eg er ikkje så sikker på om Framstegspartiet i Hordaland er einig i det, for vi var veldig glade då Helse Vest i årets budsjett fekk 15 mill. kr til å gjera greie for – saman med andre miljø – eit nasjonalt senter for protonbehandling. Eg har sagt at eg vil iallfall kjempa for at når dette behandlingssenteret kjem, kan det verta lokalisert i Helse Vest som har stor kompetanse på dette feltet, og som samarbeider med

universitetsmiljøet i Bergen i samarbeid med kompetansemiljø i andre land.

Statsråd Jonas Gahr Støre [13:35:41]: Jeg håper de ansatte på Radiumhospitalet får med seg de gode ordene som blir sagt i denne salen om det flotte sykehuset, for det fortjener de, og det tror jeg kommer fra både sjel og hjerte til dem som har uttrykt det av egen erfaring og fra mange flotte historier.

Jeg vil også som statsråd understreke at vi har all grunn til å være stolte over kvaliteten på norsk kreftomsorg. Saksordføreren var inne på det, men det tåler å gjentas. Den gode kvaliteten gjør at flere overlever kreftsykdom. I 2013 lever det mer enn 200 000 mennesker i Norge som har eller har hatt kreft. Dette er omtrent tre ganger så mange som i 1980.

Sammenliknet med andre land har vi gode resultater for overlevelse for flere kreftformer – stadig flere overlever kreft. I 1980 levde omtrent halvparten av kreftpasientene fem år etter diagnosen. Nå er andelen, som det ble nevnt, omlag to tredjedeler eller litt mer. Norge har best overlevelse i verden for livmorhalskreft og høyest overlevelse i Europa for brystkreft, ifølge tall fra OECD.

Det betyr ikke at vi ikke kan bli bedre – tvert imot, det er mye å strekke seg etter. For tykktarmskreft ligger vi ifølge OECD noe over gjennomsnittet. For lungekreft viser en helt ny undersøkelse at Sverige, Canada og Australia har bedre resultater enn oss, mens Danmark og Storbritannia har dårligere.

Hvert år diagnostiseres det nå litt under 30 000 nye krefttilfeller, mot vel 14 000 i 1980. Antallet nye krefttilfeller vil fortsette å øke. Det skyldes utviklingen i demografi. Kreftregisterets prognoser tilsier at fra 2030 vil nesten 40 000 personer årlig få kreft – vi blir flere eldre. Det gir utfordringer fremover, ikke bare innenfor spesialisthelsetjenesten, men også innenfor den kommunale helse- og omsorgstjenesten.

Jeg vil om kort tid presentere regjeringens nye kreftstrategi som bygger på gode, innarbeidede strategier, og komme med nye forslag. Den vil gi strategiske føringer for hvordan vi på best mulig måte kan møte utfordringene på kreftområdene i årene som kommer.

Radiumhospitalet har i mange år vært ledende på kreftområdet. Hadde det ikke vært for at et nasjonalt kompetansesenter har en nesten juridisk status, kan vi si at det er vårt ledende kompetansesenter på kreft. Og la meg slå fast: Kreftforskningsmiljøet ved Radiumhospitalet er unikt, ikke bare i Norge, men også i skandinavisk sammenheng. Sykehuset driver forskning i verdensklasse. Kreftforskningsbygget som åpnet i 2009, er sentralt for dagens og fremtidens forskning.

Etter sammenslåingen til Oslo universitetssykehus har kreftforskningsinstituttet i økende grad etablert samarbeid mot kliniske miljøer ved Oslo universitetssykehus – også utenom Radiumhospitalet. Norges forskningsråds evaluering av medisinsk forskning i 2011 viser at Radiumhospitalet har sterke forskningsmiljøer med stor vitenskapelig produksjon av høy kvalitet innenfor flere kreftformer. Måling av forskningsaktiviteten i sykehusene for 2011 viste

at Oslo universitetssykehus hadde høyeste andel forskningspoeng, beregnet ut fra vitenskapelige publikasjoner og avlagte doktorgrader. Det er rett ut sagt imponerende.

Radiumhospitalet er tett integrert med resten av Oslo universitetssykehus. Radiumhospitalet driver omfattende diagnostikk, kirurgi, strålebehandling, medikamentell behandling og klinisk forskning på kreftområdet. Seks av ni klinikker ved Oslo universitetssykehus har i dag virksomhet på Radiumhospitalet.

Vi har mange ulike kreftformer. En nasjonal kompetansetjeneste omfatter kun et avgrenset fagområde eller en definert funksjon, ikke et helt sykehus. Radiumhospitalet har allerede tre nasjonale kompetansetjenester: nasjonal kompetansetjeneste for langtids effekter etter kreftbehandling, bein- og bløtdelssvulster og gynekologisk onkologi, som nevnt. I tillegg til disse kompetansetjenestene har sykehuset også nasjonale behandlingstjenester innen fem ulike krefttyper. Dersom det er ønskelig å opprette flere nasjonale tjenester ved Radiumhospitalet, kan Helse Sør-Øst søke departementet om godkjenning av dette.

Helseregionene har et helhetlig ansvar for både drift og investeringer innenfor de rammene Stortinget har gitt. Når det gjelder representantforslaget om å igangsette et arbeid med å etablere nytt klinikkbygg, vil jeg vise til Helse Sør-Østs planer for oppgradering av den kliniske bygningsmassen på Radiumhospitalet og muligheten for å leie i nye lokaler i Oslo Cancer Cluster Innovasjonspark. Bygget skal etter planen stå ferdig om to år, med byggestart i år – i 2013. Kreftregisteret skal også flytte hit. Dette vil styrke Radiumhospitalet som et såkalt komplett kreftsenter.

Ifølge Helse Sør-Øst er virksomheten ved Radiumhospitalet i dag større enn før sammenslåingen til Oslo universitetssykehus. Virksomheten er samlet på færre diagnosegrupper, slik at man har fått mer robuste fagmiljøer og større volumer i pasientbehandlingen. Det er også besluttet at all diagnostikk og behandling av brystkreft skal samles på Radiumhospitalet når bygningsprosjektet er ferdig i 2014.

Radiumhospitalet er med andre ord en integrert og helt sentral del av dagens kreftomsorg ved Oslo universitetssykehus. Sykehuset vil fortsatt være en sentral aktør i arbeidet med kreftbehandling – ved dette sykehuset og i hele Norge.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Per Arne Olsen (FrP) [13:40:50]: Jeg har først lyst til å si at i denne debatten tror jeg alle sammen i denne salen er veldig enige om – og det er bra for norske kreftpasienter – både hvor bra kreftomsorgen i dette landet er, og at vi skal bedre den. Det er jeg hjertens glad for.

Det vi er uenige om, er jo hvordan vi skal organisere oss for å bli enda bedre. Jeg er enig med statsråden i at Radiumhospitalet er et ledende miljø i Norge, og sånn sett er det nesten et nasjonalt kompetansesenter.

Men hvis det er riktig – og det er det jeg har lyst til å spørre om: Kjenner statsråden til at deler av fagmiljøene på Radiumhospitalet er i ferd med å bli flyttet over til andre sykehus i OUS-området? Spørsmål nr. to er: I

så fall, er han enig i at dette vil være med på å svekke Radiumhospitalet?

Statsråd Jonas Gahr Støre [13:41:45]: Jeg kjenner ikke til at det er et organisert og målrettet arbeid for å flytte personell ut av Radiumhospitalet. Men at det er en sirkulasjon av dyktige helsefagarbeidere også på kreftområdet innenfor Oslo universitetssykehus, og også i og for seg i det øvrige Helse-Norge – som det ble understreket fra representanten Toppe, har vi fremragende kreftmiljøer andre steder i landet også – vil jeg ikke utelukke. Og det er jo ikke bare av det negative. Vi vil jo også ved andre sykehus oppleve at Radiumhospitalet er en magnet for dyktige fagfolk som ønsker å arbeide der.

Men jeg kan ikke si at jeg er kjent med at det foreligger den type initiativ som representanten viser til. Spørsmålet er stilt med en kritisk inngang, fordi han frykter for at det vil kunne svekke Radiumhospitalet. Det er jeg ikke kjent med, og om så skulle være tilfelle, må jeg sette meg mer inn i det.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [13:42:43]: Det er flere som lever med kreften sin, og flere som overlever, fordi vi er gode på forskning, utvikling og behandling av kreft.

Men vi er jo ikke så mange i landet vårt, og vi er et stort land i geografisk utstrekning. Dermed blir det mange miljøer som blir litt små.

Hvordan ser statsråden på det å samle spisskompetanse når det har en faglig begrunnelse, med tanke på at vi alle sammen har et mål om at flere skal overleve og at flere skal leve godt med en kreftdiagnose? Er det noe statsråden kan se på, at vi samler spisskompetanse når det er faglig belegg for det?

Statsråd Jonas Gahr Støre [13:43:26]: Det kan jeg si et veldig klart ja til. Jeg tror det er det vi har sett de siste ti årene etter at helsereformen ble gjennomført – at vi har samlet viktige fagmiljøer der det er nødvendig for å sikre høy faglig kvalitet.

Det er noe som heter at øvelse gjør mester – at på en del områder må det et volum til for å sikre gode tjenester. Noen tjenester er så spesialiserte at vi må kraftsamle miljøene. På den annen side er viktig å ha motsatsen til det, at vi også desentraliserer der vi kan, slik at tilbudene kommer mest mulig nære. All kreftomsorg skjer jo ikke på et spesialisert sykehus innenfor spesialisthelsetjenesten. Veldig mye skjer også ute i kommunal sektor, og derfor er Samhandlingsreformen såpass viktig.

Så det er jeg helt opplagt for, og jeg mener at dagens struktur gjør det mulig å gjøre dette på en forsvarlig måte. Jeg tror også at det kommer til å fortsette i årene som kommer, når vi ser at nye behandlingsmetoder, ny teknologi og nye medisiner åpner nye muligheter.

Presidenten: Replikkordskiftet er avsluttet.

Per Rune Henriksen (A) [13:44:37]: Jeg skal bare si noen få ord i denne debatten.

Jeg er av dem som var med allerede i 2005, da vi kjempet hardt for å få en rettferdig finansiering av spesialisthelsetjenesten i Norge, i en situasjon hvor bl.a. Helse Vest var grovt underfinansiert – en situasjon som regjeringen etter hvert ryddet opp i. På tross av at dette dreide seg om store beløp, klarte vi å få dette i orden igjen.

Det som er poenget, og det som er viktig for oss helsepolitisk, er selvfølgelig det at folk skal ha behandling av høy kvalitet, og helst så nært som mulig – at alle skal ha lik tilgjengelighet for behandling av høy kvalitet. Det har vært snakket mye om kvaliteten på kreftbehandlingen i Norge i dag. Jeg skal ikke gå dypere inn i det. Jeg var nær pårørende til en av dem som ikke overlevde kreften for 20 år siden, og jeg er veldig glad for å se de resultatene som er kommet opp siden.

Det som jeg er skeptisk til med det forslaget som ligger her nå – ikke bare skeptisk til, men som gjør at jeg er sterkt imot det – er jo nettopp baksiden av styrking, prioritering og forkjøringsrett for Radiumhospitalet: at dette også vil svekke de faglige miljøene og behandlingstilbudene i de regionale tilbudene som eksisterer. Som representanten Toppe viste til, er skepsisen på Haukeland sykehus sterk og velbegrunnet. Det er en utvikling som vi må være særdeles mye på vakt for, for jeg mener at det å sørge for et godt behandlingstilbud der hvor folk er, også er svært viktig. Med dagens teknologi og dagens kunnskapsutvikling er det ikke umulig for sykehusene å samhandle for å utvikle kompetansen også.

Så ser jeg også at det er mye snakk om bygg – det er vel så mye snakk om byggenes helse som pasientenes helse i dette forslaget. Jeg har en aning om at dette forslaget også i stor grad er designet for – skal vi si – å snike i køen til helsemidlene som skal fordeles etter en ganske tøff prosess over hele landet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [13:47:21]:

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Jon Jæger Gåsvatn og Kari Kjønnaas Kjos om å tilby nye kreftmedisiner i tråd med faglige råd (Innst. 300 S (2012–2013), jf. Dokument 8:43 S (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Bent Høie (H) [13:48:24] (komiteens leder og ordfører for saken): Dette representantforslaget ble fremmet i diskusjonen knyttet til to konkrete kreftlegemidler som en ifra Helsedirektoratets side ikke anbefalte å ta i bruk, basert på økonomiske vurderinger, men som en hadde faglige anbefalinger for å ta i bruk.

Siden den gangen har det skjedd to viktige avklaringer. Det ene er at regjeringen, når det gjelder legemidlet som brukes i forbindelse med føflekkreft, har satt i gang en studie, et finansiert prosjekt, som gjør at dette er et legemiddel som nå blir tilgjengelig for norske pasienter. Det er også omtalt i revidert budsjett.

Vi behandler også forslaget som var fremmet om en egen stortingsmelding om legemiddelpolitikken, som ble enstemmig vedtatt i Stortinget. Det betyr også at det er satt i gang et arbeid med å utarbeide en ny stortingsmelding om legemiddelpolitikk. I den meldingen vil det forhåpentligvis være en grundig gjennomgang av beslutningssystemet knyttet til å ta i bruk nye legemidler, spesielt innen spesialisthelsetjenesten. Dette er også omtalt i innstillingen.

I den forbindelse fremmet Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti et forslag om å be regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2013 fremme forslag om at «Abiraterone overføres fra individuell refusjon til generell refusjon i blåreseptordningen». Dette forslaget fikk ikke flertall. En ser at regjeringen heller ikke har gjort det i revidert budsjett. Det er egentlig det spørsmålet som gjenstår knyttet til disse to konkrete legemidlene. Men revidert budsjett er nå til behandling i Stortinget, og det er opp til de enkelte partiene eventuelt å følge opp et slikt initiativ og forslag i den forbindelse.

Dette er bakgrunnen for at komiteen som sådan anbefaler at representantforslaget vedlegges protokollen, med tanke på at disse spørsmålene nylig har vært behandlet eller er under behandling i Stortinget. Så vil sikkert forslagsstillerne ta opp vurderingene knyttet til eget forslag.

Are Helseth (A) [13:51:31]: Forslagsstillerne viser som bakgrunn for sitt forslag til den pågående debatten om kriterier for etablering av ny og kostbar kreftbehandling, og konkretiserer dette ved to nye medikamenter til behandling av langt kommet føflekkreft og prostatakreft.

Innledningsvis vil regjeringspartiene vise til at helse- og omsorgsministeren allerede har bedt de regionale helseforetakene sette i gang en forskningsstudie på ett av disse legemidlene, Ipilimumab. Studien skal omfatte alle pasienter som kan ha nytte av medisinen, og behandlingen er innenfor godkjent bruksområde. Studien vil i første omgang ha en varighet på fem år, og regjeringen har i revidert nasjonalbudsjett fremmet forslag om finansiering for inneværende år. Eksisterende studier tyder på at legemidlet har god effekt for noen pasienter, mens legemidlet for de fleste vil ha liten eller moderat effekt, samtidig som det kan ha alvorlige bivirkninger.

Etter beslutningen om å iverksette forskningsstudien på legemidlet mot føflekkreft etterlyses det en tilsvarende studie for legemidlet Abiraterone mot prostatakreft. Legemidlet brukes ved prostatakreft med spredning, men kan ikke helbrede sykdommen. Til forskjell fra legemid-

let mot føflekkreft er det allerede mange pasienter som får legemidlet mot prostatakreft, og i 2012 brukte nesten 500 pasienter legemidlet ved at spesialister i sykehus søkte individuell refusjon.

Abiraterone er et etablert behandlingstilbud, og det er derfor ikke det samme behovet for å gjennomføre en forskningsstudie på dette for å utvikle ny kunnskap om hvilke pasientgrupper som bør tilbys behandlingen. Det bevilges betydelige midler til medisinsk forskning både gjennom øremerking av midler til de regionale helseforetakene og gjennom Norges forskningsråd. Helsetjenesten vurderer behov for gjennomføring av kliniske studier, herunder forskning på bruk av det aktuelle legemidlet som ledd i etablerte behandlingsforløp. Etter vår vurdering vil konkurransebaserte prosesser bidra til høy kvalitet på norsk kreftforskning.

Kunnskapsutviklingen innenfor medisinsk behandling er rask og består dels av nye muligheter med kurativ effekt og dels av muligheter med varierende grad av livsforlengelse for en gruppe pasienter. Nye behandlinger har ikke alltid kartlagt hvilke pasienter som har nytte av behandlingen. Både myndigheter og fagmiljøer har et ansvar for å prioritere, og det er gjort viktig arbeid på området i Norge, bl.a. i de to Lønning-utvalgene. Det har vært bred oppslutning om prioriteringsarbeidet, hvor sykdommens alvorlighet, forventet nytte av helsehjelpen og et rimelig forhold mellom effekt og kostnader i sum skal danne grunnlag for prioritering. Prioriteringsoppgavene er ofte svært krevende, men de blir noe lettere når vi har et godt kunnskapsgrunnlag.

Avslutningsvis: Vi kommer til å få mange nye og kostbare legemidler i årene som kommer. Våre valg og våre beslutninger må bygge på kunnskap og størst mulig åpenhet. Det var derfor nødvendig at helsedirektøren så tydelig markerte at hemmelighold av forhandlinger med farmasøytisk industri overfor sentrale helsemyndigheter ikke er akseptabelt, og det er positivt at firmaet det gjelder, deretter aksepterte vanlige prosesser.

Per Arne Olsen (FrP) [13:55:52]: Etter den gode regjørelsen fra saksordføreren og etter innlegget fra representanten Helseth, som begge påpeker at det har skjedd ting vedrørende de to nevnte medikamenter siden forslaget ble fremmet, gjør det egentlig behovet for et lengre innlegg noe mindre. I tillegg kunne denne debatten handlet om hele bredden av legemiddelpolitikken, noe den ikke bør gjøre. Grunnen til det er at regjeringen hadde et av sine lysglimt, synes jeg – de mener sikkert selv de har mange – og stemte for Fremskrittspartiets forslag om en stortingsmelding om legemiddelpolitikken, hvilket jeg fortsatt er veldig fornøyd med. Og jeg roser statsråden og regjeringspartiene hver gang jeg har mulighet til det – bare så det ikke er noen tvil om det. Derfor kan innlegget heldigvis bli noe kortere.

Jeg synes fortsatt det er et punkt igjen som fortjener å bli berørt, og det er debatten om hvilke prinsipper som skal ligge til grunn fram til en ny legemiddelmelding kommer på plass. Heldigvis har vi sett at Helsedirektoratets ekspertgruppe har sagt ja til nye legemidler, men dessverre har vi sett at de deretter har blitt overprøvd av ledelsen i Helse-

direktoratet. Dette bidrar, etter Fremskrittspartiets mening, til å undergrave folks tillit til helsetjenestene. Dersom faglige råd fra Helsedirektoratets ekspertgruppe tilsier at nye legemidler skal tas i bruk, mener Fremskrittspartiet at dette ikke bør kunne overprøves av byråkrater i direktorat eller i departement.

Jeg er egentlig ganske frustrert over at regjeringen aksepterer en praksis med utad å forsvare det med at det er faglige vurderinger som er foretatt. Da bidrar man i praksis til å flytte definisjonsmakten for hva faglige råd er, ut av ekspertgruppen og over til byråkratiet. Det er i sin ytterste konsekvens ikke tillitvekkende.

Fremskrittspartiet mener derfor det er naturlig at i de tilfeller hvor Helsedirektoratets nedsatte ekspertgruppe anbefaler et nytt legemiddel, kan og bør dette ikke overprøves av andre aktører. Det eneste unntaket fra en slik praksis jeg ser grunn til å ha, er dersom vedtaket fra ekspertgruppen er påklaget av medisinsk-faglige årsaker.

Jeg vil med dette få lov til å ta opp det forslaget Fremskrittspartiet står bak, og som er referert i innstillingen.

Presidenten: Representanten Per Arne Olsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Jonas Gahr Støre [13:58:57]: Det er mulig jeg ikke følger godt nok med på mediebildet, men jeg har liksom ikke merket meg vedvarende ros fra representanten Olsen for denne regjeringens tidvise lysglimt. Men når det er fremført med patos fra Stortingets talerstol, tar jeg det til meg i full bredde og takker for det.

Det er riktig som representanten sier, at denne debatten på mange måter er avklart med de innleggene som har vært, men det er viktige prinsipielle spørsmål, så jeg ønsker å si litt rundt det.

I Norge er det Stortinget som er det øverste organet for prioritering. Det er Stortinget som avgjør statens inntekter i form av skatter og avgifter, og det er Stortinget som avgjør hvordan vi skal fordele de inntektene. Det nye stortingsflertallet etter 2005 valgte å prioritere opp helsetjenestene, bl.a. fordi vi ser det er store behov på områder som f.eks. kreft. Det betyr at vi ikke har mulighet til å love store skattelettelser. Uenighet om disse prioriteringene er en ærlig og politisk sak, og det hører med i det politiske ordskiftet. Men selv om politikere kommer til ulike konklusjoner her, så er ønsket, tror jeg, fra et samlet politisk Norge å gi best mulig behandling til pasientene med de ressursene vi velger å bruke til helse. Så er jeg uenig i representanten Olsens konklusjon om at en ekspertgruppe automatisk skal bestemme hva Norge skal kjøpe inn av legemidler. Ekspertgrupper kan brukes til mye, men de skal ikke nødvendigvis ha det avgjørende ordet på et slikt område. Det er politisk enighet om at prioritering skal bestemmes ut fra noen prinsipper: sykdommens alvorlighet, forventet nytte av helsehjelpen og et rimelig forhold mellom effekt og kostnader. Det er mer og en bredere vurdering enn en ekspertgruppe som vurderer det enkelte legemidlet ut fra et medisinsk perspektiv. Jeg mener det er viktig at vi klarer å stå sammen om de viktige prinsippene for prioritering. Det blir mye mer krevende i årene som kommer, med

nye legemidler og nye muligheter. Prioritering handler om å få mest mulig ut av ressursene innen en tjeneste eller en virksomhet, og det handler om å ta vare på sårbare pasientgrupper som ikke får sin sak belyst f.eks. i mediene. Hvis vi vil bruke mer på helse, må vi bevilge mer penger. Det har dette stortingsflertallet gjort hvert år, men uansett hvor mye Stortinget bevilger, må vi bevare evnen til å prioritere.

Helsedirektoratet og Nasjonalt råd for kvalitet og prioritering har gitt råd i en rekke saker som har bidratt til at helseressursene har kommet mange pasienter til gode. Jeg er opptatt av å slå ring rundt integriteten til denne mekanismen. Tidligere i år lanserte jeg et nasjonalt system for introduksjon av nye og kostbare legemidler og behandlingsmetoder i helsesektoren, og vi er i gang med etableringen.

Alle nye legemidler og tiltak innenfor helse og andre samfunnsområder må vurderes opp mot effekt og pris. Jeg mener det er viktig med åpenhet om pris og beslutninger. Dette er ikke nytt – det er et direkte resultat av at vi ønsker å få mest mulig nytte ut av bevilgningene fra Stortinget. Selv om effekten av legemidlet mot føflekkreft ifølge Helsedirektoratets faglige vurdering ikke står i forhold til prisen, så har både direktoratet og ekspertgruppen pekt på muligheten for å tilby medisinen gjennom forskningsstudier. Det var denne muligheten regjeringen valgte.

Regjeringen ønsker å benytte denne muligheten, og departementet har derfor bedt sykehusene om å sette i gang en forskningsstudie på denne kreftmedisinen. Jeg er glad for at denne studien gjør at legemidlet mot føflekkreft nå kan tas i bruk. Målet er å dokumentere hva slags effekt behandlingen har og få kunnskap om hvilke pasienter som har særlig god effekt av dette legemidlet. Slik kunnskap mangler i dag. Med mer kunnskap kan vi målrette behandlingen til fremtidige pasienter som har nytte av medisinen, og samtidig redusere omfanget av bivirkninger hos pasienter som ikke oppnår effekt. Når vi senere får resultater av studien, kan det bli aktuelt å ta legemidlet inn i de nasjonale retningslinjene. Studiens omfang er i tråd med anslaget om at 100 pasienter hvert år vil ha behov for denne behandlingen. Studien vil i første omgang vare i rundt fem år.

Studien starter så snart behandlingsprotokollen er klar, og den er godkjent av regional forskningsetisk komité. Inn til studien kommer i gang, har jeg bedt om at pasienter som kan ha nytte av legemidlet innenfor godkjent bruksområde, får tilbud om dette. Og som det ble pekt på, er dette foreslått finansiert gjennom revidert nasjonalbudsjett.

Det utvikles stadig nye behandlingsmetoder. Dyktige fagfolk sørger for økt overlevelse etter kreftbehandling. Norsk helsevesen oppnår stadig bedre resultater, som vi har diskutert tidligere i dag. Det nyetablerte systemet for innføring av nye legemidler og nye metoder skal bidra til bedre beslutninger og mer åpenhet.

Så har vi en lang tradisjon i å styrke evnen til å prioritere. Det er derfor jeg har tatt initiativ til å nedsette et nytt utvalg til å hjelpe oss med å avklare nye moderne prioriteringsspørsmål med en oppfølging av Lønning I- og Lønning II-utvalget. Dette blir annonsert om kort tid, både sammensetning og mandat, og jeg har stor tro på at det kan hjelpe et samlet politisk Norge og et sam-

let Helse-Norge til å ta kloke beslutninger på dette viktige området.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [14:03:51]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Borghild Tenden om lavterskeltilbud innen psykisk helse i kommunene (Innst. 309 S (2012–2013), jf. Dokument 8:46 S (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Sonja Irene Sjøli (H) [14:04:56] (ordfører for saken): Representantforslaget fra Venstre omhandler lavterskeltilbud innen psykisk helsevern i kommunene for å tilby innbyggerne bedre psykisk helsehjelp, og det er fremmet en rekke forslag. Intensjonen i Venstres forslag er god og peker på viktige utfordringer innen området.

En enstemmig komité erkjenner at psykiske lidelser er en av våre viktigste folkesykdommer. Rundt halvparten av den norske befolkning vil i løpet av livet ha hatt en psykisk lidelse. Dette er en stor helsemessig belastning for den enkelte, for familiene og for samfunnet som helhet. Ifølge Verdens helseorganisasjon vil trolig psykiske lidelser være den aller viktigste årsak til sykdomsbelastning i vestlige land i 2050.

Komiteen mener det er viktig å forebygge psykiske lidelser, og at det best kan skje ved at det tilbys bedre psykisk helsehjelp i kommunene. Målet må være et godt utbygget lavterskeltilbud i kommunene hvor det er mulig å få rask hjelp uten henvisning fra lege.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at mange mennesker, både med lettere og tyngre lidelser, står uten behandlingstilbud. Det er lange ventelister og lang ventetid for å komme til behandling, og det er for tilfeldig hvem som får hjelp og når.

Ved utgangen av 2012 sto over 9 000 voksne og nesten 3 400 barn i behandlingsskø for psykisk helsehjelp. Tall fra Norsk pasientregister viser at gjennomsnittlig ventetid innen psykisk helsevern for voksne har økt fra 2011 til 2012. Samtidig ble det registrert 1 400 brudd på behandlingsgarantien. Dette er en svært uheldig og alvorlig utvikling.

Ifølge Folkehelseinstituttet står psykiske lidelser for

40 pst. av kostnadene for uførepensjon, og de anslår at kostnadene til psykiske lidelser beløper seg til mellom 60 og 70 mrd. kr pr. år.

Forskning viser at psykiske lidelser og frafall fra skolen er hovedårsaker til tidlig uførhet. Det er derfor svært gode grunner til å satse betydelige ressurser innen det forebyggende psykiske helsevernet.

Mangelen på lavterskeltilbud i kommunene fører til at mange mennesker med lette eller moderate lidelser henvises til spesialisthelsetjenesten, noe som igjen fører til lengre behandlingstider. Ikke minst er det belastende for den enkelte at tilstanden kan forverre seg under ventetiden.

Opptappingsplanen for psykisk helse ble startet i 1998 og avsluttet i 2008. Evalueringen av opptappingsplanen viser at personer med milde og moderate psykiske lidelser eller med rusproblemer og eldre med psykiske lidelser ikke har fått et tilfredsstillende tilbud i planperioden.

En ny SINTEF-diskusjonsrapport, «Vurdering av foreslåtte modeller for kommunal medfinansiering (KMF) av psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert rusbehandling», slår fast at kommunene aldri har brukt mindre ressurser på psykisk helsevern siden opptappingsplanen ble avsluttet. Dette mener Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er en utvikling i feil retning, og det er i strid med intensjonen i Samhandlingsreformen om å forebygge mer for å reparere mindre.

Videre er det en stor usikkerhet knyttet til finansieringsordningene av spesialisthelsetjenesten og kommunene.

Formålet med lavterskeltilbud er at kommunenes innbyggere enkelt og raskt kan komme i kontakt med fagpersoner som har nødvendig kompetanse innen psykisk helse, det være seg en lokal psykiatritjeneste, familievernkontor, kommunepsykolog, psykisk helseteam, helsestasjon med helsesøstre eller gruppetilbud i regi av frivillighetssentra-ler. Et annet godt eksempel er Familiens hus, som er et tverrfaglig lavterskeltilbud.

Jeg vil spesielt fremheve helsestasjonen og skolehelsetjenesten som svært viktige arenaer for å oppdage og forebygge en skjevutvikling hos barn og unge – i tillegg til barnehage og skole.

Komiteen mener det er helt nødvendig å styrke disse tjenestene med flere helsesøstre. De har et unikt utgangspunkt fordi de møter familiene og barna fra fødselen og følger barna gjennom hele oppveksten og i ungdomsårene.

Å styrke de psykiske helsetjenestene er viktig for å lykkes i målet om at mennesker skal kunne leve et verdig og mest mulig vanlig liv også om en har en psykisk lidelse. Det må satses på gode tiltak i kommunene slik at bolig og støttetiltak, tilrettelagte aktiviteter for et sosialt liv hvor deltakelse i arbeids- og samfunnsliv blir en del av hverdagen.

Høyre har tidligere pekt på behovet for en ordning med en godt utbygget allmenn psykologtjeneste i kommunene, som i tillegg til fastlegen kan ivareta befolkningens behov for psykisk helsehjelp. Jeg vil også fremheve Akershus fylkesting, som etter forslag fra Høyre har innført en ordning hvor de med fylkeskommunens midler har sikret helsesøstertjeneste ved alle videregående skoler i fylket i samarbeid med kommunehelsetjenesten.

Jeg tar avslutningsvis opp de forslagene som er fremmet i innstillingen hvor Høyre er medforlagsstiller.

Presidenten: Representanten Sonja Irene Sjøli har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Thor Lillehovde (A) [14:10:27]: Denne saken reiser en debatt omkring psykisk helse og setter søkelyset på en av vår tids største utfordringer innen helsesektoren. Veksten i antall personer som sliter med psykiske helseproblemer, er bekymringsfull, og det er derfor bra at denne saken nå kan diskuteres her i Stortinget. Det bidrar også forhåpentligvis til mer åpenhet omkring sykdommen og letter tilværelsen for de mange som er rammet.

Jeg er glad for at komiteen står sammen om at forebyggende arbeid og kombinerte tiltak er viktig. Det er viktig også at de kommunale tjenestetilbudene som bolig og tilrettelagte aktiviteter for et sosialt liv og deltakelse i arbeid og samfunnsliv blir en del av hverdagen. I tillegg må spesialisthelsetjenesten og kommunene i nært samarbeid utvikle et tjenestetilbud som oppleves sammenhengende og helhetlig.

Forslagsstillerne presenterer i dokumentet et bredt spekter av forslag, som spenner fra styrking av tilskudsordninger slik at flere psykologer kan ansettes i kommunen, til en nasjonal opptapping for helsestasjoner og en styrking av skolehelsetjenesten. I tillegg fremmes en rekke andre forslag, pilotprosjekter og opptappingsplaner, som om ingenting har skjedd på dette feltet de siste årene. Så er ikke tilfellet.

Til tross for behandlingstider for både voksne og barn, noe som selvfølgelig bekymrer, vil jeg minne om at aldri før har så mange fått hjelp og behandling for sine psykiske lidelser. Antall barn og unge som nå får hjelp, er nesten tredoblet gjennom opptappingsplanen, som la hovedvekt på å bygge opp gode tilbud i kommunene, og DPS-er i spesialisthelsetjenesten. Spesielt er det viktig å styrke DPS-ene, slik at de er godt rustet når eventuelle krisesituasjoner oppstår.

Flere psykologer i norske kommuner bidrar også til at kommunehelsetjenesten har blitt et mer komplett og fullverdig tjenestetilbud. Ordningen fra 2009 med tilskudd til utprøving og rekruttering av psykologer i kommunene har resultert i 130 nye psykologstillinger over hele landet.

Det forventes mye av norske kommuner. Det har jeg lang erfaring med, som ordfører i 16 år i Ringsaker. Med en vekst i kommuneøkonomien på hele 61 000 mill. kr fra 2005 er forventningene til kommunesektoren store. Denne veksten er avgjørende for at kommunene kan innfri også på dette området. Men alle kommuner kan ikke alene gjøre denne jobben. Til det er mange av kommunene for små, og derfor er interkommunalt samarbeid avgjørende for at også de minste kommunene kan utvikle tjenestetilbud innenfor psykisk helse.

Som tidligere lokalpolitiker reagerer jeg noe på den detaljeringsgrad som framvises i forslagsstillerens mange forslag. Her synliggjøres ikke mye tiltro til det kommunale sjølstyret. Etter min mening må kommunene med sin forskjellighet når det gjelder geografi, størrelse – både i

areal og antall innbyggere – og ikke minst i måten å organisere virksomheten på, også gis frihet til å tilpasse disse tjenestene til sin øvrige virksomhet.

Det er så langt lagt godt til rette for å forankre psykisk helse i det brede helsevesenet. Det er tatt gode løft for å styrke kvalitet, kapasitet og kompetanse, til nytte og glede for brukerne. Vi er ikke i mål, men vi er på god veg. Gjennom en årlig opptrapping av ressursene til psykisk helse og gjennom Samhandlingsreformen ligger samhandlingsarenaen åpen for utvikling av gode tiltak for dem som på kort eller mer langvarig basis har behov for behandling eller støttetiltak for å gjøre hverdagen lettere.

Kari Kjønås Kjos (FrP) [14:15:39]: Psykiske lidelser er ofte sykdommen som ikke synes, men som likevel kan gjøre ufattelig vondt. Den rammer de fleste i større eller mindre grad en eller annen gang i livet, og heldigvis, for de fleste går det over.

Vi vet mye om å få hjelp på et tidlig stadium, og lavterskeltilbudene i kommunen er derfor særdeles viktige. Mye godt arbeid gjøres over det ganske land, mye takket være de øremerkede midlene som lå i Opptrappingsplanen for psykisk helse. Vi har dessverre blitt gjort kjent med at enkelte kommuner har bygget ned noe av det vi oppnådde, noe som er sterkt beklagelig. Dette bildet bekreftes av diskusjonsrapport fra SINTEF. Tidlig hjelp på et lavt nivå er alle parter tjent med, og det må hegnes om.

Siden vi i disse dager også jobber med omsorgsmeldingen og folkehelsemeldingen, er dette forslaget også viktig sett i sammenheng med disse. Også sett i forhold til arbeidslinjen og uførestatistikk anser jeg forslaget som viktig.

Samhandlingsreformens intensjon medfører et behov for å bygge ut tilbudet i kommunene, men en nedbygging innen spesialisthelsetjenesten kan ikke og må ikke skje før vi har fått på plass gode tilbud i kommunene. Dessverre ser vi at nedbyggingen innen spesialisthelsetjenesten har startet opp, og både ansatte og pårørende roper et varsko, da de mener at stadig sykere mennesker skrives ut for tidlig og sendes over til kommunene, som ikke har nok kompetanse til å ta seg av dem på en god nok måte.

Hvis vi mener noe med våre vakre ord om å få ned tallet på tvangsinnleggelse og tvangsmedisineringer, og hvis vi mener noe når vi sier at vi vil ha ned antall selvmord, må helsekjeden henge sammen på en god måte. Fremskrittspartiet støtter derfor Venstres bekymring for at nedbyggingen i spesialisthelsetjenesten går fortere enn kommunene er i stand til å bygge opp.

Siden vi aldri nådde alle våre mål i opptrappingsplanen, har Fremskrittspartiet vært opptatt av fortsatt øremerking av midler, og vi ønsker oss en ny opptrappingsplan og fremmer dette i dag.

Et annet viktig grep Fremskrittspartiet ønsker å ta, er å finansiere psykologene på samme måte som fastlegene. Vi er kjent med at mange private psykologer har ledig kapasitet, men uten avtale hjelper det ikke om pasienten har en henvisning. Pasienten må enten velge å vente uforholdsmessig lenge, eller betale selv. Dette er igjen et eksempel på en todeling av helsevesenet som Fremskrittspartiet ikke

vil sitte stille og se på. Ledig kapasitet skal brukes for dem som sliter.

Ved utgangen av 2012 sto det 12 400 i behandlingsskø for psykiske lidelser, gjennomsnittlig ventetid hadde økt, og det ble registrert 1 400 brudd på behandlingsgarantien. I tillegg har det blitt avdekket juks med ventetidene.

Dette er tall og signaler som Fremskrittspartiet ikke ser at regjeringen tar skikkelig inn over seg. Deres svar er at ingen andre regjeringer har overført mer penger til kommunene. Selvfølgelig har de det, vi blir stadig flere mennesker, stadig flere oppgaver flyttes over til kommunene, og i tillegg har vi prisvekst og lønnsvekst. Det må være utrolig trist å fronte en politikk som handler bare om penger og system framfor mennesker.

Det er derfor gledelig å konstatere at det er en felles vilje innen opposisjonen til å rette opp i ventetider, køer, mangler og svakheter. Mange av dem som sliter psykisk i dag, har ikke tid til å vente. Et blick på denne saken sier meg at det er nettopp det de må, enten de vil eller ikke.

Jeg tar herved opp de forslagene som Fremskrittspartiet alene eller sammen med andre har i denne saken, de forslagene vi er med på som ikke allerede er tatt opp.

Presidenten: Representanten Kari Kjønås Kjos har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Kjersti Toppe (Sp) [14:19:44]: Vi har hatt veldig mange saker om det psykiske helsetilbudet både dette året og dei andre åra. Eg synest det er veldig positivt at Stortinget er opptatt av tilbudet til denne pasientgruppa. Psykiske lidningar er ei stor sjukdomsbelastning i alle vestlege land, òg i Noreg, og større vil den verta dersom prognosane er riktige.

Eg deler intensjonen bak representantforslaget. Det er fremja ei rekkje forslag som i og for seg er gode, men som eg meiner er varetatt i stor grad. Eg vil påpeika at evalueringa av opptrappingsplanen nettopp viste at det var dei personane med milde, moderate psykiske plager som kanskje ikkje hadde fått den største forbetringa i tilbudet sitt, og det må vi ta på alvor no.

Forslagsstillarane meiner at det viktigaste grepet for å førebyggja psykiske lidningar er å tilby innbyggjarane betre psykisk helsehjelp i kommunane. Eg er heilt einig i at vi må forbetra lågterskeltilbudet i kommunane – då er kommuneøkonomi veldig avgjerande – og at vi kan få gode skulehelsetenester og helsestasjon, som vi no med folkehelsemeldinga har levert ein auke på. Det er veldig bra at skulane kan tilsetja skulepsykologar, og at vi får fleire kommunepsykologar. Det er eg veldig opptatt av. Det har vore ei forbetring, men det er kjempeviktig at PPT er eit lågterskeltilbud som fungerer.

Så står det i innstillinga om fastlegane at «målet må være lavterskeltilbud i kommunene hvor det er mulig å få rask hjelp uten henvisning».

Det er eg einig i, men det må òg vera sånn at fastlegen skal vera eit lågterskeltilbud. Då må tilgjengelegheita vera god, og dei må òg ha kompetanse på dette feltet.

Så er eg ikkje einig i at det viktigaste førebyggjande tiltaket er betre helsehjelp i kommunane. Det viktigaste føre-

byggjande tiltaket skjer utanfor helsevesenet. Det skjer i barnehagen, det skjer i skulen, det skjer i arbeidslivet, det skjer i samfunn som førebyggjer einsemd og isolasjon. Folkehelsemeldinga er kanskje det viktigaste førebyggjande opp mot psykiske lidningar. Fysisk aktivitet er eit vedundermiddel, som verkar mot hjerte- og karsjukdomar. Men det verkar òg mot lettare psykiske lidningar at ein er i fysisk aktivitet. Kanskje ein time fysisk aktivitet i skulen er der vi kan gjera mest for barn og unge for å førebyggja lettare psykiske lidningar.

Så til det som står om at psykisk helse og rus ikkje er ein del av Samhandlingsreforma. Eg vil påpeika at det er så absolutt ein del av Samhandlingsreforma. Det er med i avtalane som er mellom kommunar og helseforetak. Sånn sett er jo heller ikkje kirurgi med i dei finansielle ordningane, men vi snakkar jo ikkje om at ikkje kirurgiske pasientar er ein del av Samhandlingsreforma. Dette er ei kommunehelsetenestereform, der meir behandling skal verta gitt nærmare, og det gjeld alle pasientgrupper. Men det er riktig at for rus og psykisk helse skal og må det – det har vi òg varsla i rusmeldinga – innlemmast i dei finansielle ordningane når det ligg til rette for det, og så snart det ligg til rette for det.

Til slutt vil eg nemna det som står omtalt om at det er ei bekymring at det iallfall enkelte plassar skjer ei omlegging for raskt frå døgntilbod til distriktpsikiatriske senter og til kommunehelseteneste for psykiske lidningar. Den omlegginga skjer utan at det er bygd opp tilsvarende kompetanse lokalt. Det har eg sett eksempel på. Eg er bekymra for det, og er derfor veldig glad for at helseministeren har signalisert at dette skal det koma ein gjennomgang av, sånn at en ser at dette ikkje skjer.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [14:24:24]: Innledningsvis vil også jeg slutte meg til rosen til forslagsstillerne. Det er flott at Venstre engasjerer seg på dette området, og at det kommer fram til tross for at man ikke er representert i helsekomiteen i denne perioden.

Psykiske lidelser er en av vår tids viktigste folkesykdommer. Komiteen er enig i at det er viktig å forebygge psykiske lidelser, og at det best kan skje ved at en tilbyr bedre psykisk helsehjelp i kommunene. Målet må være lavterskeltilbud i kommunene, hvor det er mulig å få hjelp raskt uten henvisning fra lege. Dessverre er vi langt unna dette målet i dag.

Det er stort behov innen psykisk helsevern. Ventelistene er lange. 9 000 nordmenn venter på behandling, og systemet for å få time er mange steder i landet vanskelig. Ja, tall fra Norsk pasientregister viser at gjennomsnittlig ventetid innen psykisk helsevern for voksne har økt fra 2011 til 2012. Samtidig registrerer vi over 1 400 brudd på behandlingsgarantien. Antall kliniske psykologer med driftsavtale har også gått ned de siste årene.

Opptappingsplanen for psykisk helse 1999–2008 var en viktig satsing på dette feltet. Mange mål ble nådd, men ikke alle. SINTEF-rapporten fra tidligere i år viser at de siste årene har det blitt færre årsverk per innbygger innen psykisk helsearbeid i kommunene, både for voksne og barn. Kommunene prioriterer midler til bolig med fast per-

sonell, men reduserer innsatsen for hjemmetjenester, behandling, dagsenter og aktiviteter. Dette er stikk i strid med Samhandlingsreforma, som i stor grad handler om å satse på forebygging og tidlig innsats for å hindre forverring av sykdom. Når det gjelder barn og unge, ser vi at årsverksinnsatsen innen skolehelsetjenesten og helsestasjon er blitt skjermet for nedgang – det er veldig bra – mens behandling, oppfølging, aktiviteter og kulturtiltak er blitt redusert.

På sykehusene har det etter opptappingsplanen for psykisk helse vært en økning i antall polikliniske timer, men en utflating i antall døgnopphold. Det er i tråd med opptappingsplanen og er bra. Men pasientene ligger kortere inne – de som ligger der. Vi vet og får høre fra ansatte i kommunene at man nå må nedprioritere forebygging og tiltak for barn og unge for å klare å ta seg av dem som tidligere var på sykehus. Vi må da spørre om vi har fått den opptappingen som vi ønsker.

Kristelig Folkeparti mener at noe av årsaken til dagens situasjon er at opptappingsplanen for psykisk helse ble avsluttet for tidlig. Vi mener vi trenger en ny opptappingsplan innen psykisk helse med øremerkede midler og inn-til disse helsetjenestene har nådd det riktige nivået. En slik opptappingsplan må samordnes med Samhandlingsreforma i forhold til at vi skal ha egne finansierings- og organisasjonsmodeller når det gjelder rus og psykiatri. Vi fremmer i dag forslag om det.

Kristelig Folkeparti fremmer også forslag der vi «ber regjeringen opprettholde tilbudet i spesialisthelsetjenesten innenfor psykisk helsevern, samtidig som kommunene sikres tid og ressurser til å få bygget opp egen kompetanse på feltet».

Så noen stikkordsmessige ting i forhold til innstillingen: Kristelig Folkeparti mener at vi må styrke tilskuddsordningen for ambulerende psykisk helseteam. Vi har nylig fremmet et representantforslag om styrking av familievern. Vi fremmet i denne sammenheng følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en opptappingsplan for familievern.»

Forslaget fikk under voteringen her i salen kun støtte fra Kristelig Folkepartis representanter, men Venstre har i dag et nokså lignende forslag til behandling.

En samlet komité mener også det er nødvendig å styrke helsestasjoner og skolehelsetjenesten med flere helse-søstre. Vi fremmer i dag et forslag om en nasjonal opptappingsplan for helsestasjoner, i tråd med de anbefalingene som har kommet fra fagdirektoratet.

Jeg tar med dette opp de forslag som Kristelig Folkeparti fremmer alene i denne sak.

Presidenten: Representanten Line Henriette Hjemdal har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Inger Johanne Bjørnstad (V) [14:29:09]: Psykisk helsetilbud var i mange årtier et stebarn i helseomsorgen, fram til ganske nylig. Det tar tid å snu en stor skute, det vet vi jo. Vi vet også at det er enklere å forebygge enn å helbrede. Psykisk helse er ikke noe unntak.

Venstre mener at tilgjengeligheten av tjenester for personer med både lettere og tyngre psykiske lidelser i dag er for dårlig. Ventelistene er for lange, og det er tilfeldig hvem som får hjelp, og når. Dagens kø gjør at små psykiske problemer blir store, alvorlige og livstruende. Jeg vil peke på at det er stor usikkerhet knyttet til finansieringsordningene mellom spesialisthelsetjenestene og kommunene, og at dette sammen med en presset kommuneøkonomi hindrer kommunene i å forberede seg til at Samhandlingsreformen også skal inkludere psykiske helsetjenester i 2016.

Det er etter vår oppfatning uheldig at behandlingsskapiteten innen spesialisthelsetjenesten allerede nå synes å ha blitt trappet ned, uten at helsetilbudet er bygget opp i kommunene. Det er nødvendig å tenke nytt innen psykisk helse. Målet må være lavterskeltilbud i kommunene, hvor det er mulig å få rask hjelp uten henvisning.

Venstre mener at et godt utbygd psykisk tjenestetilbud i kommunen vil gi store besparelser for helsevesenet. Mange psykiske vansker kan betraktes som normale reaksjoner på uvanlig store belastninger, og gjennom en godt utbygd førstelinjetjeneste i kommunen kan man forhindre at små problemer får utvikle seg til å bli store og dyre helseutfordringer som havner i spesialisthelsetjenesten. Flere må få hjelp til å håndtere utfordringer knyttet til normale livssituasjoner som f.eks. skilsmisse, fødselsdepresjoner, dødsfall osv.

I 2009 mottok ca. 70 pst. av voksne med psykiske lidelser både kommunale behandlingstjenester og behandling i spesialisthelsetjenesten. Det er etter mitt syn stor grunn til å tro at mange problemer som havner i spesialisthelsetjenesten, ville blitt løst i førstelinjetjenesten, dersom denne var et godt utbygd tilbud i kommunene. I dag fører mangel på lavterskeltilbud til at pasienter raskere henvises videre, noe som igjen fører til lange ventelister, og som igjen kan føre til at mange blir sykere mens de venter på hjelp. Dette er etter Venstres syn samfunnsøkonomisk ulønnsomt, i tillegg til at det forringer livskvaliteten til det enkelte mennesket.

Venstre er kjent med Helsedirektoratets tilskuddsordning til psykologer i kommunehelsetjenesten. Vi mener dette er et prisverdig virkemiddel som ble lansert i 2009 for å rekruttere flere psykologer til kommunene. Jeg vil imidlertid understreke at dette ikke er nok. I snitt har to av tre kommuner ikke én eneste psykolog ansatt. En midlertidig tilskuddsordning er langt ifra tilstrekkelig for å sette kommunene i stand til å innfri forpliktelsene etter helse- og omsorgstjenesteloven, og for å kunne tilby innbyggerne et lavterskeltilbud, som Venstre mener er nødvendig.

Informasjon og opplysning er hjelp til selvhjelp. Her gjør helsetjenesten i kommunene en viktig jobb. Ett eksempel: Vi ser at faste tider for helsetjenesten på ungdomsskolene og videregående skoler har gitt betydelige og økende besøkstall. Vi ser også at flere gutter tar kontakt. En nasjonal opptrapping for helsestasjonene og skolehelsetjenesten mener jeg er et svært viktig tiltak som kan gi langsiktig effekt.

Til slutt vil jeg ta opp de to forslagene som er omdelt i salen.

Presidenten: Representanten Inger Johanne Bjørnstad har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Statsråd Jonas Gahr Støre [14:33:30]: La meg også slutte meg til dem som deler representantene Skei Grande og Tendens engasjement på dette feltet. Jeg tror vi alle gjør det når det handler om å sette dette spørsmålet på en samfunnspolitisk dagsorden.

Vi har de siste fem årene videreført retning og verdier i opptrappingsplanen. Bedre forståelse og ny kunnskap om hvordan vi best behandler psykiske lidelser synliggjør behovet for omstilling, lokale tiltak og nedbygging av tradisjonelle sykehusfunksjoner. Nye arbeidsmåter legger til rette for oppsøkende virksomhet, fleksible ordninger, nært samarbeid mellom kommuner og spesialister, mer åpenhet, sterkere brukerrole, samspill med arbeidsliv og skole og ikke minst en bedre forståelse for hva verdighet innebærer.

Vi skal fortsette arbeidet med å utvikle gode, lokalbaserte tjenester – tilpasset lokale forhold. Noe av det viktigste vi kan gjøre da, er å styrke kommuneøkonomien, noe som styrker kommunenes evne til å etablere lokale tjenester.

Omfang og konsekvenser av psykisk sykdom kan reduseres med systematisk helsefremmende og forebyggende arbeid. Det er håpefullt. Det er viktig at vi her ikke bare ser på reparasjonssiden, men også den store forebyggings-siden, som retter søkelyset mot mange forhold i vårt samfunn som kan bidra til psykisk uhelse. Mye forebygging skjer og må skje utenfor helsetjenestene, gjennom f.eks. barnehage, skole og arbeidsliv. Samtidig skal de som allerede har blitt syke eller står i fare for å bli det, få tilbud om gode tjenester på riktig nivå. Derfor har regjeringen styrket etableringen av lavterskeltjenester og arbeidet for godt samarbeid mellom de kommunale helse- og omsorgstjenestene og spesialisthelsetjenesten. Samarbeidet mellom spesialist og kommune er bl.a. tuftet på de lovpålagte samarbeidsavtalene som følger av Samhandlingsreformen. Det kommer stadig flere slike avtaler, og jeg ser at kvaliteten på dem løftes.

La meg få understreke: Rus og psykisk helse har vært en del av Samhandlingsreformen fra dag én. Selv om det gjenstår å utarbeide en del økonomiske virkemidler, er det fullt og helt en del av reformen. Vi arbeider hver dag for å få til et enda bedre samarbeid mellom kommuner og sykehus. Ett eksempel er ACT-teamene, hvor kommuner og spesialisthelsetjenesten samarbeider om å gi et faglig sterkt og individuelt tilpasset tilbud til dem som trenger det mest.

Gjennom modellforsøket med rekrutteringstilskudd til psykologer i kommunene høstet vi gode erfaringer om hvordan kommunene best kan nyttiggjøre seg psykologkompetanse. Helsedirektoratet legger i disse dager fram evalueringen av forsøket. De gode resultatene legger grunnlaget for at vi har styrket rekrutteringstilskuddet ytterligere i år.

Jeg registrerer at enkelte tar til orde for å endre finansieringen av psykologtjenestene til individuelle refusjonsordninger. Det vil bety at vi mister det positive, nemlig at psykologene ikke arbeider som spesialisthelsetjenesten.

Det viktige forebyggende arbeidet som kommunepsykologene i dag bidrar med, passer ikke nødvendigvis inn i et individuelt refusjonssystem. Derfor er det noe vi ikke går inn for.

I interpellasjonen fra representanten Hjemdal i slutten av april trakk jeg fram sju grep som kan gjøre et allerede godt felt enda bedre. Flere av disse grepene speiles også av forslagsstillerne:

- flere faste psykologer i kommunene
- styrking av helsestasjons- og skolehelsetjenesten
- økt innsats for gode forebyggende lavterskeltilbud i kommunene
- bedre brukermedvirkning og mindre tvang

Jeg leser representantenes forslag som et uttrykk for at det er stor tverrpolitisk enighet om disse grepene og er glad for at representantene også ønsker større åpenhet om psykisk helse. Det kan være fristende å svare på alle behov ute i kommunene med flere opptrappingsplaner. Jeg forstår intensjonen, men etter en opptrappingsplan er det avgjørende at feltet finner sin naturlige plass i den samlede helsetjenesten. Det er ikke mangel på prioritering å høre hjemme i den samlede helsetjenesten.

Vi har et godt psykisk helsevern og en god psykisk helsetjeneste i kommunene, men også disse fagområdene må utvikle seg i takt med ny kunnskap. De kan bli bedre. Det er mangler, og vi arbeider med å rette dem opp. Omstilling i spesialisthelsetjenesten er nødvendig for å få til god utnyttelse av ressursene, slik at vi kan hjelpe flere på en raskere og bedre måte. I oppdragsdokumentet til helseregionene har jeg derfor stilt krav om at DPS-ene, de distriktpsykiatriske sentrene, må styrkes, slik at de kan håndtere akutte situasjoner og kriser, uavhengig av når på døgnet situasjonen oppstår. Jeg har også tatt initiativ til en bredere kartlegging av dagens situasjon på feltet og gjort det klart at jeg vil legge fram et revidert mål bilde på det psykiske helsefeltet. På den måten vil vi tilpasse virkemiddelbruken best mulig og være trygge på at tiltakene vi setter inn, drar feltet i riktig retning.

Forutsetningene ligger til rette for å lykkes med god forebygging og gode psykiske helsetjenester, i både sykehusene og kommunene. Vi må følge med på utviklingen, gi gode og riktige incitament og lytte til brukere og pårørende. Jeg ønsker større åpenhet om psykiske lidelser. Jeg vil ha større åpenhet gjennom mer brukermedvirkning, mindre bruk av tvang, og jeg ønsker mer åpenhet og diskusjon om de faglige utfordringene som vi i dag bl.a. løser gjennom en omstilling av feltet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Kari Kjønaas Kjos (FrP) [14:38:37]: Jeg skal benytte anledningen til å stille et spørsmål som jeg har lovet noen pårørende å stille. Jeg får en del henvendelser fra pårørende som opplever at deres kjære er så syke at de på dårlige dager ikke vil gå ut. Dette medfører at de ofte ikke møter til den sterkt tiltrengte behandlings- eller samtaletimen de har blitt gitt. De etterlyser mer enn en faktura for ikke å ha møtt opp.

Vil statsråden gjøre noen grep for de som bor hjem-

me, og som trenger psykisk bistand, men som ikke greier å nyttiggjøre seg det tilbudet de faktisk blir gitt?

Statsråd Jonas Gahr Støre [14:39:16]: Vi har i det siste blitt kjent med at antallet som ikke møter til avtalt time, er høyt. Jeg er veldig klar over at det blant dem befinner seg ikke nødvendigvis unnasluntrere, men veldig mange som er i en sårbar situasjon, hvor det faktisk også er en forklaring på hvorfor de ikke kan stille. Derfor har jeg vært varsom med å følge det forslaget som noen kommer med, nemlig at man må skjerpe gebyr og straff – for å si det på den måten – for ikke å bruke en time. Det er mer komplekst enn som så. Men jeg tror at vi har et økt behov for å minne dem som har time, om at de har time, følge dem aktivt opp med callsentre, SMS og – om nødvendig – oppsøkende virksomhet. For den gruppen som representanten beskriver, tror jeg veldig mye ligger i det vi har gjennom oppsøkende virksomhet, ACT-team, samarbeid mellom spesialisthelsetjeneste og kommunehelsetjeneste – som ser den enkelte ut fra de behovene den enkelte har. Da må vedkommende ses i sitt hjemmemiljø, i sitt bomiljø og på sin arbeidsplass for å kunne få bedre tilbud om tilstanden er så dårlig at vedkommende ikke klarer å bevege seg ut fra hjemmet.

Presidenten: Replikkordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Karin Yrvin (A) [14:40:37]: Noe av det viktigste når en blir syk, er å få hjelp. Men for mange kan veien til psykolog være lang. En vet ikke hvordan en skal få kontakt med psykolog, og det kan være vanskelig å få time. Særlig kan det gjelde der det er lettest å gjøre noe, nemlig for dem som har lettere depresjoner og angst.

Mange mennesker kjemper daglig mot depresjoner. De klarer å fungere, få ser dem, men det koster dem mye å gå på jobb. Mange kjenner på sterk uro og indre angst og kan ha store vansker med å sove, selv om de framstår som rolige, ressurssterke og dyktige på utsiden. Dette reduserer livskvaliteten betraktelig og hindrer optimal fungering.

Mange kan kjenne på flere av disse symptomene og mene at det ikke kan være så ille, siden de ytre sett fungerer like bra som befolkningen for øvrig. De kan få det bedre med hjelp, men det er viktig at hjelpen er nær, og at det er lav terskel.

Det er bevilget 10 mill. kr til et kommunalt forankret pilotprosjekt som heter Rask psykisk helsehjelp. Målet med pilotprosjektet er å prøve ut en modell for å gjøre behandling for angst og depresjon lettere tilgjengelig i befolkningen. Det ble i 2012 utviklet en opplæringspakke i kognitiv terapi tilpasset Rask psykisk helsehjelp, og det er lyst ut tilskuddsmidler til kommuner som ønsker å starte opp et slikt tilbud. Det er gøy å se hvordan tilbudene nå sprer seg i disse kommunene.

Prosjektet skal baseres på kognitiv terapi og veiledet selvhjelp basert på kognitiv terapi. Kognitiv terapi handler om å endre tankemønstre som ikke er bra for en. Det skal endre automatiserte tanker.

Rask psykisk helsehjelp skal være et kommunalt lavterskeltilbud for mennesker med lettere og moderate angst- og depresjonsvansker. Det skal være gratis for brukerne, gi direkte hjelp uten henvisning og gis av kompetent personell. Metoden har dokumentert positiv effekt på mild og moderat angst og depresjon.

Dette er eksempel på et lavterskeltilbud som har mye for seg, og som bør videreutvikles. Det kan føre til bedre livskvalitet for mange.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [14:42:43]

Interpellasjon fra representanten Arild Stokkan-Grande til helse- og omsorgsministeren:

«I Stortingsmelding nr. 47 (2008–2009), Samhandlingsreformen, pekes det på at den demografiske utviklingen gir utfordringer som vil kunne 'true samfunnets økonomiske bæreevne'. Dette gjelder ikke minst innenfor den ressurskrevende demensomsorgen. En stor del av helseutfordringene kan ikke løses av én sektor alene, men gjennom samarbeid mellom flere sektorer, som for eksempel kultur og helse. Tiden er overmoden for å systematisere forpliktende tverrsektorielt samarbeid for mer helhelige og ressursbesparende løsninger.

Hvilke planer har regjeringen for å utvikle strategier for tverrsektorielt samarbeid, og hvordan kan regjeringen stimulere til mer forskning samt utvikling av praksisfeltet der kultur inkluderes i helse og omsorg?»

Arild Stokkan-Grande (A) [14:43:58]: Vi mennesker trenger fellesskap. Vi trenger hverandre. Vi trenger å føle at vi betyr noe for andre. Vi trenger å holde på med meningsfull aktivitet. Og stadig flere ting tyder på at dette har klar sammenheng med folks psykiske og fysiske helse.

Kultur har stor betydning for enkeltindividet. Det gir opplevelse, det gir innhold og mening i livet. Kulturdeltakelse utløser gjerne også fysisk aktivitet som har positiv virkning på kroppen.

Forskning viser at kulturdeltakelse har effekt på både fysisk og psykisk helse, i tillegg til opplevelsen der og da. Materiale fra HUNT 3-undersøkelsen dokumenterer at de som deltar i kulturaktivitet, opplever bedre helse, er mer tilfreds med livet sitt og har mindre forekomster av angst og depresjon.

Audun Myskja har forsket på bruk av musikk og andre miljøtiltak i demensomsorgen, og vi har de senere årene fått undersøkelser av høy kvalitet som indikerer at systematisk deltakelse i kulturaktiviteter kan forsinke utviklingen av demens.

Det er viktig å understreke at kulturen har en fri rolle og står på egne ben, men vi ser også at den har en stor verdi i samfunnet. Det bidrar til å bringe folk sammen, og det skaper fellesskap. Dette er spesielt viktig i våre dager, der tendensen til individualisering og fragmentering i samfunnet er tiltakende.

I svenske kulturplaner ser vi at kulturdeltakelse koples til ivaretagelse og videreutvikling av demokratiet.

Så vet vi at det er store sosiale ulikheter, både når det gjelder kulturdeltakelse, og når det gjelder fordeling av helse. Vi har indikasjoner på at storforbrukere av helsetilbud er småforbrukere av kulturtilbud, og omvendt at storforbrukere av kulturtilbud er småforbrukere av helsetilbud.

Dette har det vært arbeidet mye med over lang tid. Den norske kultur- og helsesatsingen hadde bakgrunn i UNESCOs satsing Art in Hospital og ble initiert av Sosial- og helsedepartementet og Norsk Kulturråd gjennom 35 prosjekter i hele Norge i perioden 1996–1999.

Utgangspunktet for satsingen var en felles verdimeessig oppfatning om at deltakelse i meningsfulle kulturaktiviteter bidrar til økt livskvalitet og evne til å mestre egen livssituasjon. Målgruppen var personer knyttet til psykisk helsevern, barn, unge og eldre med små nettverk og andre enkeltpersoner eller grupper med behov for spesiell oppfølging.

Sverige har også hatt et eget forskningsprogram på sammenhenger mellom kultur og helse fordi forskningsområdet kultur og helse ofte faller mellom to stoler. Det svenske kulturrådet har etablert et eget tverrsektorielt fagområde som er kultur og helse, og kulturminister og helseminister gikk sammen om å etablere et senter for kultur og helse ved Universitetet i Göteborg, der de bl.a. driver hjerneforskning på internasjonalt nivå for å påvise sammenhenger mellom musikk og helse.

Vi har mange gode eksempler på hva kulturen kan gjøre med den enkelte. Estetiske fag bidrar til å utvikle barns mange språk og til å utvikle kreative, samarbeidende og sunne barn. Vi har sett eksempler på barn som har utfordringer med å håndtere skolehverdagen, som kan blomstre opp når de får besøk av Den kulturelle skolesekken og får muligheten til å vise hva de kan på andre felt.

Prosjektet Lyden av trivsel, hvor ansatte i sykehus synger i kor, har redusert sykefraværet ved de to sykehusene i Nord-Trøndelag og har ført til at folk på tvers av fagdisipliner, som kanskje ikke snakket sammen før, nå har blitt godt kjent, og man ser en større grad av samarbeid.

Nav-prosjektet Vi bærer gjør det har fått ungdom som var utenfor skole og arbeidsliv, tilbake, gjennom kulturdeltakelse, som både gir mestringsfølelse, livserfaring og økt selvfølelse ved at de ser at de kan gi opplevelser til andre.

Så er det pleie- og omsorgsfeltet, som denne interpellasjonen jo særlig retter seg inn mot. En av de største utfordringene i helsevesenet er demensomsorgen, både ressursmessig og behandlingsmessig. Dette har også regjeringen pekt på i forbindelse med Samhandlingsreformen. Personer med demens er den største diagnosegruppen blant brukere av kommunale omsorgstjenester. Ifølge Helsedirektoratet vil tiltak for personer med demens koste ca. 18 mrd. kr per år i 2020.

Det blir et dramatisk misforhold mellom behovet for personell i eldreomsorgen og antall ungdommer som ønsker seg dit. Særlig gjelder dette demensomsorgen. Forskning og erfaring viser store utfordringer i forhold til medi-

sinering av demente. Effekten er omstridt, og det er påvist store bivirkninger.

Regjeringen skriver i Meld. St. nr. 29 for 2012–2013 følgende:

«For å utvikle en framtidsrettet og god omsorgstjeneste er det behov for større vektlegging av aktivisering både sosialt og fysisk og økt oppmerksomhet på brukeres sosiale, eksistensielle og kulturelle behov.»

Vi har mange gode eksempler som man kan bygge videre på i dette arbeidet. Trondheim kommune er helt i front når det gjelder Den kulturelle spaserstokken. NaKu-Hel i Asker har gjort et godt arbeid med kobling mellom natur, kultur og helse. Bergen Røde Kors er en foregangsinstitusjon, der sang og musikk er innarbeidet som del av en helhetlig omsorg, og i Oslo har vi flere mønsterinstitusjoner, deriblant Paulus sykehjem, som gjør det samme. Ytterøy Helsetun i Levanger er en toneangivende institusjon, der sang, musikk og dans er innarbeidet i den daglige omsorgen. Disse institusjonene framstår som meget godt ledet og organisert. Resultatene ved disse institusjonene er oppsiktsvekkende, med økt verdighet for beboere og en mer interessant arbeidshverdag for de ansatte. I tillegg frigjør det menneskelige ressurser. Medisinbruken er redusert. Ytterøy Helsetun melder at sovemedisin ikke lenger er i bruk. Interessen for å arbeide på disse institusjonene har økt kraftig.

Jeg kan også nevne at man i Levanger, i samarbeid med Norges Parkinsonforbund, har et nyskapende rytmisk treningsprogram for Parkinson-pasienter. Det man ønsker å undersøke, er om sang, musikk, dans og rytmisk bevegelse kan bidra til å utsette innleggelse for Parkinson-pasienter.

Ambisjonen er å knytte sammen forskning, utdanning og praksis, der kultur- og helsefaglig miljø inngår. Det kan gi ressursbesparelse og mer varierte arbeidsplasser i helsevesenet, økt rekruttering til helsefagyrkene og økt verdighet, spesielt innenfor demensomsorgen.

Det gjenstår mye arbeid på dette feltet, særlig når det gjelder forskning. Det er behov for å forske på hvordan variasjon i kulturtagelse påvirker folkehelsen, få bedre forståelse av hva slags mekanismer som gjør at kulturopplevelser har en helseeffekt samt videre forskning på hvordan kulturtiltak kan implementeres i pleie og omsorg.

Jeg ser fram til en innholdsrik debatt, der man får belyst dette viktige temaet fra både et helseperspektiv og et kulturperspektiv.

Statsråd Jonas Gahr Støre [14:52:26]: La meg først få berømme interpellanten for at han nå trenger bak reparasjonssektoren og ser på hvilke ressurser samfunnet for øvrig har for å bidra til god helse. Vi må tenke nytt om hvordan vi skal møte fremtidens omsorgsutfordringer og sikre gode og bærekraftige tjenester. Det blir viktigere i årene som kommer. Jeg er derfor glad for at vi får denne debatten om tverrsektorielt samarbeid, og nytenkning om innhold og ressursbruk i omsorgstjenesten.

Regjeringen har nylig lagt fram stortingsmeldingen Morgendagens omsorg, som Stortinget skal behandle før sommeren. Den bygger på Samhandlingsreformen og legger stor vekt på forebygging, tidlig innsats og rehabi-

litering. Med nye arbeidsformer og bedre løsninger kan mange mennesker klare seg bedre i hverdagen, til tross for sykdom og nedsatt funksjonsevne.

Morgendagens omsorgstjenester skal utvikles sammen med brukerne og pårørende. Lokalsamfunnet og frivillige skal trekkes med på nye områder. Nye arbeidsmetoder og samspill med familie og nettverk vil stille andre krav til rekruttering og organisering av tjenestene og til kompetanse innen rehabilitering, sosialt nettverksarbeid, kultur og miljøbehandling.

Å bruke kunst og kultur i omsorgstjenesten kan tjene mange formål – la meg si det slik: Det tjener mange formål. Sang, musikk og bevegelse kan skape gode fellesskapsopplevelser, og kulturformer kan brukes som kilde til å finne språk og andre uttrykk for erfaringer og det som skjer i hverdagen. Eldre mennesker har et langt liv å se tilbake på og kan selv være aktive i kulturformidling.

Ikke minst vet vi at kunst og kultur kan ha god terapeutisk effekt – som også representanten var inne på. Sang og musikk kan dempe uro og depresjon ved demens. Det er vist at musikk kan redusere bruk av psykofarmaka, at pårørende blir mer fornøyd, og at sykefraværet blant personalet går ned. I lys av slike resultater bør kunst og kultur i større grad brukes til å utvikle nye tilnærminger i omsorgstjenestene.

Her har vi også en del å vise til: Den kulturelle spaserstokken ble etablert som en del av Omsorgsplan 2015. Målet var å legge til rette for bedre samarbeid mellom kultursektoren og omsorgssektoren og bidra til at eldre får et tilpasset kulturtilbud der de bor. I 2012 var det 321 kommuner som fikk midler. Samarbeidet mellom kultursektoren og omsorgstjenestene skal utvikles gjennom Den kulturelle spaserstokken, også i årene som kommer.

Det er viktig å løfte fram suksesshistoriene og gi nye metoder den faglige status de trenger og fortjener. Vi vil derfor etablere et kompetansemiljø for utvikling og spredning av miljøterapeutiske tiltak som kan stimulere kommunene til å prøve ut modeller for hverdagsrehabilitering. Levanger kommune, som representanten har en viss tilknytning til, har lenge vært en toneangivende kultur- og helsekommune og et nasjonalt knutepunkt på dette området. Derfor skal det nasjonale kompetansesenteret innen kultur, helse og omsorg legges nettopp til Levanger. Det forutsettes at senteret samarbeider med andre fag- og forskningsmiljøer på området, bl.a. Nasjonalt kompetansesenter for aldring og helse, som har utviklet miljøbehandlingens ABC for demensomsorgen.

Jeg vil også vurdere å ta i bruk konsensuskonferanser om nye metoder og behandlingsformer og legge ut kvalitetssikrede resultater på eksisterende nettportaler.

Regjeringen vil etablere et program for å utvikle og implementere velferdsteknologi, slik vi har vært inne på tidligere i dag. Programmet skal stimulere til samarbeid mellom kommuner, næringsliv og forsknings-, innovasjons- og utviklingsmiljøer. Et slikt trepartssamarbeid er nødvendig for å skape gode velferdsteknologiske løsninger. Målet er å sikre at velferdsteknologi blir en integrert del av omsorgstjenestene innen 2020.

Frivillige krefter er en annen viktig ressurs i omsorgs-

tjenesten. Regjeringen vil etablere en nasjonal frivillighetsstrategi for å rekruttere og beholde frivillige i omsorgssektoren. Økt frivillig deltakelse kan styrke sosiale nettverk og redusere ensomhet for mange mennesker. Vi vil gi støtte til rekruttering, organisering og opplæring av frivillige. Strategien skal utvikles som et samarbeid mellom kommunesektoren og Frivillighet Norge. Her har mitt departement nær kontakt med Kulturdepartementet.

Stortingsmeldingen inneholder også en styrket satsing på forskning og innovasjon. Et innovasjonsprogram fram mot 2020 skal bidra til nye arbeidsmetoder, nye organisasjonsløsninger og boformer som er tilpasset morgendagen.

Innovasjonsprogrammet skal bygge på tre elementer – nasjonalt, regionalt og lokalt. La meg nevne dem: Vi skal forsterke omsorgstjenestenes regionale forsknings- og utviklingsstruktur, vi skal involvere innovasjons- og forskningsinstitusjoner på nasjonalt nivå, og vi skal styrke innsatsen for forsknings-, innovasjons- og utviklingsarbeid i kommunene.

Med slik nyskaping og fornyelse skal vi fortsatt satse på fellesskapsløsningene vi har bygget opp i Norge. Vi skal ikke bare forsvare, men også utvikle velferdsstaten.

Vi er allerede i gang. Gjennom revidert nasjonalbudsjett for 2013 har vi foreslått å bevilge 100 mill. kr til å følge opp stortingsmeldingen om morgendagens omsorg. Pengene skal bl.a. gå til program for utvikling og implementering av velferdsteknologi og innovasjon, til frivillighetsstrategien og til oppstart av det nevnte kompetansesenteret i Levanger.

En av omsorgstjenestens viktigste oppgaver er å sørge for at livet kan leves fullt ut, til tross for sykdom og funksjonsnedsettelse. Det er forskjell på å få tjenester for å overleve og å få assistanse til å leve et godt liv. Derfor skal vi styrke den aktive og rehabiliterende omsorgen og utvikle og spre metoder for miljøbehandling. Fremtidens utfordringer i omsorgssektoren må møtes ved å bruke ressursene på nye måter – med innovasjon, mer forskning og nye arbeids- og samarbeidsformer.

Arild Stokkan-Grande (A) [14:58:19]: Jeg takker statsråden for svaret og for at han viser et stort engasjement for dette viktige feltet. Han viser til at regjeringen allerede har gjort grep som gir grunn til optimisme og tro på at det blir økt satsing på dette, og – som statsråden sier – at man ønsker å signalisere økt bruk av nye metoder.

Det er også viktig å få fram Den kulturelle spaserstokkens betydning. En av tidligere kulturminister Trond Giskes favorittfortellinger var eksempelet om da Den kulturelle spaserstokken besøkte institusjoner, der ansatte rapporterte om en rekke gjenglemte rullatorer da konserten var ferdig. Folk hadde vært oppstemt og nesten glemt at de hadde behov for hjelpemidler. Dette er selvfølgelig satt på spissen, men det har stor virkning. Jeg kunne gjerne tenke meg at vi i denne debatten belyser hvordan vi kan videreutvikle Den kulturelle spaserstokken til i enda større grad å utløse aktivitet hos de eldre, sånn at en kan se en mer varig virkning av den store satsingen vi har fra statlig hold.

Så er jeg også veldig glad for at statsråden nevner Levanger spesielt. Vi er jo stolte av det arbeidet som gjø-

res, av at regjeringen har sett det, og av at man så til de grader ser den enorme kraften som kan ligge i dette arbeidet – at man har lagt opp til at Levanger kommune blir tildelt ansvaret for å være et nasjonalt kompetansesenter innen kultur, helse og omsorg, og at det skal gjøres sammen med Høgskolen i Nord-Trøndelag, HUNT forskningssenter, Nord-Trøndelag fylkeskommune og Helse Nord-Trøndelag og – i tillegg – lege og musikkterapeut Audun Myskja. Vi er stolte av at man ikke bare signaliserer dette, men av at man også evner, gjennom revidert nasjonalbudsjett, å prioritere dette med å bevilge 2 mill. kr til oppstart.

Jeg kunne gjerne ha tenkt meg å høre hvordan statsråden kan tenke seg å være med og bidra til denne oppstarten, og hvilket tidsperspektiv man ser for seg.

Videre er jeg glad for at kulturministeren har signalisert at hun ønsker å bidra i debatten. Jeg ønsker gjerne at vi får en debatt rundt de frivilliges muligheter til å være med og bidra til en verdig eldreomsorg. Vi vet at det er mange som ønsker å bidra, vi vet at det finnes store krefter i lokalsamfunnene som ønsker å bidra, og vi vet at det har en stor effekt når barn, unge og frivillige er rundt omkring på institusjonene og – ikke minst – er sammen med de eldre, men også bidrar til at det blir en mer verdig og trygg eldreomsorg. Så jeg ser fram til en videre debatt om det.

L a i l a D å v ø y hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Jonas Gahr Store (A) [15:01:28]: Når det gjelder Levanger og satsingen der, er det jo – som representanten sier – noe vi er kommet i gang med allerede i revidert budsjett. Jeg skal besøke Levanger i løpet av juni og skal se om det er mulighet for også å kunne ta dette opp og sette det på dagsordenen der, med de mange dyktige institusjonene som representanten viste til.

Jeg har lyst til å si at dette med å spre gode erfaringer tror jeg blir en av våre største utfordringer. Det som gjorde inntrykk på meg, var et besøk til Bergen Rød Kors Sykehjem, hvor vi så hvordan musikk var tatt i bruk i demensomsorgen. Der var det dokumentert erfaringer før bruken av musikk, og etter. Det var dokumentert på film, med de pårørendes aksept, og det var til dels gripende illustrasjoner av en veldig oppjaget, traumatisk hverdag i forkant, hvor demente personer våknet med et brøl av smerte og frustrasjon, og det var et høyt spenningsnivå gjennom hele dagen både for pasienter og for personell. Vi så da hvordan musikk i behandlingen og den daglige omgang ble introdusert – og det hele endret seg. På toppen av det var det jo også et betydelig fall i bruk av medikamenter og en betydelig økning i grad av tilfredshet også hos de pårørende. Summen av det har man grunn til å tro gjør det også bedre for pasientene.

Det er jo ingen grunn til at den gode erfaringen skal være begrenset til det sykehjemmet. Men hvordan har vi mekanismer til å spre det? Det har vært et av temaene i den meldingen, Morgendagens omsorg. Så jeg er glad for alt det vi har hatt gående, og som kulturministeren og hennes fagfelt har jobbet med sammen med oss om. Vi må få stør-

re evne til å spre det, og vi må til og med kunne forvente at slike gode erfaringer blir tatt i bruk på mange andre områder. Så det håper jeg skal bli noe av resultatet av meldingen.

Så vil jeg også understreke dette med frivilligheten, for det har to sider. Det ene er å identifisere nye omsorgsressurser i tillegg til dem som er. Det er altså ikke frivillige som erstatning, men som supplement til det vi har – hele tiden å måtte bygge ut dyktige fagfolk i denne sektoren. Men det dreier seg også om frivillige som bidragsyttere med noe som ingen andre kan bidra med, bidraget utenfra til en verden som kan bli institusjonslukket, nemlig åpne dører ut. Her er også mange gode eksempler. Vi må gjøre det vi kan for at de eksemplene får gode ben å gå på.

Statsråd Hadia Tajik [15:04:11]: Kulturens eigenverdi er jo heilt grunnleggjande, og samtidig har kulturen ein meirverdi for andre samfunnsområde.

Kunst og kultur som verkemiddel i helseaugemed har vore kjend sidan antikkens tid. Aristoteles meinte at dei lange teaterforestillingane ein då hadde, lutra sjela. I Håvamål viser ein til at «Mine kvede ... hjelpe deg vil mot saker og sorger og suter alle». Representanten Stokkan-Grande er derfor ein del av ein lang og stolt tradisjon når han tek opp samanhengane mellom kultur og helse.

Ein av fire nordmenn seier at dei er einsame. I ei stor internasjonal undersøking viser det seg at det å ha få vener har same helseisrisiko som det å vere alkoholikar eller det å røyke 15 sigarettar om dagen. Me kan ikkje vedta kommunale vener eller vedta at folk skal føle seg inkluderte. Men me kan gjere det lett å delta, lett å vere med. Velferd er ikkje berre offentlege gode. Velferd er òg nærleik mellom menneske, det er opplevingar som gjer inntrykk, og det er moglegheita til sjølv å skape uttrykk.

Representanten Stokkan-Grande var inne på kva frivilligheita har å seie for både fysisk og psykisk helse. Representanten kjenner kanskje til at Kulturdepartementet denne veka har det me kallar for ei frivilligheitsveke. Det inneber at me kvar dag denne veka tek opp ulike tema knytte til frivilligheita for å løfte det fram, løfte fram viktigheita av forskning på området, viktigheita av forenkling på området, sånn at frivilligheita får best moglege kår.

I dag hadde eg samråd på St. Hanshaugens frivillighets-sentral, saman med ulike personar som har erfaring med å rekruttere eldre til frivillig arbeid. Det me ser av statistikken på området, er at det er stadig fleire blant den aldrende befolkninga som er frivillige, og at veldig mange i den delen av befolkninga gir uttrykk for at dei opplever det som ein veldig positiv ting å kunne vere med på den måten. Me veit òg at samfunnet vårt står overfor store demografiske endringar, der det vil verte fleire eldre som lever lenger enn før, har betre helse, og det betyr at frivilligheita har fleire moglegheiter framover til å rekruttere endå fleire i denne delen av befolkninga. Det har betydning for samfunnet som heilheit, fordi det er enkeltmenneske som det her er snakk om, som har erfaringar og kunnskapar som er nødvendige og nyttige i møte med andre menneske. Men ikkje minst har det òg betydning for den som sjølv er der som frivillig, at ein opplever den meistringa som det nokre gonger inneber, den kunnskapsutvekslinga som det inne-

ber, den styrkinga det inneber og den godkjenninga det inneber for den enkelte å vere i den rolla. Der fekk eg mange gode innspel som eg trur òg kan vere viktige i arbeidet med frivilligheitas rammevilkår framover.

Temaet kultur og helse opptek meg av fleire grunnar, fordi det dreier seg om å gi menneske i dette landet betre helse og eit betre liv, men ikkje minst handlar det om heilt grunnleggjande ting som deltaking og demokrati – altså at alle skal ha ei stemme i samfunnet. Det dreier seg òg om at me som samfunn treng alle som bur her. Me må gjere det me kan for at alle har det best mogleg. Det dreier seg bl.a. om å sikre menneske verdigheit, sjølvtilitt og moglegheit til sjølv å byggje seg det livet dei ønskjer. Deltaking i kulturlivet og hjelp til å uttrykke seg gjennom kunstneriske uttrykksformer kan gjere underverk for den enkelte. Gode opplevingar av meistring kan bryte psykiske barrierar, og det kan òg gi nye utviklingsmoglegheiter.

Den kulturelle spaserstokken er allereie nemnd. Den er eit godt eksempel på samarbeid mellom departementa på dette området. Det Den kulturelle spaserstokken bidreg til, er jo bl.a. at kommunar utviklar eit mangfald av sjangrar og kulturuttrykk for eldre. Det betyr f.eks. at i Rana kommune opplever ein 101 år gamal dame å delta under ein konsert saman med musikarar frå kulturskolen. Konsertane som vert arrangerte, gir ho, andre eldre og tilsette på den institusjonen opplevingar, glede, trivsel, samtidig som dei er med på å skape viktige sosiale arenaer.

Det finst òg ei rekkje studiar som bekrefter samanhengen mellom tilgang på kultur og god helse. Helseundersøkinga i Nord-Trøndelag konkluderte med at personar som bruker kulturtilbod, opplever betre helse, er meir tilfredse med livet, og har mindre angst og depresjon samanlikna med folk som ikkje er så opptekne av kultur.

Fleire studiar har analysert effekten av deltaking i frivillige organisasjonar. Her er òg funna knytte til færre symptom på depresjon og betre opplevd helse. Alder og livssituasjon har betydning for om frivillig engasjement har ein positiv effekt for livskvalitet. Det ein då ser av dei studia, er at ungdom og eldre skil seg særleg positivt ut – at det altså har ein spesielt god effekt på desse aldersgruppene at ein legg godt til rette for frivillig arbeid, senkar tersklane for deltaking mest mogleg.

Dei nordiske kulturministrane har òg nyleg satt av 600 000 DKK i 2013 til eit eittårig kartleggingsprosjekt på kultur- og helseområdet. Prosjektet skal kartleggje innsatsar som føregår og er gjennomførte i Norden, det skal kartleggje eksisterande nordisk og internasjonal forskning, og det skal gi perspektiv på framtidige behov på området. Det er eit arbeid eg ser fram til med stor interesse. Det er klart at me kan hente erfaringar frå våre nordiske naboar, som representanten Stokkan-Grande òg var inne på.

Winston Churchill sa ein gong:

«Først former vi våre bygninger. Deretter former de oss.»

Sitatet trur eg handlar om korleis det me møter i kvardagen, har betydning for korleis me har det. Kva grenser me opplever vert sette – anten dei er fysiske, mentale eller emosjonelle – spelar ei rolle for opplevinga av fridom, og ikkje minst spelar det ei rolle for helse.

Desse perspektiva trur eg er viktig å ha med seg når me jobbar vidare med temaet.

Laila Marie Reiertsen (FrP) [15:11:17]: Takk til interpellanten som set lyset på fleire utfordringar vi står midt oppe i når det gjeld helse, og som krev nytenking, endring og omstilling, og ikkje minst samarbeid, på fleire område i framtida.

Samhandlingsreforma er i eit tidleg stadium, men likevel ser ein at utfordringane nærmast står i kø, det vere seg utfordringar i høgare tal på eldre eller fleire yngre med ulike livsstilssjukdomar som krev auka ressursar til behandling og førebygging – og ikkje minst fleire med demensdiagnose.

Vi skal satsa på førebygging frå dag ein i kommunane og elles i samfunnet, men ein veit godt at førebygging gir små resultat der og då. Det tar tid før ein ser helseøkonomiske innsparingar av førebygging. Når ein veit at det er kommunane som må ta det største ansvaret for eiga befolkning innan førebygging og helsehjelp, vil dette krevje god kommuneøkonomi og tøffe prioriteringar.

Interpellanten fokuserer på helseutfordringar, og at ein må samarbeida på tvers av sektorar, noko eg trur vil og bør tvinga seg fram. Demensomsorga, som interpellanten nemner, er og blir formidabel i åra framover. Det blir forska og tenkt, noko som er bra. Vi som nasjon må lytta til andre land med omsyn til demensomsorga. Sjølv om mange er gode både i behandling og pleie av demente i eige land, må vi sjå framover og snakka med andre. Vi har sett at kultur, og spesielt sansebehandling, er essensielt i demensomsorga. Mange har bygd sanserom og sansehagar og inkludert mykje kultur i form av musikk og fysisk aktivitet i behandling og pleie av demente personar. Alt dette fører til rolegare demente, som av dei som er rundt, blir opplevd som ein stor og viktig livskvalitet for den enkelte. Ein ser jamvel òg at pårørende og tilsette har gode livsopplevingar saman. Ikkje minst er dette bra for arbeidsmiljøet.

Tilbod av ulike slag på kulturfeltet til desse pasientane er i dag mykje til stades i enkelte kommunar, men er i andre kommunar nærast fråverande. Dette bør systemiserast, og ein må sikra at sånne tilbod og samhandling mellom helse og kultur blir gitt over heile landet. Samtidig må vi tora prøva ut ny teknologi og nye omsorgsformer, tileigna oss ny kunnskap og endra nye fagmetodar raskt – både det organisatoriske og dei fysiske rammene.

Ein må også kunna tenka å invitera andre utdaningar inn i dei ulike helseutdanningane, slik at ein allereie der byggjer kunnskapsbruer med det same målet om ei god helse og eldreomsorg.

Eit anna og viktig innspel i framtidig omsorg er nødvendigeita av medspelarar i frivillige organisasjonar. Frivillig innsats må styrkast og få større innpass i eldreomsorga enn det har i dag. Vi må samordna ulike organisasjonar og invitera til felles løft for framtidens eldreomsorg. Det må òg bli gitt stabile vilkår knytte til dei organisasjonane som yter teneste – ikkje berre på kort sikt, men også på lengre sikt. Gode rammer over tid er verdig takknemlegheit frå statens side til dei frivillige, noko ein bør hegna om.

Framstegspartiet vil styrka kommuneøkonomien for at

kommunane skal klara utfordringane. Kommunane er også dei som er best på å samarbeida med dei ulike organisasjonane – som dei kjenner i eigen kommune. Ein må påskjøna dei som tenker nytt og prøver ut nye og gode løysingar, som igjen avlar god eldreomsorg. Derfor er det viktig, også på sida av rammene, å satsa på gode nytenkande prosjekt og ikkje minst å satsa på tilsette og rekruttera nye medarbeidarar og leggja til rette for og oppfordra til å ta vidareutdanning innan eldreomsorg.

Dagens pårørende er andre bidragsytarar for framtida. Mange seniorar har stort potensial og ønsker å bidra både for sine egne og andre. Mange går av med pensjon tidleg, men ønsker å bidra. Derfor er det viktig å leggja til rette for nærpleie i eigen familie og vennekrets; med gode avlastningsmoglegheiter, omsorgsløn, pleiepengar og gode permisjonsordningar for dei som enno er i arbeidslivet, og som vel å pleia sine nære – det at dei blir gitt mulegheiter for det. Kanskje må vi over tid sjå nærare på permisjon på lik linje som ved fødsel og sjå på moglegheiter med ei eller anna form for pårørandepermisjon over tid. Eg trur ikkje noko må vera uprøvd når det gjeld satsinga i eldreomsorga – spesielt når det gjeld dei demente, som er ei veksande gruppe.

Til slutt vil eg nemna Den kulturelle spaserstokken, som vi er positive til. Men det er ein eg ting saknar: Ein gløymer kanskje dei som bur heime. Det er ei utruleg stor gruppe demente som kanskje ikkje får det same tilbodet som dei som er på institusjon. Men dei òg treng tilbodet.

Kjersti Toppe (Sp) [15:16:20]: Dette er ein interessant og viktig interpellasjon. Han går rett inn i det arbeidet som no skjer i helse- og omsorgskomiteen med behandling av stortingmeldinga om morgondagens omsorg. Han passsar òg inn i regjeringas stortingmelding om utdanning av helsepersonell for framtida, som vart behandla i fjor – stortingmeldinga om utdanning for velferd og behovet for å få fleire profesjonar inn i omsorga.

Som interpellanten seier, er det no viktig med tverrsektorielt samarbeid og nytenking om innhald og ressursbruk i omsorgstenesta. I stortingmeldinga om morgondagens omsorg er det stor fokusering på omgrepet «aktiv omsorg», som betyr at vi må fokusera på det sosiale innhaldet i tilbodet og på ein aktiv kvardag. Den kulturelle spaserstokken er nemnd av fleire. Det er klart at denne kan bidra til at dei eldre får eit tilpassa kulturtilbod der dei bur. Dette er viktig og betyr mykje for dei, og det er ei ordning som må utviklast vidare.

Eg er sterkt tilhengar av at vi no må få styrkja kulturtilbodet som ein terapeutisk metode i behandlinga – altså at ein brukar song, musikk og bevegelse som ein integrert del av behandlinga, spesielt for demente. Resultata som dette har gitt, har vorte nemnde, og dei er ganske oppsiktsvekkjande bl.a. ved at dei reduserer bruk av medisiner, og at dei gir den enkelt eit betre liv og ein betre kvardag. Dette må vi ha meir av, og eg er glad for det som blir varsla i omsorgsmeldinga – at det skal koma eit nasjonalt kompetansesenter i Levanger, og at det skal vera konsensuskonferansar sånn at vi får integrert desse nye metodane over heile landet. Det vil vera veldig nødvendig.

Eg har lyst til å seia at dette med song, musikk og bevegelse har effekt. Vi er opptatt av forskingsresultat, men dette er noko som har vore brukt i generasjonar for våre eldre og våre barn. Vi har rike songtradisjonar i skule og lokalsamfunn. Det er berre å byggja vidare på det vi har, og vera bevisst på at det faktisk også har ein verdi for helsa, noko vi kanskje ikkje har vore så bevisste på.

Eg var på besøk på eit dagtilbod i Sund kommune sist fredag. Kvar måndag får dei der besøk av ein person som kjem og syng og spelar piano med dei. Det er vekas høgdepunkt. Dei gleder seg til det, og det er veldig positivt. Dette er personar med begynnande demens. Dette er utruleg bra, og mange nyttar dette i dag. Det er ikkje slik at dette ikkje blir teke i bruk. Det føregår faktisk mange plassar.

Heilt til slutt har eg lyst til å minna om den kulturutgreiinga som Anne Enger og utvalet som ho leia, la fram. Dei lanserte omgrepet «den kulturelle grunnmuren» – at ein skal styrka den kulturelle grunnmuren. Eg ser denne satsinga som no kjem fram, som eit ønske frå interpellanten nettopp om å styrka den kulturelle grunnmuren ute i lokalsamfunnet, ute blant barn og unge, og ute blant eldre som lever i kvardagen til eldre. Det skal gjelda heile samfunnet, og det skal skje lokalt.

Tove Karoline Knutsen (A) [15:20:45]: Jeg er veldig glad for denne interpellasjonen. Den tar opp et tema som er bredt nedfelt i det arbeidet regjeringa gjør, og bygger på erkjennelsen av at vi er tenkende, følende, kulturelle og åndelige skapninger hele livet, fra vugge til grav. Denne erkjennelsen kommer til uttrykk i flere meldinger som regjeringa har lagt fram, og gjennom iverksettelsen av konkret politikk.

Stortingsmeldinga Morgendagens omsorg, som også helseministeren snakket om, bygger på Hagen-utvalgets anbefalinger om hvordan vi kan tenke nytt og utradisjonelt omkring pleie og omsorg i framtida. Samtidig er det viktig å snakke om hvor mange bra initiativ som allerede finnes når det gjelder samspillet mellom kultur og helse, om de erfaringene vi har høstet, og om det vi faktisk allerede vet, når det gjelder den positive sammenhengen som her kan påvises.

Da min far kom på sykehjem, 85 år gammel, var jeg omreisende musiker på turné, og det første min far sa da jeg kom på besøk, var følgende: «Men dokker kjem vel hit og speller for oss, for det e jo vi her på sykehjemmet som treng det aller mest.» Vi rakk dessverre ikke innom sykehjemmet der min pappa var på den turneen, men både før den gangen og i årene etterpå har jeg hatt gleden av å synge på mange sykehjem og eldreentre, og jeg har blitt helt overveldet over å se hva sangen kan gjøre med særlig eldre demente. Det er nesten som et lite mirakel når mennesker som har mistet både talens evne og selve ordene, plutselig gir seg til å synge alle versene på «Barndomsminne frå Nordland» eller «Kom mai, du skjønne, milde». For det skjer noe når sangen, det mest personlige instrumentet vi har, blir den nøkkelen som trengs for å låse opp døra til det rommet hvor språket har gjemt seg og nesten blitt borte.

Jeg har blitt dypt beveget og berørt av sånne opplevelser. Andre har gått vitenskapelig og systematisk til verks

for å finne ut hva som egentlig skjer når musikk på denne måten nærmest kan oppheve tyngdekrafta. Musikkterapeut og lege Audun Myskja, som flere har nevnt, har tatt sin doktoravhandling på bruk av musikk i pleie av demenspasienter. Han har bl.a. konkludert med at nettopp sang, som del av de daglige rutineene, er til stor hjelp for demente. Det er første gang noen i Norge har forsket på hvilken type musikkbehandling som virker på demente over tid. Ifølge Myskja er det viktig at det synges, ikke bare organisert, men når som helst når pleier og pasient omgås. Budskapet fra Myskja er at man ikke trenger å ha spesialutdanning. Man trenger ikke en gang å ha en fin stemme. Om du synger under stellet av demenspasienter, vil pasienten slappe av, roe seg og få minner tilbake. Ved flere sykehjem, som flere har nevnt – Røde Kors i Bergen og Sør-Tromsøya i Tromsø – har man sett at medisineringa har gått ned med systematisk bruk av musikk.

Den store utfordringa er hvordan vi skal sikre at de erfaringene vi har høstet på dette feltet, blir mer systematisk tatt i bruk og ikke bare gjenstand for enkelte ildsjelers innsats. Vi må bare innrømme at de nesten oppsiktsvekkende resultatene fra bruk av kultur – og særlig musikk – i omsorg for syke og demente ikke har hatt tilstrekkelig bred læringseffekt. Jeg håper og tror at den nye innovasjonsstrategien som meldinga om morgendagens omsorg tar til orde for – nasjonalt, regionalt og lokalt – kan gjøre noe med dette, som også helseministeren var inne på.

Denne regjeringa har bevilget 30 mill. kr til en fabelaktig satsing som heter Den kulturelle spaserstokken. Det er en ordning som har sørget for at mange eldreentre, sykehjem og eldre som bor hjemme, har fått besøk av kunstnere som har budt på flotte opplevelser for et stort publikum. Fram til nå har det vært slik at det er den enkelte kommune som søker Kulturdepartementet om støtte til prosjekter. Det var nok en riktig organisering da man startet opp, fordi man ville høste konkrete erfaringer fra satsingen. Nå tror jeg det er på tide å endre dette. Jeg har foreslått, også i møte med Kulturdepartementet, at man nå organiserer Den kulturelle spaserstokken mer i tråd med slik Den kulturelle skolesekken er organisert. Jeg tenker at fylkene kan ha et tydelig ansvar, og at ideer til gode prosjekter kan komme både fra kommuner, fylker og kunstnerne selv. Det viktigste er at gode prosjekter automatisk blir tilbudt flere eller alle kommunene i en region eller et fylke der kunstnere opptrer og turnerer. Slik når man flest mulig med de prosjektene som finansieres.

Jeg er glad for denne debatten, og jeg ser fram til at vi i landet vårt skal få et sterkere feste for den grunnleggende humanistiske tanke at vi er kulturelle og åndelige skapninger hele livet, fra vugge til grav.

Kåre Simensen (A) [15:26:03]: I likhet med foregående taler vil jeg også gi min tilslutning til at et så viktig tema som dette settes på den politiske dagsordenen. Kultur skaper glede, den kan provosere og gjøre oss forbannet, ja, kultur handler vel om livet sett i et utvidet perspektiv. Det heter: En god latter forlenger livet, og gjennom denne en setningen er både kulturen og helsen godt forent.

Så langt i debatten har vi fått mange gode eksempler

på hva man har fått til landet rundt. Men i dette innlegget vil jeg se litt på hvordan ny teknologi kan påvirke utviklingen innenfor kulturen på godt og vondt – og kanskje mest det siste. Kanskje jeg beveger meg langt utenfor det interpellanten ønsker å fokusere på, men i et perspektiv hvor gode opplevelser bidrar til det gode liv, har vi vært innom omsorgsteknologi, og vi har også vært innom Den kulturelle spaserstokken. Jeg vil bruke tid på et annet «håndtak», nemlig på joysticker, og det som de kan brukes til. Da tenker jeg spesielt på utviklingen av spillteknologi.

Der har utviklingen gått slik at mange har startet med en god opplevelse, og så har det etterhvert utviklet seg til noe negativt. Kulturen blir rett og slett ukultur, noe som igjen kan påvirke min og din helse i negativ forstand. Forebygging er grunnmuren i Samhandlingsreformen – jo tidligere, jo bedre. Når vi ser hvordan utviklingen er i ferd med å gå, spesielt innenfor spill, er det viktig at vi også setter dette på den politiske dagsordenen i en debatt som den i dag.

Ny teknologi vil forflytte deg ut i en cyberverden der du er sjefen. Fra å ha kontroll til å miste kontroll er veien kort. Vi har altfor mange eksempler på hvor galt det kan gå, både ute i verden og her i landet. Vi opplevde det utenkkelige for snart to år siden, noe som endte med at 77 mennesker måtte gi sitt liv for – etter mitt syn – en gal manns handlinger. Under rettssaken kom det fram at inngangen til tragedien startet med et uskyldig opphold i cyberverdenen, men endte som en katastrofe i den virkelige verden. Måtte det aldri skje igjen.

Man regner med at 50 000 mennesker i Norge har problemer med gambling. Unge menn er hardest rammet. Flertallet av dem som sliter, har opplevd at spillingen går ut over arbeid, utdanning, familie, parforhold eller venner. Det er heller ikke uvanlig å oppleve angst eller depresjoner i sammenheng med spilleavhengighet. Problemene finnes ikke bare der hvor penger er innsatsfaktorer. Barn og unge bruker stadig mer tid på dataspill. Faktisk spiller så mye som en tredjedel av guttene i ungdomsskolen dataspill hver dag, viser tall fra NOVA. 12 pst. av disse bruker mer enn tre timer daglig på spill. Dette er en negativ samfunnsutvikling: fra en situasjon der det før var naturlig for barn og unge å ha en svært aktiv og mangfoldig hverdag, til der vi er i dag, hvor altfor mange har en passiv hverdag, med de utfordringer det medfører både sosialt og helsemessig.

Nettbruk kan være utfordrende. I tillegg til spill og de utfordringene som jeg har tatt opp så langt, vil jeg også nevne at vi dessverre har altfor mange eksempler på at overgripe misbruker nettet til å komme i kontakt med barn, noe som kan føre til krenkelser og fysiske overgrep. Altfor mange barn og unge blir utsatt for mobbing på nett. Det skjer til alle døgnets tider, og det er ofte usynlig for voksne. Vi kan alle forstå hvor tragisk det er når slike ting skjer. Det er vondt, først og fremst for dem det gjelder, men også for de som står dem nær.

Denne utviklingen må vi ta på alvor. Hver av oss kan bidra, og det er jo nettopp det som er interpellantens spørsmål – hvordan kan vi samarbeide tverrsektorielt for å endre en slik utvikling? Når vi snakker tverrsektorielt, tenker vi da bare på hva det offentlige kan gjøre? Jeg mener at vi må

utvide begrepet «tverrsektorielt» til også å favne meg og deg. En viktig arena er f.eks. rundt kjøkkenbordet, der foreldre og barn møtes, og å kommunisere på tvers av generasjoner i møte med skolehverdagen, i møte med frivillige lag og organisasjoner.

Derfor er det litt viktig at vi nå setter også denne siden av kulturen på dagsordenen, fordi det rammer så altfor, altfor mange, og det er altfor mange barn og unge som får en fryktelig dårlig start på sitt voksenliv.

Ib Thomsen (FrP) [15:31:11]: Jeg vil også takke representanten for å ta opp et viktig spørsmål og å bevege seg inn på et område som jeg forstår kan være vanskelig å bevege seg inn på, for dette er en profesjon som man før ikke har diskutert alternativer til.

Vi har frivilligheten i kommunene, vi har frivilligheten lokalt, og dette er kanskje noe av det viktigste vi har innenfor akkurat dette området rundt omkring i landet. Vi har lokale teatergrupper, vi har lokale sangkor som bidrar innenfor dette området. Kulturen gir en mer verdi til kommunen, og den skaper en trivsel i kommunen som vi må ta vare på. Men jeg tror det er viktig at Stortinget ser sin begrensning og lar kommunen utvikle dette tilbudet, som alle er enige om er så viktig. Man har sett at kultur har mer verdi rundt omkring i landet, og man ønsker nå å spre den.

Når det gjelder behandling med kultur, snakker vi ikke bare om eldre; vi ser syke barn under omsorg som også drar nytte av dette. Vi ser psykisk syke ungdommer som får behandling med musikk – de får øve på musikk, de får synge i kor, de får en mestringsfølelse innen musikk som de ikke har hatt tidligere. Ja, man har sågar sett at det har vært positivt å behandle ungdom som bor på institusjon, med kultur og musikk.

Alle har vært innom eldre som bor på institusjon, men vi skal ikke glemme eldre som bor hjemme. Dette er en gruppe det kan være vanskelig å få ut, og som det også er vanskelig å få i tale. Jeg tror at dette kan være et godt tiltak nettopp for dem, men da må vi også gi kommunene en mulighet for dette. Musikk som terapeutisk hjelpemiddel er det vi egentlig snakker om – og bare på godt!

Kultur skal være et supplement til helsevesenet og til behandling, men når man ser at det samme er blitt brukt på danske soldater i Afghanistan – musikk i lydputene deres ble brukt som et hjelpemiddel – skjønner man at her er det store muligheter. Så jeg håper at denne debatten og det temaet vi nå tar opp, ikke blir en slags profesjonskamp, at det kun er én gruppe som kan behandle, men at vi kan bevege oss lenger ut for å finne alle muligheter for å få folk friske. Vi må tørre å bevege oss. Vi vet også at det finnes terapeuter rundt omkring i landet som ikke er utdannet innen helsevesenet, men som kan være med og bidra nettopp innenfor det området vi nå har diskutert.

Så igjen: Tusen takk til representanten for å ta opp dette temaet. Jeg håper vi tør å bevege oss lenger enn det vi har gjort til i dag.

Arild Stokkan-Grande (A) [15:35:00]: Jeg takker salen for en god debatt, hvor temaet blir belyst fra mange ulike innfallsvinkler.

Etter å ha hørt representanten Kåre Simensens innlegg om spillepolitikk får jeg en tanke om at vi godt kan oppfordre eldre til heller å danne en bridgeklubb enn å spille nettpoker. Det er sosialt, det er noe som holder hjernen i gang, og etter røykeloven er det vel også bra for folkehelse å spille bridge!

Flere har belyst kulturens betydning for folks helse, både fysisk og psykisk, og jeg er glad for at flere ser det perspektivet. Når vi vet hvor viktig dette er for folks liv, er det – i hvert fall for meg som sosialdemokrat – viktig at vi sørger for å spre dette til så mange som mulig, sånn at flest mulig får muligheten til å delta, til å oppleve, til å mestre.

Oppfordringen må være til utmeislingen av framtidens kulturpolitikk – at man i enda større grad sørger for et lokalt kulturløft, at man satser på frivilligheten og slipper frivilligheten løs, at man utløser de kreftene som bor i hver enkelt som ønsker å bidra i lokalsamfunnet sitt, at man ser på om midlene til Kulturrådet kanskje også kan innrettes mot perspektivet kultur/helse, og at man videreutvikler ordningen med Den kulturelle spaserstokken. Jeg er enig med representanten Tove Karoline Knutsen i at her er det et potensial både til å nå flere og ikke minst til å aktivisere flere eldre.

Så er jeg enig med statsråd Jonas Gahr Støre i at mange av de eksemplene vi ser – mennesker som får muligheten til å få en engangsopplevelse eller en langtidsvirkning – er veldig gripende. Vi har sett video av en hardt Parkinsonrammet eldre mann som bare ved å bruke en metronom, en taktmåler, etter kort tid går som en 40-åring. Man tror ikke sine egne øyne.

Vi har hørt eksempler på eldre demente som man før måtte ha tre personer til å legge om natten på grunn av uro, frykt og redsel, og der man – ved å synge sammen med den demente – nå bare trenger å være én person. Det øker verdigheten, og det er viktig for pasienten og de pårørende, men også for de ansatte, at de også ser at de kan bidra med noe til andre mennesker, og at de også føler en mestring.

Derfor blir det et viktig ansvar for det nye nasjonale kompetansesenteret å sørge for at de gode eksemplene får en god spredning. Jeg er veldig glad for signalene fra statsråden når det gjelder erfaring og erfaringsutveksling, for dette arbeidet må ikke bare være avhengig av ildsjelene. Det er viktig å spre de gode eksemplene og å finne mekanismer for å spre dette og implementere det i andre institusjoner.

Takk for debatten.

Statsråd Jonas Gahr Støre [15:38:15]: Det har vært en god debatt, og den har også frembrakt en del nye perspektiver, som bl.a. å skrive representanten Stokkan-Grande inn i en lang tradisjon fra Aristoteles! Det gir grunn til ettertanke, og jeg ser også at representanten har innført en erstatning for Den kulturelle spaserstokken, nemlig «det kulturelle slips», som gir tanker om musikkens betydning.

Jeg synes debatten har vært god, og at den har illustrert en dimensjon som vi ofte ikke diskuterer når vi snakker om omsorg og helse, og jeg har ikke mye å legge til debatten, annet enn kanskje én kommentar til representanten Thom-

sen, som snakker om at vi må gjøre alt vi kan for å få folk friske. Jeg tenker at mye av det vi har diskutert her i dag, er litt bortenfor det, fordi kulturen bidrar ikke nødvendigvis til å gjøre folk friske, men den bidrar til å øke mestringsen av hva det vil si å ikke ha full helse. Kulturen kan også bidra til det som gjør folk friske, men det store potensialet, tror jeg, er å gi livsinnhold og livsglede og livsverdighet til mennesker som må akseptere at de ikke har full helse, og så øke mestringsen. Dette satser vi også på, og vi har fått illustrert mange eksempler, og jeg er veldig glad for at kulturministeren også har deltatt i debatten, fordi så mye av virkemidlene og engasjementet ligger nettopp på det feltet.

Presidenten: Da er sak nr. 7 ferdigbehandlet.

Sak nr. 8 [15:39:42]

Interpellasjon fra representanten Line Henriette Hjemdal til helse- og omsorgsministeren:

«Reise til sykehus for å ta røntgenbilde kan være en belastning for de sykeste eldre som bor på sykehjem og pasienter i lokalmedisinske senter. Ny medisinsk teknologi og elektronisk kommunikasjon gjør det mulig å flytte røntgenmaskiner ut av sykehusene og til pasientene. Det er særlig sykehjemspasienter som har behov for at røntgenapparatet kommer til dem, framfor at de må reise til sykehuset. Medisinsk diagnostikk fra spesialisthelsetjenesten vil dermed bli mer tilgjengelig for de sykeste eldre. I de fleste situasjoner er mobile røntgentjenester billigere enn tradisjonelle røntgentjenester på sykehus. Mobile radiologiske tjenester inngår ikke i regelverket for finansiering av poliklinisk radiologi, og sykehusene er ikke pålagt et ansvar for å tilby dette.

Vil statsråden endre dette slik at pasienter i sykehjem og lokalmedisinske senter sikres mobile radiologiske tjenester fra spesialisthelsetjenesten?»

Line Henriette Hjemdal (KrF) [15:40:58]: Erfaringene med mobil røntgen fra sykehus til sykehjem er svært gode, først og fremst for pasientene, de sykeste eldre. Det er mennesker med mange diagnoser, mange er i livets slutfase, og mange har en demenslidelse.

For de sykeste eldre kan transport til sykehus, enten i ambulanse eller taxi, samt ventetid på sykehuset før og etter undersøkelsen innebære en stor belastning. Dette kan i mange tilfeller dreie seg om tre–fem timer.

Sykehjemspasienter har de samme rettigheter og krav til behandling som resten av befolkningen. Likevel har det i flere rapporter kommet fram betydelig kritikk på grunn av mangelfulle helsetjenester overfor sykehjemspasientene.

Hvordan fungerer mobil røntgen? Mobil røntgen innebærer at en radiograf har med et røntgenapparat på en tralle som kan kjøres inn i en bil. Apparatet transporteres til et sykehjem, der en lege har rekvirert et røntgenbilde. Røntgenbildet tas for å utelukke eller bekrefte mistanke om et brudd eller andre ting. Røntgenbildet sendes så elektronisk til sykehuset, der en radiolog tolker bildet og sen-

der beskjed tilbake til sykehjemmets lege om hva bildet viser.

En sykehjemslege i Fredrikstad kommune skriver i sin evaluering av mobil røntgen: Sett fra mitt ståsted som lege ved sykehjem er dette et tilbud jeg har savnet. Det er helt klart at man kvier seg for å ta røntgen når dette genererer et betydelig apparat med tanke på rent praktisk å få gjennomført undersøkelsen, og man legger uvilkårlig lista høyere før man rekvirerer. Et argument som har vært mot mobil røntgen, er at legene vil rekvirere langt flere undersøkelser enn før. Til en viss grad er nok dette riktig, men ut fra mine funn skyldes nok dette mer at vi tidligere har rekvirert for få.

Undersøkelser som er gjort, viser at det er store økonomiske og menneskelige gevinster av et slikt tilbud. Ja, som en av de sykehjemslegene jeg har snakket med, selv sier det: Faglig sett er dette et veldig bra og nyttig tilbud både for pasient og for samfunnet.

Slik jeg ser det, er bruken av radiologisk røntgen bra. Det gir en velferdsgevinst for de normalt svært syke pasientene ved at de ikke må flytte på seg, og ved at de får en riktig diagnose direkte i sykehussengen. Det er en fordel for sykehjemmet og dets øvrige pasienter at det ikke må avstå en pleier for å ledsage en pasient til sykehus. Det er en fordel for sykehuset ved at det ikke må planlegge for og ordne logistikken med sykehjemspasienter i de timene de er på sykehuset for røntgen. Og for det fjerde: Ikke minst er det en fordel for samfunnet ved at ambulansene kan benyttes til andre oppdrag.

«Som en oppsummering vil jeg si at dette totalt sett er et så bra medisinsk tilbud for samfunnet at vi ikke kan la dette strande på økonomisk uenighet forvaltningsnivåene imellom. Dette må bare ikke skje. Det ville bare være trist, og for hele helsevesenet meget flaut.»

– Dette var ikke mine egne ord, men et sitat jeg har lånt av en fra helsepersonellet som står oppe i de utallige utfordringene hver eneste dag, og som strekker seg så langt de kan for å hjelpe og pleie, og de ser behovet for mobile røntgenapparater.

Det er fantastisk hvordan ny teknologi gir nye muligheter. Samtidig gjør ny teknologi at vi må organisere tjenestene på nye måter. I mange tilfeller er finansieringssystemene til hinder for at dette gjøres.

Radiologiske tjenester som røntgen er spesialisthelsetjenestens ansvar. I dag gjøres dette både på pasienter som er innlagt på sykehus, og det gjøres poliklinisk, dvs. at pasienter kommer til en oppsatt time på sykehuset. Sykehuset har ansvar for transport av pasienten til og fra sykehuset.

Allerede i 2005 ble både de menneskelige og økonomiske effektene av mobil røntgen klargjort. Vi vet at mobile røntgentjenester gir mulighet for skånsom og god medisinsk utredning og behandling av sykehjemspasienter. Mobil røntgen er billigere enn stasjonær røntgen i de fleste tilfeller innenfor en distanse på ca. 100 km mellom sykehus og sykehjem. Det er en besparelse på ca. 30 pst. per undersøkelse, viser undersøkelsene.

Den økonomiske gevinsten tilfaller dem som betaler

for transport og bildetaking, dvs. sykehuset og kommunen som ikke lenger trenger å sende ledsager med til undersøkelsene.

Det har gått ni år siden vi fikk kunnskapen om effektene av mobil røntgen. Så langt er mobil røntgen etablert eller under etablering seks steder i landet. Om lag 20 kommuner deltar i et spleiselag med sitt sykehus og kan dermed gi tilbud om denne tjenesten til sine sykehjemspasienter. Sykehuset i Vestfold har valgt en modell der de de neste tre årene står for finansieringen av tilbudet. Men etter hvert skal disse kommunene betale for denne tjenesten.

Det er ikke gitt noe finansieringssystem for tilbudet, og verken sykehus eller kommuner er forpliktet til å drive dette samarbeidsprosjektet – hvis vi kan kalle det det – til beste for våre sykeste eldre på sykehjem.

Sykehus og kommuner skal samarbeide på en rekke områder. Samarbeid som innebærer spleiselag, er uforutsigbare og sårbare. Tiltak som er gode, kan strande fordi partene ikke blir enige om kostnadsfordelingen, eller tiltaket kan opphøre hvis en av partene trekker seg. Det kan fort ende i et svarteperspill som ingen er tjent med, aller minst pasientene.

Vi vet at noen tenker at mobil røntgen ikke lønner seg for sykehusene – fordi det gir økte utgifter og belastninger for noen avdelinger, mens andre får gevinstene – mens mange kommuner mener at tjenesten er et ansvar for spesialisthelsetjenesten, og dermed er dem uvedkommende.

Mitt spørsmål i dag er om statsråden ser behovet for å tydeliggjøre ansvaret for å ta i bruk mobil røntgen der det er hensiktsmessig geografisk og befolkningsmessig sett, og stimulere til dette veldokumenterte tilbudet gjennom finansieringsordningene til sykehusene.

Vi kan ikke la være å rulle røntgenapparatene ut til sykehjemmene når vi vet hva det vil spare i menneskelig belastning, hva det vil sikre av viktig diagnostisering av syke mennesker, hvordan det vil avlaste ambulansetjenesten, og hva det vil innebære av økonomisk besparelse for samfunnet.

Mitt spørsmål til statsråden er da: Vil statsråden vurdere en eventuell særfinansiering av mobil røntgen i forskrift som regulerer finansiering av poliklinisk radiologi? Ja, det er teknisk, men la oss holde oss til det menneskelige, så skal vi sikkert finne ut hvor det skal skje etterpå.

Statsråd Jonas Gahr Støre [15:50:13]: Mobile røntgentjenester inngår i regelverket for finansiering av poliklinisk radiologi. Det eksisterer ikke i dag en særfinansiering av mobil røntgen, men det utløses både vanlig refusjon fra staten og egenandeler fra pasienten. La meg si det slik: Jeg har til nå ikke hatt til vurdering å innføre en egen særordning med et eget regelverk på dette området, som jeg synes interpellanten beskrev godt hva gjelder potensialet og betydningen. Men jeg mener vi må passe på at vi ikke på et område hvor vi ønsker å se en utvikling, skaper unødig byråkrati, for det finnes et alternativ.

Vi vet at det er underforbruk av radiologiske undersøkelser hos eldre og sykehjemspasienter som er for syke til å reise. Det ble godt illustrert av interpellanten. Vi ser at pasienter med demens kan få en forverring dersom de må

transporteres til sykehus. Mobile røntgentjenester gir befolkningen økt nærhet til diagnostiske tjenester og raskere behandling dersom det er nødvendig. Vi ser også at mobil røntgen gjennom økt faglighet og bedre dokumentasjon styrker kvaliteten i sykehjemsmedisinen. Tidlig avklaring kan forhindre innleggelse på sykehus.

Dette er rett til kjernen i Samhandlingsreformen og til tenkningen bak Samhandlingsreformen. Jeg tror at grunnen til at vi ser en utvikling på dette området nå, og i mindre grad i 2004, 2005, 2006 og 2007, er at nå er det Samhandlingsreformens tenkning som gjelder – både med virkemidler, incentiver og dets like.

I Helse Sør-Øst har Akershus universitetssykehus og Oslo universitetssykehus etablert slike tilbud. Vestre Viken og Sykehuset Vestfold, som interpellanten var inne på, er i ferd med å etablere slike tilbud i prosjekt. I Helse Vest er det etablert et tilbud om mobile røntgentjenester ved Haraldsplass Diakonale sykehus.

Der det i dag tilbys mobile røntgentjenester, er dette ofte finansiert gjennom en kostnadsdeling mellom sykehuset og kommunene. Jeg synes representanten hadde gode synspunkt på at spleiselag er farlig, fordi den ene kan trekke seg ut, og da blir det ikke mye spleising igjen. Kostnadsdelingene er bl.a. bygget på avtaler mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten – avtaler som viser seg å ha mange gode sider ved seg, og som binder partene. Dette er igjen gode eksempler i Samhandlingsreformens ånd. Ved tilbudet som er etablert ved Ahus, dekker Akershus universitetssykehus og kommunene i Nedre Romerike med 50 pst. hver. Det er grunn til å tro at det er basert på en felles opplevelse av behov og av ansvar.

Til tross for positive erfaringer med mobil røntgen har det vist seg vanskelig å få til en forutsigbar drift av tjenesten. Dette kan skyldes at ansvarsforholdet oppleves som uklart, og at besparelsene knyttet til mobil røntgen først og fremst kommer kommunene til gode. Tilbudet gir reduserte kostnader knyttet til følgepersonell ansatt i kommunene, som interpellanten også var inne på. De økonomiske virkemidlene i Samhandlingsreformen legger til rette for at kommuner og helseforetakssykehus i større grad skal samarbeide om tjenestetilbudene. Allerede i dag har kommuner og sykehus funnet hensiktsmessige samarbeidsformer – ofte basert på slike avtaler som jeg nevnte.

Mobile røntgentjenester kan være lønnsomt for samfunnet og et godt tilbud for pasientene – eller i omvendt rekkefølge: viktig for pasientene og derfor noe samfunnet bør legge til rette for. Med Samhandlingsreformen legger vi opp til at mer helsehjelp skal tilbys i kommunene nær der hvor folk bor. Jeg mener at sykehusene og kommunene sammen må vurdere om lokale forhold og behov gjør det ønskelig å etablere slike tilbud om mobile røntgentjenester. Så må vi fra regjering og storting sørge for at kommunene og sykehusene har nok ressurser til rådighet til å utvikle gode tilbud for innbyggerne.

Line Henriette Hjemdal (KrF): [15:54:06]: Jeg takker statsråden for svaret.

Jeg skjønner at statsråden ikke ønsker å lage noen egne takster. Statsråden sier at bl.a. her i Oslo og på Ahus har

en hatt dette lenge, og at det er i Samhandlingsreformens ånd. Ja, det er det. Men jeg kan lese i fagbladet *Hold pusten*, fagtidsskriftet for radiologene, at det er 14 år siden en fikk mobil røntgen i Oslo. Jeg tror egentlig at verken denne statsråden eller så mange tidligere Arbeiderpartistatsråder i Stoltenberg II-regjeringen kan ta æren for det, for dette kom for 14 år siden. – Men la nå det ligge.

Jeg er mer opptatt av å se framover. Vi har denne gode tjenesten seks steder i landet – bl.a. i store kommuner som Oslo og ved Ahus – og vi har faglig dokumentert at dette er bra. Da blir mitt spørsmål til statsråden om dette går raskt nok. I 2005 fikk vi en rapport fra Forskningsrådet som Frode Lærum brukte tid på å utarbeide. Den sa at vi trenger nye takster for å få dette på plass. Har dette gått raskt nok når vi etter ni år har etablert dette på seks steder i landet?

Vestfold har valgt en modell der sykehuset selv tar ansvar de første tre årene. Så skal det over til kommunene. Jeg hadde håpet at statsråden så mer av behovet for å få på plass en egen finansieringsordning for å rulle ut disse røntgenapparatene raskere, fordi det er i tråd med Samhandlingsreformen, og det bør være i tråd med en tankerekke i helsetjenesten. Der blir veldig mye sentralisert. Dette er noe som kan desentraliseres, men det trengs økonomiske incitament for å få det til. Jeg tror det er der det har strandet. Også fagfolkene innen dette området sier at det er på grunn av økonomien det har strandet når vi ikke har fått mer på plass i løpet av alle disse årene siden 2005.

Statsråd Jonas Gahr Støre [15:56:45]: Jeg er lei meg hvis jeg har tråkket representanten på tærne ved å ikke trekke 14 år fra 2013 og skjønne at vi da er i 1999, og at helseministeren er fra Kristelig Folkeparti. De skal ha all ære for det. Jeg har verken trukket fram meg selv eller andre statsråder under Stoltenberg I eller II – eller III – for å ta æren for dette, for dette er en større innsats enn som så.

Det jeg forsøker å si, er at Samhandlingsreformen i dens innretning og intensjon – og også etter hvert med økonomiske virkemidler – er et veldig viktig grep for å øke utviklingen på dette området. Jeg har derfor vært varsom med å konkludere i dag med at vi skal foreslå nye takster og nye regler. Men jeg er også opptatt av å se hvordan vi bruker virkemidlene våre slik at de tilskynder en utvikling vi ønsker å se mer av. Jeg skal ta med meg inntrykkene fra denne diskusjonen i samtaler med de regionale helseforetakene om hvordan de ivaretar sitt sørge-for-ansvar, og hvordan sykehusene inngår avtaler med kommunene som en del av Samhandlingsreformen. Det er i dette spenningsfeltet denne saken ligger, nemlig at det er et tilbud som kommer fra spesialisthelsetjenesten, og at det ytes i kommunene. Så skal vi få kreftene til å virke så godt som mulig og håpe at vi har gjort framgang før nye 14 år har gått. Da får vi komme tilbake til saken.

Are Helseth (A) [15:58:20]: Utviklingen i medisinsk billedteknologi er blant de tydeligste eksemplene på innovasjon og fremgang i helsetjenesten. Dette har hatt stor betydning for god og riktig diagnostikk. Jeg har erfaring fra helsetjenesten selv og fikk utdanning i den tiden da røntgen virkelig var røntgen slik Wilhelm Røntgen oppdaget

den og fikk Nobelprisen for i 1901. De siste 30 årene har vi i tillegg fått ultralyd, CT, MR og PET/CT. På alle trinn i utviklingen var de første maskinene store og dyre og ble utplassert bare på et fåtall sykehus. For bare 15 år siden måtte mitt sykehus søke Sosialdepartementet om konsesjon for å få lov til å kjøpe én CT. I dag er maskinene små og mye rimeligere, og avansert diagnostikk er godt fordelt over hele landet.

Billeddiagnostikken brukes mer og mer. Mens diagnostikk basert på god sykehistorie og god undersøkelse tidligere var den ypperste fagutøvelse, går utviklingen i retning av mer teknologi.

Det gjøres sannsynligvis både for lite og for mye billeddiagnostikk – lite blant barn, mer midt i livet og mindre igjen hos de eldste på sykehjem. Kanskje birkebeinergruppen midt i livet trener for mye og for ofte kommer til røntgeninstituttet med dårlige knær mv. På den annen side: Fra et sykehjem kan terskelen for å reise til en røntgenavdeling være for stor. Her er vi ved interpellasjonens kjerne.

Sykdom kan presentere seg annerledes hos eldre, og diagnose kan være vanskelig. Derfor er geriatri og sykehjemsmedisin egne fagområder, og billeddiagnostikk er en nødvendig del også av god sykehjemsmedisin. «Når» og «hvordan» er faglige avgjørelser, og når det er mulig, må pasienten selv få være med på å bestemme omfanget av utredningene.

Men reise til en røntgenavdeling kan være en betydelig belastning. Når avansert billeddiagnostikk er nødvendig, så finnes ikke noe alternativ. Men for enklere diagnostikk vil det mange steder i landet være mulig for billeddiagnostikken å komme til pasienten. Gode eksempler finnes allerede, enten som mobile tilbud fra sykehuset eller lokalmedisinske samlokalisasjoner av sykehjem, fastlege og polikliniske tilbud fra sykehuset inklusiv billeddiagnostikk.

Interpellanten har tatt opp takstsystemet som både problemet og løsningen. Etter min mening er det en forenkling. Det må begynne med fagenes spørsmål og svar. Når er det faglig best å gjøre enkel billeddiagnostikk på et sykehjem? Hvilke teknologiske løsninger finnes? Skal det være forskjellige løsninger avhengig av avstander? Bør f.eks. alle sykehjem ha røntgenapparater og telemedisinsk oppkobling for både bruk og tolkning? Basert på de faglige svarene har kommune og sykehus sammen helt klart et ansvar for å samarbeide om disse løsningene. Mange steder fungerer dette godt, og jeg viser til de konkrete eksemplene som statsråden omtalte.

I volum dreier det seg om et meget begrenset antall røntgenbilder. Sykehusene kan velge å yte en slik tjeneste selv eller gjennom avtale med private røntgeninstitutter, som de allerede samarbeider med, og som gjør en stor del av polikliniske røntgentjenester i Norge.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [16:02:02]: Jeg tror den største seieren med denne interpellasjonen er at alle deltakere har brukt den universelle talerstolen. Dette er en talerstol som jeg har brukt i syv og et halvt år – jeg har aldri vært på den andre. I dag har jeg fått alle til å delta fra en talerstol som vi alle kan bruke. Jeg setter kryss i taket, tross det er gulv.

Så over til interpellasjonens tema: Jeg er nok litt redd for at vi videre, når det gjelder mobile røntgentjenester ute på sykehjemmene, trenger ildsjelene. Det er de som har klart å få til at dette i dag er etablert i seks kommuner, som har ulike refusjonssystemer opp mot sykehusene. Vi har hatt behov for ildsjelene. Jeg hadde håpet at vi i samsamlingsreformens ånd kunne lagt til rette for takster som gjorde at vi slapp å måtte støtte oss så mye til ildsjelene.

Jeg er enig med kollega Are Helseth i at det er det faglige vi skal ta utgangspunkt i. Men det er allerede gjort gjennom de rapportene som finnes på området. Det har jo Frode Lærum, mangeårig forkjemper på dette området, allerede lagt på plass, og det har interpellanten lagt til grunn for denne interpellasjonen. Jeg mener at det er av stor verdi og en stor velferdsgevinst for våre syke på sykehjemmene å slippe å måtte flytte på seg for å få den riktige diagnosen. Jeg mener det er en fordel for sykehjemmene å slippe å måtte avstå en pleier som skal være ledsager, slik at de andre på sykehjemmet da får mer behandling den dagen. Jeg mener det er en fordel for sykehusene å slippe å planlegge og ordne logistikken. Jeg mener at ambulansene våre kan brukes til andre ting enn å kjøre på oppdrag med mennesker som skal inn og ta et røntgenbilde.

Jeg håper at vi slipper å vente i 14 år. Jeg håper at vi før det har kommet lenger. Jeg har tillit til at statsråden tar med seg disse inntrykkene som vi har fått i denne interpellasjonsdebatten, når han skal snakke med helseforetakene. Jeg håper at det blir en tydeliggjøring av dette i oppdragsdokumentet. Jeg tror det er veien å gå. De som er oppatt av dette på sykehusene, sier at dette må tydeliggjøres i oppdragsdokumentene, for å få gode effekter ut av det som mobilt røntgen er – til det beste for pasienten, som får behandling lokalt.

Statsråd Jonas Gahr Støre [16:05:02]: For å anerkjenne interpellanten kunne jeg gjerne gjort hennes ord til mine. Jeg synes det er en grei oppsummering. Det er mye å ta med. Så vil jeg gjerne takke representanten Are Helseth for å ha gitt en veldig interessant faglig vurdering av hvordan dette oppleves i den kliniske hverdagen.

Jeg tror at hvis vi skal se dette i et 14-årsperspektiv – la oss ta et litt kortere perspektiv – skjer det her en teknologisk utvikling som er rivende. Jeg har vært omkring på mange norske sykehjem og rehabiliteringsinstitusjoner og sett hva som nå gjøres med teknologi på dette området, også med overføringsteknologi. Så jeg tror vi kommer til å se en utvikling som vil gjøre kall på ildsjelene, som vi fortsatt kommer til å trenge, og på et regelverk som legger til rette for dette på en måte som gjør at vi kan bruke dette behandlingstilbudet godt for de mest sårbare pasientene.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 8 avsluttet.

Sak nr. 9 [16:05:56]

Innstilling fra næringskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Svein Flåtten, Frank Bakke-

Jensen, Torgeir Dahl, Lars Myraune og Ingjerd Schou om samdrift i landbruket (Innst. 302 S (2012–2013), jf. Dokument 8:63 S (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter, og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen – innenfor den fordelte taletid.

Videre blir et foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter. – Det anses vedtatt.

Steinar Reiten (KrF) [16:07:07] (ordfører for saken): I denne saken fremmer representantene Svein Flåtten, Frank Bakke-Jensen, Torgeir Dahl, Lars Myraune og Ingjerd Schou forslag om endring av rammevilkårene for samdrifter i landbruket.

Forslaget er todelt. Forslagstillerne ønsker at særskilt forskjellsbehandling av samdrifter skal opphøre, slik at særskilte kvotetak samt antalls- og avstandsbegrensninger blir fjernet.

Det blir også fremmet forslag om at Stortinget skal be regjeringen om å sørge for at forbudet mot å leie kvoter hvis man er med i samdrift, blir fjernet så snart som mulig. Forslagsstillerne mener at de nevnte begrensningene i realiteten diskriminerer samdriftsformen, og de framhever særlig leieforbudet som en særregulering som kan fjernes raskt.

Forslagsstillerne viser til at landbruket har møtt og vil møte store utfordringer de neste tiårene. Antallet bedrifter i landbruket med melkeproduksjon er redusert med 53 pst. i perioden 1999–2011, og gjennomsnittsalderen på gårdbrukere har økt fra 48 til 50 år i samme periode. Den totale produksjonen av kumelk er i dag på om lag 1,5 milliarder liter per år, og om lag en tredel av den totale produksjonen kommer fra samdrifter. Forslagsstillerne mener at dette viser samdriftenes betydning for norsk melkeproduksjon og norsk landbrukspolitikk, nå og i framtiden.

De viser også til Meld. St. 9 for 2011–2012 om landbruks- og matpolitikken, der det heter:

«Et hovedprinsipp både for kvoteregulering og annet regelverk må være likebehandling av like store bruk uavhengig av organisasjonsform. Departementet vil derfor arbeide videre med sikte på felles/liket kvotetak for samdrifter og enkeltbruk og annen harmonisering av regelverket, som avvikling av særskilt antalls- og avstandsbegrensning for samdrifter.»

Forslagsstillerne mener at regjeringens intensjoner når det gjelder likebehandling og harmonisering av regelverket, så langt ikke er omsatt i praktisk handling.

I merknadene i komitéinnstillingen fra partiet Høyre blir det presisert at forslaget ikke er å forstå slik at det ikke skal gjelde noe kvotetak for samdrifter. Hensikten er at enkeltbruk som går sammen i samdrift, skal få ta med hele produksjonskvoten for melk inn i samdriften uten avkor-

ting. Slik kvoteordningen fungerer i dag, vil det bli gjort en avkorting hvis kvotene til de enkelte brukene som går sammen i samdrift, samlet sett overstiger kvotetaket på 750 000 liter. Slik saksordføreren ser det, er dette en viktig presisering.

Komiteen står samlet i synet på at det er viktig å harmonisere regelverket og bedre rammevilkårene for melkeproduksjon. Komiteen erkjenner likevel at dette er komplekse problemstillinger, fordi endringer i kvotereguleringen også vil måtte medføre endringer i regelverket for tilskudd.

Det er store skalafordeler ved stordrift for melkeproducenter, og tilskuddsregelverket er tilpasset en situasjon der små og mellomstore bruk blir kompensert for tilsvarende skalalempere. Også hensynet til ulike produksjoner og distriktshensyn spiller inn ved differensiering av de inntektsgivende tilskuddene.

Flertallet i komiteen, regjeringspartiene og Kristelig Folkeparti, viser til at harmoniseringen av tilskudd mellom samdrifter og enkeltbruk ikke er fullført, og at det fram til nå har gitt samdrifter bedre rammevilkår enn enkeltbruk av samme størrelse i tilskuddsregelverket. Det gjelder for arealtilskudd for grovfôr, tilskudd til husdyr og avløsertilskudd.

Når det gjelder spørsmålet om å fjerne kvotetaket for samdrifter, viser komiteen til at det fremdeles er et betydelig uutnyttet potensial i melkeproduksjonen for samdrifter innenfor dagens kvotebegrensninger og bestemmelser om maksimalt antall medlemmer. I 2012 hadde 76 pst. av samdriftene to eller tre medlemmer. Samme år hadde 60 pst. av samdriftene en kvote på under 400 000 liter, og 92 pst. en kvote på under 600 000 liter.

Flertallet i komiteen viser til at det aldri har vært hensikten at ordningen med kvoteleie skulle gjelde både for samdrifter og enkeltbruk. Denne ordningen ble tvert imot innført i 2009 som et alternativ for enkeltbruk som valgte ikke å gå inn i samdrifter. Hvis det blir åpnet for at samdrifter får leie kvoter, vil resultatet bli at samdriftene må forholde seg til to ulike regelverk. Det vil bli svært krevende for både produsenter og landbruksforvaltning.

Flertallet mener at en oppheving av bestemmelsene om kvote-, antalls- og avstandsbegrensninger vil virke sterkt favoriserende for samdrifter. Det vil være i strid med flertallets mål om en variert bruksstruktur og landbruk i hele landet. Flertallet kan derfor ikke gi sin tilslutning til forslagene som blir fremmet i denne saken.

Arne L. Haugen (A) [16:11:54]: Først en takk til saksordføreren for ryddig og godt arbeid, og for å ha skrevet merknader som regjeringsfraksjonen er enig i.

Forslagstillerne ber regjeringen sørge for at særskilt forskjellsbehandling av samdrifter opphører, slik at særskilte kvotetak-, antalls- og avstandsbegrensninger fjernes, og videre at forbudet mot å leie kvoter hvis man er med i samdrift, fjernes, og at det skjer snarest mulig.

Landbruksmeldingen framhevet at et hovedprinsipp for både kvoteregulering og annet regelverk må være likebehandling av like store bruk uavhengig av organisasjonsform. Det må innrømmes at der er vi ikke ennå. Departementet arbeider med å få til felles, eller likt, kvotetak

for samdrifter og enkeltbruk og annen harmonisering av regelverket. Det er et viktig arbeid som må gjennomføres på en måte som sikrer at vi får til et enklere og mer stabilt regelverk, som sikrer bøndene mer forutsigbarhet og trygghet for framtiden, og som vil gjøre forvaltningen av ordningen enklere. Det mener jeg er viktig.

Samdriftene har fortsatt bedre rammebetingelser enn enkeltbruk av samme størrelse i tilskuddsregelverket. Det gjelder for arealtilskudd grovfôr, tilskudd til husdyr og avløsertilskudd. Til tross for det er det mange samdrifter som sliter med en bekymringsfull økonomi. Som vi hørte av saksordføreren ble harmoniseringen av regelverket mellom samdrifter og enkeltbruk initiert av næringskomiteen, igangsatt av Bondevik II, og er nå videreført av den sittende regjering.

Vi i regjeringsfraksjonen er for at bønder samarbeider. Vi er for alle typer samarbeid. Vi i Arbeiderpartiet er til overmål veldig for samdrifter. Noen av oss nær sagt heftig og begeistret for samdrifter. Vi tror at samdrifter under gitte forutsetninger kan være en svært god løsning i mange situasjoner – og i noen sammenhenger det eneste alternativet til at f.eks. melkeproduksjon blir opprettholdt i en bygd. Utfordringen har imidlertid i noen sammenhenger vært at kostnadene med utomhusdriften, transport av gjødsel og gras, har vært underestimert og blitt for kostnads- og tidskrevende i forhold til den rasjonaliseringen som skjer innomhus.

Det er et selvsagt og viktig prinsipp at bønder får organisere sin produksjon på den mest hensiktsmessige måten ut fra de driftsmessige forholdene på gården og hvordan de selv ønsker å disponere sine ressurser. I næringskomiteens innstilling til landbruksmeldingen uttalte en samlet komite at man vil legge til rette for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer. Det er en viktig målsetting som tar hensyn til de til dels store variasjonene vi har her i landet når det gjelder topografi, klima og andre rammevilkår for landbruk.

Av og til kan en få inntrykk av at kvotetak er et vesentlig hinder for optimalisering av produksjonen på enkelte bruk. Det er betydelig overdrevet, etter min oppfatning. Jeg viser til den redegjørelsen saksordføreren hadde i forrige innlegg.

Videre er det viktig å minne om at kvoteleie for enkeltbruk og samdrift er to adskilte ordninger med ulikt regelverk. Skal samdriftsmedlemmer også kunne leie kvote, vil samdriften måtte forholde seg til to ulike regelverk for samme virksomhet. Jeg tror ikke at det er veien å gå når regelverk for enkeltbruk og samdrifter skal harmoniseres. Jeg tror det er viktig at denne harmoniseringen skjer på en slik måte at selve ordningen ikke blir strukturdrivende. Det er rammevilkårene rundt gårdsdriften gårdbruket må forholde seg til når han eller hun velger driftsform. Her kommer det skarpe skillet mellom høyrepartiene og vi andre tydelig fram. Jeg får en assosiasjon til han som skulle stusse og harmonisere skjeggjet sitt, og som kom i skade for å skjære av seg hele haka – det var ikke et vakkert syn.

Torgeir Trældal (FrP) [16:16:49]: Norsk landbruk kjennetegnes av en miljømessig bærekraftig produksjon og trygg mat. Norske forbrukere har høy tillit til norskproduserte matvarer, og en økende befolkning medfører et behov for økt matproduksjon.

Antall foretak som søkte om produksjonstilskudd i 2012, sank med 853 fra året før, noe som er en nedgang på hele 1,9 pst. På denne bakgrunn er det viktig å legge til rette for at de organisasjonsformer som bøndene selv ønsker og velger, får en naturlig plass i landbruket.

Fremskrittspartiet mener at en samdrift består av ellers selvstendige bruk, og at samdriftsformen er den utveien mange bønder – også på mindre bruk – ser for å kunne fortsette sin drift. Fordelen er at hvis man er flere i hop, får man lettere avløsning – man kan bytte på. Jeg tror det er viktig for bøndene i dag at de har de samme rettighetene og mulighetene som andre til å komme seg unna i helger og helligdager for å kunne være sammen med familien.

Samdriftsformen er en forutsetning for en fortsatt variert bruksstruktur, og er ikke til hinder for en variert bruksstruktur. Det er viktig. I dag har vi 1 510 samdrifter, inkludert 4 130 landbrukseiendommer med kvote, og om lag 465 millioner liter melk. Det er en betydelig andel av den årlige kumelkproduksjonen på vel 1 500 millioner liter melk årlig. Jeg mener dette understreker samdriftens betydning for norsk melkeproduksjon og landbrukspolitik, og det er det ekstremt viktig å legge til rette for.

Forskjellsbehandlingen mellom enkeltbruk og samdrifter, som regjeringen har vedtatt, stimulerer ikke til økt matproduksjon, men er en årsak til at selvforsyningsgraden på landbaserte matprodukter i dag er godt under 50 pst., noe som er i strid med det et enstemmig storting gikk inn for i forbindelse med landbruksmeldingen. Da var alle enige om at man burde få opp matproduksjonen.

Tiden er overmoden for en ny landbrukspolitikk som kan legge grunnlag for en robust norsk matproduksjon. Det er veldig viktig at man i størst mulig grad bør skille næringspolitiske og distriktpolitiske hensyn i landbrukspolitikken, og sørge for å gi bonden næringsfriheten tilbake gjennom en fullverdig eiendomsrett og retten til å styre egen matproduksjon. Konkurransen er den viktigste forutsetningen for et godt entreprenørmiljø, og derfor må de etablerte ordningene som hindrer dette, avvikles, herunder bl.a. begrensninger knyttet til organisering og drift av matproduksjonen samt begrensninger for å oppnå økt volumproduksjon. Skal man lykkes, er det nødvendig å fjerne kvotebegrensninger og konsesjonsgrensninger for produksjon for både enkeltbruk og samdrifter.

Jeg vil ta opp forslagene som Fremskrittspartiet – alene eller sammen med Høyre – har i innstillingen.

Presidenten: Representanten Torgeir Trældal har tatt opp de forslagene han refererte til.

Torgeir Dahl (H) [16:19:52]: Jeg viser til Meld. St. 9 for 2011–2012, Landbruks- og matpolitikken, Velkommen til bords. Få bransjer i Norge er så avhengige av politikerne rammebetingelser som landbruket. Det er derfor positivt at stortingsmeldingen fremhever et hovedprinsipp for

både kvotereguleringsregelverk og annet regelverk, et likebehandlingsprinsipp uavhengig av organisasjonsform. Jeg siterer fra landbruksmeldingen:

«Departementet vil derfor arbeide videre med sikte på felles/liket kvotetak for samdrifter og enkeltbruk og annen harmonisering av regelverket, som avvikling av særskilt antalls- og avstandsbegrensning for samdrifter.»

Det er på dette grunnlaget Høyre har fremmet saken, for fortsatt er det en betydelig kvotediskriminering av samdrifter. Øvre melkeproduksjonstak for enkeltbruk er i dag 412 000 liter, for samdrifter er produksjonstaket 773 000 liter. For tre deltakere betyr dette i gjennomsnitt 257 000 liter per deltaker. Denne diskrimineringen av samdrift må opphøre. Særskilte kvotetak og antalls- og avstandsreguleringer bør opphøre. I tillegg foreslår Høyre at forbudet mot å leie kvoter fjernes snarest mulig.

Høyre mener det må legges til rette for at bøndene selv skal kunne bestemme sin organisasjonsform. En samdrift består av selvstendige bruk. Samdriftsformen er den utveien mange bønder har valgt for å kunne fortsette sin drift. 4 130 landbrukseiendommer har gått inn i 1 510 samdrifter med en melkekvote på 465 millioner liter. Denne kvoten utgjør ca. en tredjedel av den årlige kumelkproduksjonen på 1,5 mrd. liter. Dette viser samdriftens betydning for norsk landbruk.

Høyre har ikke foreslått at samdrifter skal ha gunstige tilskuddsordninger enn enkeltbruk, og forslagsstillerne mener ikke at produksjonstaket for samdrifter skal fjernes i sin helhet, mens enkeltbruk fremdeles skal ha et produksjonstak. Et likebehandlingsprinsipp tilsier at tre deltakere i samdrift skal kunne operere med et kvotetak tilsvarende det for enkeltbruk ganger tre, dvs. 1 236 000 liter kumelk per år. Dagens kvotetak er 773 000 liter.

Norsk landbruk har behov for en forenkling av dagens stivbente regelstyring. Oppmykingen kan starte med at diskrimineringen av samdrifter opphører.

Alf Egil Holmelid (SV) [16:23:12]: Det er brei semje om at vi skal leggje til rette for landbruk over heile landet. Dette er ein del av norsk distriktspolitikk, men det er også viktig for å halde oppe norsk landbruksproduksjon. Der- som små, marginale bruk går ut av produksjon, blir produktiv jord lagt brakk og produksjonskapasiteten går ned. Skal vi klare å halde oppe landbruk over heile landet, er det viktig å ta vare på ein variert bruksstruktur. Vi treng både små og store bruk, og vi treng samdrifter der det er hensiktsmessig. Derfor er det viktig å føre ein politikk som legg til rette for ulik bruksstorleik og ulike driftsformer. For å oppnå det er det viktig å føre ein politikk som balanserer ulike omsyn.

Tilskotsordningane i jordbruket er differensierte for å jamne ut forskjellar på grunn av bruksstorleik og distrikt. Dei har bl.a. som formål å kompensere små bruk for skalakompensasjon bort. Fjerning av kvotetak og avstandsavgrensingar for samdrifter vil favorisere samdrifter framfor enkeltbruk av same storleik. Det vil vere i strid med målsetjinga om å leggje til rette for variert driftsstruktur og bruksstorleik.

Norsk topografi legg ikkje til rette for stordrift overalt i landet. I nokre av områda der eg kjem frå, Vest-Agder, og også i nokre område på Vestlandet, vil det å leggje til rette for samdrifter veldig ofte kome i konflikt med store avstandar. Dermed blir det mykje energibruk og ikkje alltid hensiktsmessig drift, og derfor er det ikkje nødvendigvis optimalt å leggje til rette for og prioritere samdrifter på ein måte som gjer at dei får fordelar framfor andre former for gardsdrift.

Elles kan det vere grunn til å merke seg nokre av merknadene frå Framstegspartiet. Framstegspartiet legg i sine merknader vekt på at vi skal sleppe bonden fri, men eg trur at viss vi skulle gjere dei kutta i tilskotsordningane som Framstegspartiet har lagt opp til i sine budsjettframlegg opp gjennom tidene, ville det vere meir snakk om å sleppe bonden fri frå næringa. I store delar av landet – bl.a. der eg kjem frå: Sørlandet, og også på Vestlandet og i Nord-Noreg – vil det vere heilt umogleg å drive landbruk med dei føringane som Framstegspartiet legg opp til. Når Framstegspartiet snakkar om å sleppe bonden fri, er det ein retorikk som dei fleste bønder har avslørt for lenge sidan. Dei ser heilt klart at å sleppe bonden fri i Framstegspartiets definisjon, er ein måte å avvikle store delar av norsk landbruk på. Det er ikkje berre spørsmål om å avvikle landbruk i distrikta og dermed få til ei sentralisering av landbruket, det vil også føre til ei generell sentralisering utover sentraliseringa av landbruket, for i den augneblinken bygda mister dei siste gardane sine, vil også moglegheitene for å drive anna næringsverksemd bli reduserte. Kjem ei bygd under eit kritisk minimum i sin aktivitet, uansett kva for næring det er snakk om, vil det bli vanskelegare å drive næring i det heile tatt. Når det er lite folk igjen i bygda, er det heller ikkje lett å få i gang annan aktivitet innanfor andre næringar, f.eks. turisme.

Den retorikken Framstegspartiet stadig brukar, om å sleppe bonden fri, har lite substans i den breie forståinga av kva landbruk i Noreg skal vere for noko. Vi er glade for at det berre er Framstegspartiet som står for den politikken i denne samanhengen – sjølv om det også er uklart kva Høgre står for.

Irene Lange Nordahl (Sp) [16:28:00]: Stortinget vedtok i fjor Meld. St. 9 for 2011–2012, Velkommen til bords, der det ble lagt opp til å ta hele landet i bruk, til at det skal legges til rette for økt matproduksjon basert på norske ressurser, som grovfôr og beite, og til at det også i framtiden skal være et mangfold av gårdsbruk i Norge, med en variert bruksstruktur, og landbruk over hele landet.

Samdrift er én av flere mulige samarbeidsløsninger i jordbruket. Senterpartiet mener at samdrifter i melkeproduksjon skal ha samme vilkår som enkeltbruk av samme driftsomsfang. Vi er derfor opptatt av å harmonisere regelverket og bedre rammevilkårene og fleksibiliteten for melkebruk, uavhengig av organisasjonsform.

En harmonisering av regelverket mellom enkeltbruk og samdrifter har lenge vært en del av den landbrukspolitiske debatten, men problemstillingen er kompleks, da endringer i kvotereguleringen også vil måtte medføre endringer i tilskuddsregelverket. En slik harmonisering av tilskudds-

ordningene mellom enkeltbruk og samdrifter ble som kjent initiert av næringskomiteen på Stortinget, gjennomført av Bondevik II-regjeringen og fulgt opp av den sittende regjeringen.

Harmoniseringen av tilskudd mellom enkeltbruk og samdrifter er ikke fullført, og per i dag har samdriftene fortsatt bedre rammebetingelser i tilskuddsregelverket enn enkeltbruk av samme størrelse. Dette gjelder for arealtilskudd for grovfôr, tilskudd til husdyr og avløsertilskudd.

De viktigste inntektsgivende tilskuddene i jordbruket er betydelig differensiert for å jevne ut netto inntektsmuligheter mellom produksjoner, bruksstørrelser og distrikt, og har som formål å kompensere små enheter for skalaulemper. Det er som kjent store skalafordeler i melkeproduksjonen, og samdrift vil naturlig nok medføre at grunnlaget for å kompensere for skalaulemper bortfaller.

Representantene foreslår her å fjerne det særskilte produksjonstaket for samdrifter. Jeg forstår det slik at man mener at hvert av samdriftsmedlemmene skal kunne ta med inntil 412 000 liter hver inn i samdriften. Dette, kombinert med å oppheve antallsbegrensningen for antall medlemmer i samdriftene, vil føre til at man ikke lenger har et tak for hvor stor en samdrift kan være. Samtidig skal taket på 412 000 liter for enkeltbruk videreføres. Det er vanskelig for meg å se logikken i dette, særlig knyttet til forholdet mellom enkeltbruk og samdrifter der en bestemt organisasjonsform blir meget sterkt favorisert, og også sett opp mot å kunne nå målet om landbruk over hele landet.

Melkeproduksjon drives i dag over hele Norge og er den viktigste produksjonen med tanke på nettopp å nå målet om landbruk over hele landet. I landbruksmeldingen heter det:

«Regjeringen vil at det skal legges til rette for en variert bruksstruktur over hele landet.»

Formålet med kvoteordningen for melk er å «tilpasse melkeproduksjonen til avsetningsmulighetene i markedet» innenfor de målsettinger Stortinget har fastsatt, herunder distriktsprofil og variert bruksstruktur. For å nå målene som er fastsatt i meldingen, er det derfor nødvendig å ha grenser for hvor store melkeproduksjonsforetak kan bli.

Samdriftene kan i henhold til kvoteregulverket produsere opp til et tak på 773 000 liter melk, mens enkeltbruk kan produsere opp til et maksimalt tak på 412 000 liter. Jeg vil peke på at det er et stort potensial for produksjonsøkning innenfor dagens ordning, da 60 pst. av samdriftene har en kvote på under 400 000 liter, og hele 92 pst. har en kvote på under 600 000 liter.

Fjerning av kvotetak-, antalls- og avstandsbegrensninger for samdrifter vil meget sterkt favorisere samdrifter framfor enkeltbruk som organisasjonsform. Vi i Senterpartiet mener dette vil være i strid med de fastsatte målene om variert bruksstruktur og målet om landbruk over hele landet, og er derfor sterkt imot et slikt forslag.

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning har gjort driftsgranskinger som viser at samdrifter har et bedre økonomisk resultat enn enkeltbruk av samme størrelse. Dette gjelder uavhengig av hvilken resultatindikator som benyttes.

Senterpartiet ser derfor ingen grunn til å endre kvoteregulverket for samdrifter.

Dag Terje Andersen hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [16:32:27]: Det er spennende å sitte og følge debatten. Jeg har lyst til å komme med noen kommentarer.

I de snart tolv månedene jeg har vært statsråd, har jeg reist rundt i 17 fylker – til fjøs og andre steder – og diskutert utfordringene i norsk melkeproduksjon, og andre deler av norsk landbruk, og i næringslivet tilknyttet det. Hva har vært hovedinnspillet i så å si alle møtene jeg har hatt? Jo, det er følgende: Vi ønsker å få mer lønnsomhet, få økt pris for det produktet vi leverer.

I de forrige rundene jeg var i debatt med Høyre – som vel er opptatt av de store produsentene i denne debatten – var deres motstand mot det tollgrepet vi gjorde før jul, massiv og tydelig. Hadde vi ikke gjort dette tollgrepet, og det tollgrepet som ble gjort i jordbruksoppgjøret for et par år siden, og så i budsjettet, kunne vi ikke ha økt melkeprisen med 23 øre per liter i årets jordbruksoppgjør. 23 øre per liter i en samdrift som har 600 000 liter melk, gir 138 000 kr mer i inntjening. Det er denne type grep som norsk landbruk er helt avhengig av.

Representanten fra Høyre snakker om kvotetak og ønsker ikke å ha antallsbegrensninger. Han ønsker å legge til grunn et kvotetak på litt over 400 000 liter. I dag er antallsbegrensningen fem medlemmer. La oss si at man ønsker ti medlemmer – for å tenke på et tall – fordi man synes at et antall på fem er for lite. Så kan man ta ti ganger 400 000 liter. Ti ganger 400 000 liter er 4 millioner liter på én bruksenhet, dvs. i en besetning på kanskje 450–460 melkekuer. I dag er en norsk melkekubesetning – i snitt – på noen-og-20 kuer. En stor, norsk melkekubesetning i dag er på litt over 50 kuer. Det er realiteten i dag. Med den politikken som det legges opp til fra Høyres side, vil man få en helt annen struktur på norsk melkeproduksjon. Man snakker ikke om å ha 60–70 kuer, man ønsker å ha 400 000 liter ganger et eller annet visst antall. Man har ikke satt noe tak i det hele tatt. Da får man fort enheter på 400–500–600 melkekuer. Er det et slikt landbruk vi ønsker i Norge, eller ønsker vi å bruke melkeproduksjonen slik at vi kan ha et landbruk basert på norske ressurser, spredt rundt omkring i hele Norge?

Det høres veldig tilforlatelig ut: Bare fjern alle begrensninger, slipp alt fritt – så blir alt så mye bedre! Men det som kommer til å skje, er at vi vil få noen gigafabrikker som driver med melkeproduksjon, fordi det er så store storskala-fordeler ved melkeproduksjon. Og disse storskala-fabrikkene vil jo ikke ligge der hvor vi har de beste gressarealene, de vil ligge der hvor vi har de beste kornarealene. Det vil være mest lønnsomt over tid, selv om vi har et kvoteregulverk nå. Det vil være et angrep. For en person som har en melkekvote i Akershus, vil det selvfølgelig lønne seg å gå i samdrift med folk rundt omkring i hele Norge – for Høyre skal jo ikke ha noen avstandsbegrensninger. Er det en slik landbrukspolitikk vi ønsker å føre?

Den rød-grønne regjeringen ønsker ikke å føre en slik landbrukspolitikk. Vi ønsker å bruke melkesektoren nettopp for at vi skal kunne ha et landbruk i hele Norge, og for at vi skal kunne høste gressressurser rundt omkring i hele Norge. Derfor må vi bruke noen politiske virkemidler. Derfor bruker vi bl.a. kvoteregelverket for å ha en naturlig innramming.

Så ser vi av erfaringer fra land der de har mye større enheter, at det heller ikke der er lønnsomhet i store deler av melkeproduksjonen, fordi de ikke har mulighet til å ta ut en pris. De som driver stort med melkeproduksjon i dag, er helt avhengige av å ha en regjering som er villig til å ta kampen for f.eks. et godt tollvern, som gjør at de som leverer melk, kan tjene penger på det.

Det er ikke slik som Oslo Høyres leder, Nikolai Astrup, kalte det: en gedigen tabbe. Vi i regjeringen mener at det ikke er en gedigen tabbe at norske melkeprodusenter skal kunne ta bedre betalt for de produktene de leverer. I tillegg går litt i underkant av 50 pst. av tilskuddene over statsbudsjettet til melke- og kjøttproduksjon basert på storfe. Også dette ønsker Høyre og Fremskrittspartiet gradvis å redusere – noe Torgeir Trældal var så stolt over i dagens avis – med 1,5–2 mrd. kr hvert år. Det vil gå direkte på økonomien til dem som driver med melke- og kjøttproduksjon. Det som Høyre og Fremskrittspartiet tar til orde for her, som ser veldig tilforlatelig ut, er en revolusjon av norsk melkeproduksjon og et massivt angrep på lønnsomheten i store deler av norsk melkeproduksjon.

Det som Trældal også tok til orde for, å fjerne alle konsesjonsgrenser, er absolutt ikke klokt når man ser hva f.eks. svineproduksjonen sliter med i dag, nemlig overproduksjon, og når man ser hva eggproduksjonen sliter med i dag, nemlig overproduksjon. Det er klokt å ha et konsesjonsregelverk, ikke minst for den som har investert tungt, og som driver stort innen landbruket i dag.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Torgeir Trældal (FrP) [16:37:36]: Matproduksjonen i norsk landbruk har gått ned. I dag kan vi produsere under 50 pst. av maten selv. Av alle som lever 100 pst. av landbruk, som altså får 100 pst. av sin inntekt som bonde, er det kun 6 pst. igjen. Prosenttallet har gått ned fra 14 pst. til 6 pst. på to år. Med den rød-grønne regjeringen har vi et totalt ras. Vi har ras når det gjelder antallet som utøver landbruksyrket. Det er også stor nedgang i matproduksjonen, til tross for at man i Stortinget i forbindelse med landbruksmeldingen var enig om at her ønsket man å gjøre noe mer, og få opp matproduksjonen.

Det er rigide regler, bl.a. for samdriftene, som reguleres. Mitt spørsmål til statsråd Slagsvold Vedum er: Kan han forklare meg hvorfor tre personer i en samdrift som hver kan ta med seg inn 412 000 liter, ikke kan få lov til å gjøre nettopp det – for å kunne drive lønnsomt – istedenfor at man har et kvotetak?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [16:38:41]: Først: Det er viktig at man er litt nøye med fakta når man skal stille spørsmål.

Produksjonen i norsk landbruk har ikke gått ned, men det har blitt flere folk i Norge. Derfor har vi et større marked å produsere til. Produksjonen i norsk landbruk er ganske stabil, men vi legger opp til en politikk der vi skal øke produksjonen. Vi la i fjor fram en landbruks- og matmelding, der vi hadde et ambisiøst mål om å øke matproduksjonen med ca. 1 pst. hvert år. I årets jordbruksoppgjør legger vi opp til en produksjonsøkning på 0,75 pst.

Skal vi klare å få til dette, er det ikke kun de administrative endringene – som Torgeir Trældal tar til orde for – som er svaret. Svaret er at det skal være lønnsomt å produsere mat i Norge. Og skal det være lønnsomt å produsere mat i dette kalde, våte og bratte landet, må vi både ha budsjettmidler og ha mulighet til markedsinntekter – ikke det som Fremskrittspartiet tar til orde for.

Torgeir Dahl (H) [16:39:53]: Da jeg hørte statsråd Vedum tale i sted, begynte jeg å lure på om vi her ser en politikkendring. Jeg vil bruke anledningen til å sitere fra Meld. St. 9 for 2011–2012, Landbruks- og matpolitikken, for der står det åpent – det trodde jeg var regjeringens dokument – at departementet er opptatt av at man skal ha en likebehandling av samdrifter og enkeltvedtak. Jeg siterer fra meldingen:

«Departementet vil derfor arbeide videre med sikte på felles/liket kvotetak for samdrifter og enkeltbruk og annen harmonisering av regelverket, som avvikling av særskilt antalls- og avstandsbegrensning for samdrifter.»

Det er faktisk det som var Høyres forslag, det er en slags oppfølging av landbruksmeldingen. Jeg lurte på om det er slik at statsråden har endret oppfatning siden den meldingen ble lagt frem?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [16:40:55]: Vår langsiktige målsetning er å ha et mest mulig likt regelverk. Om du produserer 400 000 liter melk som en enkeltprodusent, eller om du produserer 400 000 liter melk i en samdrift, burde rammevilkårene være mest mulig like. I dag er det sånn at rammevilkårene for en samdrift er litt bedre enn det er for et enkeltbruk gjennom tilskuddssystemet. Vi har en veldig tett dialog hele tiden med landbruket om hvordan vi skal utforme landbrukspolitikken, og vi mener fortsatt det er rett å ha litt bedre tilskuddsordninger for samdrifter enn vi har for enkeltbruk.

Det vil være interessant å høre om Høyre er motstander av det, om de mener at vi burde gått fortere fram, og at vi burde hatt dårligere tilskuddsordninger for samdrifter enn det vi har i dag. Vi mener ikke det. Vi mener at det er riktig at vi fortsatt skal ha bedre tilskuddsordninger for samdrifter enn for enkeltbruk, selv om vi har en langsiktig målsetning om at det skal være mest mulig likt.

Torgeir Trældal (FrP) [16:42:01]: Man viser til landbruksmeldingen. Det gjorde representanten fra Høyre, og det gjorde jeg også i mitt innlegg. Man sier der at man skal ha likebehandling mellom brukene. Man sier også at man skal ha mer matproduksjon. På mitt forrige spørsmål svarte ministeren at man ikke har redusert matproduksjonen,

man har bare blitt flere mennesker. Det viser jo at da må man tilpasse. Hvis man mener at det blir flere mennesker, men at man ikke klarer å holde oppe matproduksjonen, er det jo en systemfeil. Da må det bli helt rett sånn som Fremskrittspartiet hevder i merknadene, at vi må likebehandle dem.

Vi ser at Tine nå roper varsku om en mulig ny smørkrise. Da blir spørsmålet til statsråden: Er det bedre å gå ut og importere det smøret som vi trenger fra utlandet, enn å gi våre egne bønder muligheten til å gjøre det selv, tjene mer penger og få en bedre hverdag?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [16:43:00]: Svaret på det er jo opplagt. Svaret er at regjeringen ønsker at norske bønder skal tjene penger på å produsere melk sånn at vi skal være mest mulig selvforsynte – også med smør. Måten å få det til på, er at det skal være lønnsomt å produsere melk i Norge. Det å produsere melk i Norge er mye mer krevende enn det er å produsere melk i f.eks. Danmark. Da må vi bruke en del virkemidler i Norge som gjør at det er lønnsomt. Det er der jeg mener at Fremskrittspartiet har en logisk brist, for de snakker om større og større enheter. Det er ingen som vil være i større enheter hvis det ikke er lønnsomt å produsere melk. Skal det være lønnsomt i Norge, hvor vi har en kortere vekstsesong og mer ulendt terreng, må vi både bruke budsjettmidler – Fremskrittspartiet har varslet kutt på 6 mrd. kr., en skal bare ta det over noen år – og ha et tollvern som gjør at man kan ta en høyere markedspris i Norge enn man kan ta i f.eks. Frankrike. Hvis vi ikke har muligheter til det, vil vi ikke ha melkeproduksjon i Norge – i veldig, veldig lite omfang i så fall, til konsummelk i de store byene.

Presidenten: Replikordskiftet er omme. De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Steinar Reiten (KrF) [16:44:26]: Debatten i denne saken og posisjonene til de ulike partiene viser nok at det ikke vil bli flertall for representantforslagene som er fremmet. Jeg tror likevel det er viktig å huske at politiske vedtak verken kan eller skal styre næringsutviklingen ned til minste detalj i et fritt og demokratisk samfunn. Politikerens rolle er å være tilrettelegger og hjelper for å skape best mulige rammevilkår for ulike næringer. Den generelle samfunnsutviklingen både nasjonalt og globalt, sammen med initiativ og kreativitet hos den enkelte næringsutøver, vil gjøre sitt til at næringsutvikling alltid er en dynamisk og uforutsigbar prosess.

Jeg tror nok de færreste av oss for 15 år siden ville ha tippet at antallet aktive bruk med melkeproduksjon ville bli mer enn halvert fram til i dag. Den voldsomme rasjonaliseringen og produktivitetsveksten i samme periode ville nok også de færreste av oss ha forutsett. Landbruksnæringen, og spesielt det grovfôrbaserte storfeholdet med produksjon av melk og kjøtt, vil helt sikkert gjennomgå store endringer også i årene og tiårene som kommer.

Fram til nå har den tradisjonelle driftsstrukturen, med en overvekt av enkeltmannsforetak, vært kjennetegnet på norsk landbruk. De som har valgt å satse i næringen, har i

stor grad gått over til store driftsbygninger med økt melkekvote, større buskap og utstrakt bruk av teknologi. Melkeroboten er i ferd med å bli regelen heller enn unntaket i landbruket, maskinene blir stadig større, tyngre og mer effektive. Norske bønder har gjennomført en oppvisning i produktivitet som ingen andre næringer er i nærheten av å matche. Der landbruket over flere år har hatt en årlig produktivitetsvekst på opp mot 6 pst., har resten av norsk næringsliv slitt med å bryte 1 pst.-grensen.

Men medaljen har likevel en bakside: Den norske bonden blir stadig mer forgjeldet, han eller hun kjører føret sitt over stadig større avstander, og fagmiljøene blir utarmet i takt med at tallet på aktive gårdbrukere går ned.

Spørsmålet er om vi ikke nærmer oss en grense for hvor mye mer produktivitet det går an å tyne ut av en næring der enkeltmannsbruket eller familiebruket dominerer. Politikere kan ønske og planlegge for variert bruksstruktur og fortsatt bosetting i distriktene. Det har vært og er fremdeles sentrale målsettinger for Kristelig Folkeparti. Samtidig er det vanskelig å spå om variabler som de unges yrkesvalg, kostnadsutvikling på innsatsfaktorer, klimaendringer og framfor alt hvordan kreativiteten og innsatsviljen til den norske bonden vil ta næringen inn i framtiden og styre utviklingen videre.

Norsk landbruk og norske bønder trenger uansett politikere som vil spille på lag og legge forholdene best mulig til rette for at vi også i framtiden kan sikre produksjon av tilstrekkelige mengder norsk mat med høy kvalitet til norske forbrukere. Vi i Kristelig Folkeparti tror at viktige forutsetninger for å oppnå dette er aktivt importvern, solid inntektsvekst, fordelaktige støtteordninger for investeringer og bedre tilrettelegging for ferie og fritid for norske bønder. Et ensidig fokus på stordrift, skalafordeler, sentralisering og mekanisering tror vi ikke er veien å gå.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [16:47:32]

Innstilling fra næringskomiteen om endringer i reindriftsloven mv. (avvikling av områdestyrene) (Innst. 307 L (2012–2013), jf. Prop. 89 L (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Arne L. Haugen (A) [16:48:27] (ordfører for saken): Jeg skal få legge fram næringskomiteens innstilling til Prop. 89 L for 2012–2013 om endringer i reindriftsloven,

som innebærer at dagens ordning med områdestyrene avvikles, og at områdestyrenes oppgaver overføres til fylkesmennene. Reindrifststyret videreføres som i dag, og skal sikre samisk medvirkning også i den offentlige forvaltningen av reindriften.

Komiteen er samstemt i å anbefale den endringen som regjeringen foreslår. Høyre har et endringsforslag til § 1 i loven, som jeg regner med de vil gjøre rede for selv.

Det er grunn til å merke seg at Sametinget er sterkt kritisk til den måte konsultasjonene med departementet er gjennomført på. Sametinget ser også behov for at den offentlige forvaltningen av reindriften bedres og styrkes, men er kritisk til lovforslaget slik det nå framstår. Sametinget er av den oppfatning at departementet ikke har fulgt konsultasjonsprosedyrene og er kritisk til evalueringsarbeidet som departementet begrunner forslaget med. Sametinget konkluderer med å be om at saken stoppes, og at det blir satt i gang et nytt arbeid for å utrede den framtidige organiseringen av reindriften.

Da næringskomiteen la proposisjonen ut til åpen høring, var det ingen som meldte seg. Som saksordfører tok jeg derfor kontakt med sametingspresidenten for å høre om det var interesse for et uformelt møte for å drøfte lovforslaget og andre forhold som kunne ha med det å gjøre. Jeg ble henvist til Ellinor Jåma i Sametingsrådet med ansvar for reindrifsspørsmål. Vi avtalte et møte den 29. april, som jeg også inviterte de andre medlemmene i næringskomiteen til å delta på. Det er viktig å understreke at dette er et uformelt møte. I noen medier er dette omtalt som konsultasjoner. Det er viktig å understreke at Stortinget ikke har konsultasjoner, det er det forvaltningen som har – etter nærmere regler. I møtet ble det igjen oppfordret til å stoppe saken og sende den tilbake til regjeringen.

Jeg minner igjen om at målet med de endringene som nå skjer, er å rydde opp i den offentlige forvaltningen av reindriften. I forrige periode vedtok Stortinget endringer i reindrifstloven – med hovedfokus på den indre organiseringen av reindriften – og som i realiteten innebar at reindrifstutøverne selv fikk ansvaret for denne organiseringen, bl.a. å beslutte bruksregler og øvre reinntall, som skal sikre en reindrift som er økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig. Det er når reieierne selv ikke gjør dette at forvaltningen må sette i verk tiltak i regi av reindrifststyret. I den proposisjonen som da ble behandlet, ble det ikke tatt stilling til den offentlige – eller skal vi si statens – forvaltning av reindriften.

Bakgrunnen for de endringene som nå foreslås i denne proposisjonen, er resultat fra flere evalueringer av den offentlige forvaltningen av reindriften etter år 2000. I NOU 2001:35 Forslag til endringer i reindrifstloven peker lovutvalget særlig på utfordringer med habilitet, at reindrifstforvaltningen er for isolert fra annen forvaltning, og at den har vanskelig for å bygge opp tilstrekkelig kompetanse. I 2010 ble det iverksatt både en internevaluering og en omdømmeundersøkelse.

Komiteen støtter de endringer i reindrifstloven som regjeringen nå foreslår. Hensikten med lovendringen er å forenkle og effektivisere forvaltningen, harmonisere og inklu-

dere denne forvaltningen med annen offentlig forvaltning, og å tydeliggjøre forvaltningsstrukturen.

Endringen fører også til at reindriften blir en del av det øvrige samfunnet, ikke på siden av det. Jeg tror samspillet med øvrig forvaltning vil ha inkluderende effekt i forhold til reindrifstsamiske problemstillinger.

I proposisjonen sier departementet at de vil ta initiativ til etablering av en form for regionale fora som skal bidra til dialog mellom reindriften og offentlige myndigheter, og at disse blir etablert innen endringene i den offentlige forvaltningen trer i kraft.

Jeg tror det er et klokt initiativ.

Torgeir Trældal (FrP) [16:53:28]: Fremskrittspartiet støtter regjeringens forslag og synes det er bra at man lager nye regler for å prøve å få det til å fungere bedre. Det er slik at når man lager regler, er det også viktig at man følger dem. Litt av problematikken når det gjelder reindrift, er at man har reglene, men man følger dem ikke opp. Riksrevisjonen har hvert eneste år kommet med kritiske merknader til hele feltet hvor man ikke klarer å følge opp.

Jeg vil gjerne sitere fra den siste undersøkelsen fra Riksrevisjonen om bærekraftig reindrift i Finnmark, Dokument 3:14 for 2011–2012:

«Reindrifstloven og de årlige reindrifstavtalene er de sentrale virkemidlene for å nå målene om en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift. Undersøkelsen viser at virkemiddelbruken ikke har sikret en bærekraftig reindrift.»

Her ser man også at det ikke har fungert slik som det er ment. Jeg siterer videre:

«Videre viser undersøkelsen at virkemidlene i liten grad er samordnet for å sikre en effektiv virkemiddelbruk, og at dette får konsekvenser for måloppnåelsen.

I henhold til reindrifstloven skal det utarbeides bruksregler med øvre reinntall. Bruksregler er en forutsetning for at bestemmelser om øvre reinntall og beitebruk kan følges opp. Landbruks- og matdepartementet har i for liten grad lagt til rette for at bruksreglene er blitt utarbeidet i tråd med reindrifstloven.»

Med andre ord – en krass kritikk av regjeringen og matministeren. Og videre:

«Undersøkelsen viser at det har tatt fire og et halvt år å utarbeide bruksregler med øvre reinntall. Videre viser undersøkelsen at Reindrifststyret og Statens reindrifstforvaltning ved oppstart av saksbehandlingen i forbindelse med fastsettelse av øvre reinntall manglet avklaringer fra Landbruks- og matdepartementet knyttet til saksbehandlingen.»

Igjen noe som gjør at det er vanskelig å få dette til å fungere. Sitatet fortsetter:

«Undersøkelsen viser at det øvre reinntallet i liten grad er fastsatt med bakgrunn i alle årstidsbeitene, slik reindrifstloven forutsetter. Et reinntall som ikke er tilpasset årstidsbeitene, vil ikke være økologisk bærekraftig. Det er derfor behov for at distriktene utarbeider bruksregler også for vintersidaene, slik reindrifstlovens § 60 gir adgang til, og at neste generasjons bruksregler for

sommerbeitene tar hensyn til beitekapasiteten for alle årstidsbeitene.

For å få til reintallsreduksjon skal det utarbeides reduksjonsplaner. Undersøkelsen viser at verken Landbruks- og matdepartementet, Reindriftsstyret eller Statens reindriftsforvaltning har utarbeidet planer eller strategier for hvordan reduksjonsplanene skal utarbeides og følges opp. Landbruks- og matdepartementet må sørge for at Statens reindriftsforvaltning sikrer at sidaene utarbeider reduksjonsplaner, og at disse følges opp. Departementet har heller ikke sørget for at de virkemidler som finnes i reindriftsloven og i reindriftsavtalen, er blitt brukt i tilstrekkelig grad, herunder bruk av sanksjoner for å sikre at målet om bærekraftig reindrift realiseres.

Videre viser undersøkelsen at beitebruk i liten grad er avklart i distriktenes bruksregler. Manglende avklarte beiterettigheter gjør dette arbeidet vanskelig. Arbeidet med å avklare beiterettighetene, blant annet i domstolene, må ikke være til hinder for arbeidet med å redusere reintallet i henhold til bruksreglene.»

Selv om nå næringen selv snakker om å gå til retten for å stoppe reduksjonen, så sier man at sidaene ikke må være til hinder i arbeidet med å redusere reintallet. Reintallet gjør at vi i dag har en økologisk krise – nesten katastrofe – i Finnmark. Enkelte plasser er det som å være i en ørken. Områder er antagelig allerede ødelagt i et titall år framover – i store deler av Vest-Finnmark, og det er på vei til å bli stadig verre nedover i systemet.

Det hjelper ikke – med respekt å melde – å endre reglene og stramme inn hvis vi ikke viser evne til å gjøre noe og gå inn med de sanksjonene vi har i dag, med å ilegge bøter og gjøre andre ting for å få ned reintallet. Det har ikke statsråden gjort. Han har selv gått ut og sagt – for nesten et år siden – at det fort måtte tas ut over 30 000 rein for at man skulle få en bærekraftig drift og hindre dyretragedier. Men det har ikke skjedd noe siden den gang, så jeg utfordrer statsråden i dag i sitt innlegg til å fortelle litt om hvor langt han er kommet, og om når han er i mål.

Frank Bakke-Jensen (H) [16:58:00]: Til å være en forholdsvis liten næring – hvis vi måler den i produsert volum – er reindriftsnæringen hyppig debattert fra denne talerstolen. Grunnen er nok at det er en viktig næring for Norge, tatt i betraktning at den er en viktig kulturbærer for det samiske folk.

Reindriften har en utfordrende tilværelse i møte med et samfunn der ting endrer seg fort, i møte med et samfunn der bosetningsmønster endres, der næringsmønster endres, og der man faktisk – sagt litt banalt – skal konkurrere om arbeidskraft og de gode hodene også i denne næringen.

Vi har i de siste årene fått levert mange evalueringsrapporter som har sett på reindriften. Man har sett på reindriftsforvaltningen og på styringen. Jeg skal ikke som representanten Trældal gi meg til å sitere fra alle rapportene. Det er ikke nødvendig. En av de siste rapportene var en intern evaluering av den offentlige forvaltningen av reindriftsnæringen, og det var assisterende fylkesmann i Finnmark, Tor Stafnes, som ledet utvalget.

Utvalget konkluderer – i korthet – med at reindriftsforvaltningen hadde organisert seg på en måte som stort sett handlet om å få pulverisert ansvar. Reindriften var i en vanskelig situasjon, men det var nesten umulig å gå inn i forvaltningen og finne ut hvem som i utgangspunktet hadde ansvar for problemene som forelå. Sånn kan vi ikke ha det. Vi skal derfor gi honnør til statsråden og regjeringen som kommer med et forslag, som kommer med endring – som ser dette, og sier at ting må gjøres.

Etter min mening er det ikke riktig så mørkt som Trældal sier, at det ikke har skjedd noe. For, med all respekt, regjeringen har de siste fire årene tatt grep, og det har skjedd ting også innenfor reindriften. Det går bare litt sakte, og jeg skal forsøke å komme med gode råd om hvordan man kunne fått opp tempoet.

En forvaltning som i utgangspunktet ikke fungerer slik vi vil den skal gjøre, kombinert med en reindriftslov som har en litt kronglete formålsparagraf, gjør dette vanskelig, og reintallet er et godt eksempel. Da vi på slutten av 1980-tallet innførte kvoter, sa vi ikke til fiskerne: Vær så god, her er 100 000 tonn. Kan ikke dere finne ut hvor mange fisk dere skal ha på hver båt? Men det er nesten det vi har gjort når det gjelder reindriften. Vi har sagt at man må finne et bærekraftig antall, og at man må bli enige seg imellom. Og det gjør det litt vanskelig.

Formålsparagrafen i reindriftsloven sier at reindriften er pålagt å drive bærekraftig – økonomisk bærekraftig, økologisk bærekraftig og kulturelt bærekraftig. For en næring som har et så stort kulturelt ansvar som reindriften har, blir dette veldig vanskelig. Derfor har vi i Høyre sagt at vi er nødt til å prioritere. Hvis det skal være mulig å styre etter målene, er vi nødt til å gå inn og prioritere i formålsparagrafen. Derfor fremmer Høyre et forslag om at økologisk bærekraft skal være prioritert foran økonomisk bærekraft og kulturell bærekraft.

Vår begrunnelse er at det kulturelle ansvaret reindriftsnæringen har, bygger på gamle tradisjoner med hensyn til reinmerke og for at neste generasjon skal ha så og så mange rein. Det gjør det – i en situasjon som i dag – nesten umulig å få en sunn næring. Det er for reindriften som det er for landbruket og fiskeriene: Teknologien utvikler seg. Man kan gjøre mer jobb med færre folk. Man kan ha flere dyr med færre ressurser. Man kan altså gjøre næringen mer moderne, mer ressurseffektiv. Med ressurseffektiv mener jeg også at man etterhvert kan ha færre folk. Der ligger «hunchen» som Høyre vil påpeke her. Derfor fremmer vi et forslag som sier at § 1 første ledd i reindriftsloven skal lyde som følger:

«For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindriftsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig, og hvor økologisk bærekraft skal være overordnet økonomisk og kulturell bærekraft. For å nå disse mål skal loven gi grunnlag for en hensiktsmessig organisering og forvaltning av reindriften. Reindriften skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv.»

Etter Høyres mening er det slik at hvis vi ikke gjør disse prioriteringene, vil vi heller ikke evne å gi reindrifftsneringen rammevilkår som gjør at man kan utvikle en sunn næring. Den økologiske bærekraften må være der. Hvis ikke rakner de to andre.

Jeg tar opp det forslaget som Høyre har fremmet i innstillingen.

Presidenten: Representanten Frank Bakke-Jensen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Alf Egil Holmelid (SV) [17:03:26]: Reindrifftsnering er ei viktig næring både økonomisk og kulturelt, og det er derfor viktig å leggje grunnlag for ei reindrift som er økonomisk, kulturelt og økologisk berekraftig.

Proposisjonen som blir behandla i dag, handlar om endringar i reindrifftslova og forvaltingsregimet for reindrifta. Som det går fram av proposisjonen, er dette ei sak som har ei lang forhistorie, og det har kome fram ulike syn i forarbeidet til lovendringa. Regjeringa foreslår å avvikle områdestyra og overføre oppgåvene til fylkesmannsembetet. Formålet er å effektivisere og forenkle forvaltninga av reindrifta og få på plass ein tydelegare forvaltingsstruktur. Dette kan også bidra til at reindrifftsforvaltninga blir del av eit større fagleg miljø.

Reindrifftsstyret, med dagens system for oppnemning, vil bli ført vidare som i dag. Reindrifftsstyret blir klageorgan for vedtak etter reindrifftslova fatta av Fylkesmannen. Den samiske medverknaden i den offentlege forvaltninga av reindrifta er viktig for suksessen til den omlegginga som no er foreslått. Det blir også lagt opp til at reindrifftsforvaltninga i Alta held fram som før under namnet Statens reindrifftsforvaltning.

Landbruks- og matdepartementet vil også invitere Sametinget og Norske Reindrifftsamers Landsforbund til å vere med og utvikle rammene for samisk og reindriffts-fagleg medverknad i dei nye reglane for forvaltninga.

Departementet ser det som heilt avgjerande at det saman med Sametinget og Norske Reindrifftsamers Landsforbund blir utvikla gode rutinar for samisk og reindriffts-fagleg medverknad i ei ny, regional forvaltning. Som ordførar for saka var inne på, trur vi det er eit godt grep å leggje til rette for at Sametinget og Norske Reindrifftsamers Landsforbund blir aktivt trekte med i den vidare prosessen for å finne gode samarbeidsrelasjonar som kan gje omlegginga som no er gjort, god forankring og god legitimitet blant dei som blir berørte av omlegginga.

Irene Lange Nordahl (Sp) [17:06:12]: Proposisjon 89 L om endringer i reindrifftsloven innebærer en avvikling av ordningen med områdestyrene og overføring av områdestyrenes oppgaver til fylkesmannsembetene.

Senterpartiet støtter denne endringen, og vi mener at dette vil være en fornuftig endring av reindrifftsloven.

Jeg vil i denne sammenheng vise til at det er en særskilt utfordring innenfor dagens forvaltningssystem at reindrifftsforvaltninga er en forholdsvis liten forvaltning uten tilknytning til annen offentlig forvaltning. Over tid

har en sett at dette kan skape problemer med hensyn til bl.a. habilitet og kompetanseoppbygging.

Hensikten med de endringene som nå gjøres, er å få en mer oversiktlig og effektiv forvaltning, som kan inngå i et bredere faglig miljø, og som samlet sett gir kompetansemessige gevinster.

Overføringen av områdestyrets myndighet til fylkesmennene forutsettes å skje parallelt med en administrativ overføring av områdekontorene til fylkesmennene. Fylkesmannen vil dermed bli den statlige, regionale fagmyndigheten i den offentlige forvaltningen av reindrifften, jf. også Fylkesmannens tilsvarende rolle på landbruksområdet og for øvrig også på miljøområdet.

Kontorene blir lokalisert der de er i dag. Reindrifftsforvaltningen i Alta forutsettes opprettholdt som før. Den har nå skiftet navn til Statens reindrifftsforvaltning.

Når det gjelder Reindrifftsstyret, er dette på linje med områdestyrene et kollegialt organ hvor Landbruks- og matdepartementet i dag oppnevner fire medlemmer og Sametinget tre medlemmer.

Landbruks- og matdepartementet vil fortsatt ha det overordnede faglige ansvaret for den offentlige forvaltningen av reindrifften.

Samisk medvirkning og reindriffts-faglig kunnskap vil også være viktig i en ny forvaltningsmodell. Det har flere av talerne her henvist til. Jeg viser for øvrig til at departementet har sagt at de vil invitere Sametinget og Norske Reindrifftsamers Landsforbund til å være med og utvikle rammene for samisk og reindriffts-faglig medvirkning i en ny regional forvaltning.

Det er ikke er oppnådd enighet med Sametinget gjennom konsultasjonsordningen om de endringer som nå gjøres, og Sametinget har bedt om at saken utsettes til høsten 2013 for å få tid til å gjennomføre nye konsultasjoner.

I likhet med resten av komiteen støtter imidlertid Senterpartiet at det nå må fattes en beslutning om hvordan statens forvaltning av reindrifften skal organiseres, og vi støtter de endringer i reindrifftsloven som er foreslått i proposisjonen.

Steinar Reiten (KrF) [17:08:59]: Reindrifftsloven sammen med reindrifftsavtalen, som vi skal debattere i neste sak, har som hovedformål å sikre at reindrifftsneringen er økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig.

Jeg har merket meg at hensikten med endringene vi nå debatterer, er å få en mer oversiktlig og effektiv forvaltning som kan inngå i et bredere faglig miljø, som samlet sett gir kompetansemessige gevinster. Det er positivt, og noe KrF støtter.

Jeg vil likevel understreke at en så omfattende omorganisering av reindrifftsforvaltningen som dette lovforslaget innebærer, kan bli opplevd som en inngripen i samiske tradisjoner og samisk kultur. De foreslåtte endringene i reindrifftsloven har møtt sterk motstand i Sametinget og andre representative organer for samisk reindrift. Derfor må lovendringen etter vår mening gis en dypere og mer omfattende begrunnelse enn bare effektivisering av forvaltningen. Kristelig Folkeparti har sterke og klare formuleringer

i sitt program om anerkjennelse av samene som urbefolkning, med de nasjonale og internasjonale forpliktelser det innebærer for den norske staten.

Når vi velger å støtte forslagene til endring av reindriftsloven, er en viktig del av vår begrunnelse at vi ser nødvendigheten av å ta grep som sikrer at reindrift forblir en hjørnestein i samisk kultur også i fremtiden. Det forutsetter en bærekraftig driftsform der beitetrykk og antall dyr ikke overstiger bæreevnen til naturgrunnlaget. Det forutsetter også at seriøse og hardt arbeidende aktører i reindriftnæringen får trygge og forutsigbare rammevilkår. Og det forutsetter ikke minst et godt og avklart samspill mellom reindriftnæring og annen arealkrevende næringsvirksomhet.

I lang tid har norsk reindriftsforvaltning ikke fungert tilfredsstillende, og både næring, natur og dyr har vært skadelidende av at det ikke har blitt tatt tak i vanskelige problemstillinger.

Beitetrykket har vært urovekkende i store deler av beiteområdene, og mange dyr har lav slaktevekt som følge av dårlige beiteforhold. Deler av næringen sliter med fastlåste konflikter, og internkontrollen har vært dårlig. Det er, og har alt for lenge vært, en stor utfordring at reindriftnæringen ikke har vært tilstrekkelig økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig. Formålet med reindriftsloven er nettopp å sikre at næringen lever opp til disse viktige bærekraftpilarene. De endringene vi diskuterer nå, er et steg i riktig retning.

Samtidig er det ikke alle endringene som er helt uproblematisk. Jeg har merket meg at overføringen av områdestyrenes myndighet til fylkesmennene blir forutsatt å skje parallelt med en administrativ overføring av områdekontorene til fylkesmennene.

Fylkesmannen vil dermed bli den statlige regionale fagmyndigheten i den offentlige forvaltningen av reindriften, slik Fylkesmannen har en tilsvarende rolle på landbruksområdet for øvrig og på miljøområdet.

Kristelig Folkeparti frykter at det kan oppstå en uheldig dobbeltrolle når Fylkesmannen blir tillagt innsigelseskompetansen i saker om iverksetting av tiltak ved uenighet mellom grunneier/bruksberettiget og reindriften, samtidig som Fylkesmannen er meklings- og klageinstans i arealplansaker. Derfor ønsker Kristelig Folkeparti at den varslede evalueringen etter tre år også skal innbefatte en gjennomgang av hvorvidt en slik interessekonflikt har vært en utfordring.

Jeg har også merket meg innvendingene fra Sametinget når det gjelder konsultasjonsprosedyrene i denne saken, at Sametinget er av den oppfatning at informasjon har kommet for sent, og at Sametinget har blitt utelatt av prosessen.

Sametinget er, og skal være, regjeringens fremste premissleverandør i samiske spørsmål. I 20 år har Sametinget spilt en sentral rolle både i det samiske miljøet og overfor befolkningen generelt. Det er avgjørende at samarbeidsformene og dialogen mellom Sametinget og regjeringen fungerer godt.

Jeg vil understreke at det er viktig at storting og regjering bestreber seg på en fortsatt god dialog med Sametinget. For at det skal skje, er det i første omgang viktig at regjeringen følger opp sine intensjoner om å etable-

re regionale reindriftsfora som en kompetanseressurs og møteplass for drøfting av overordnede reindriftsfaglige problemstillinger. Jeg merker meg at regjeringen vil ta initiativ til at slike regionale fora er etablert før endringene i reindriftsloven trer i kraft.

Kristelig Folkeparti forventer at alle aktører vil bidra positivt til etableringen av regionale reindriftsfora som en viktig arena for dialog mellom myndigheter og reindriftnæring.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [17:13:32]: Den offentlige forvaltningen av reindriften har i lengre tid hatt oppmerksomhet. Konkret har dette dreid seg om hvorvidt forvaltningen er god og effektiv nok i forhold til de oppgaver som skal ivaretas. Eller for å si det med andre ord: om forvaltningen som verktøy i arbeidet med å legge til rette for en bærekraftig reindrift, er utformet på en hensiktsmessig måte.

I lyset av den utviklingen som har funnet sted og de utfordringene man nå står overfor, har både undersøkelser og evalueringer avdekket behov for endringer i selve organiseringen av forvaltningen av reindriften. Det er behov for en mer samordnet og helhetlig regional forvaltning. Dette gjelder ikke minst i arealspørsmål, som er blant de største utfordringene reindriften i dag står overfor.

Det er på den bakgrunn regjeringen har foreslått at ordningen med områdestyret avvikles, og at områdestyrenes oppgaver overføres til fylkesmannsembetene.

Jeg er glad for at komiteen og debatten i dag så klart uttrykker støtte til dette. Det er her tale om viktige og nødvendige endringer som etter mitt syn vil legge til rette for en effektiv og framtidsrettet forvaltning av reindriften. Den nye forvaltningen vil gi kompetansemessige gevinster i et bredt faglig miljø.

Det er også grunn til å understreke at områdestyrene har vært en viktig aktør og gjort et godt arbeid. Det er først og fremst behov for organisatoriske grep som er bakgrunnen for endringsforslaget. Overføring av områdestyrenes myndighet til fylkesmennene forutsetter å skje parallelt med en administrativ overføring av områdekontorene til fylkesmennene. Fylkesmannen vil dermed bli den statlige regionale fagmyndigheten i den offentlige forvaltningen av reindriften. Fylkesmannen blir nå en svært tydelig aktør for ivaretagelse av reindriftenes interesser i en situasjon hvor reindriften stadig blir mer presset.

Jeg er også glad for at komiteen slutter seg til forslaget om en ny forvaltningsmodell for reindriften. Det haster rett og slett med å få dette på plass, bl.a. for å skape ro og forutsigbarhet i forhold til de ulike interessene som på forskjellige måter blir berørt. Departementet har vært svært bevisst på at hensynet til samisk innflytelse og medvirkning må bli ivaretatt på en god måte også i den nye forvaltningsmodellen. Det foreslås derfor etablert regionale fora som skal bidra til en systematisk dialog mellom offentlige myndigheter og reindriften. Her må det også nevnes at det forutsettes generelt at det etableres gode rutiner for kontakt og dialog med Sametinget og de ulike aktørene i reindriften. Dette er et arbeid departementet vil ta sterkt del i og overvåke nøye for å sikre at etablering og oppføl-

ging skjer i tråd med de klare intensjonene som her gjør seg gjeldende. Sametinget og NRL er invitert til å delta i dette arbeidet.

For øvrig vil det sentrale reindrifststyret bestå. Her har Sametinget oppnevningmyndighet for tre medlemmer og Norske Reindrifstssamers Landsforbund, NRL, forslagsrett. Her skal det også være aktive reindrifstutøvere blant medlemmene. Dette bidrar til, som komiteen har merket seg, å sikre samisk medvirkning i den offentlige forvaltningen av reindriften.

Jeg vil gi uttrykk for det beklagelige i at det gjennom konsultasjonene ikke ble oppnådd enighet med Sametinget og Norske Reindrifstssamers Landsforbund. Det ble gjort forsøk på å imøtekomme Sametingets og NRLs krav på enkelte områder, men det var ikke tilstrekkelig til at man kom til et omforent forslag. Regjeringens forslag er justert noe i lys av konsultasjonene, og jeg er sikker på at vi nå får en god og effektiv forvaltningsmodell som skal bidra til at vi når de reindriftpolitiske målene.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Torgeir Trældal (FrP) [17:17:25]: Jeg har det siste halvannet året blitt kontaktet av flere reindrifstssamer som er innforstått med at reintallet må ned for å få en reduksjon i antallet rein. De får da et problem i sidaene. Jeg har et eksempel: Hvis man har 1 000 rein i en sida, og så har man en aktør som er advokat i Oslo, man har en aktør som er soldat i Afghanistan, og man kan ha en aktør som kanskje sitter på et sykehjem fordi man er nådd den alderen. Da blir problemstillingen til reindrifstseierne: Hvis de skal ned i antall rein og blir tatt på den totale rammen, har man ikke nok rein for dem som driver i sidaene, til å leve og drive bærekraftig.

Mitt spørsmål til statsråden blir: Vil man vurdere en lovendring hvor man sier at de som får konsesjon i sidaene, faktisk skal være aktive drivere?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [17:18:26]: Når det gjelder spørsmålet til Torgeir Trældal, har det vært et langsiktig arbeid for å klare å ta tak i den felles utfordringen vi ser med et for høyt antall rein i forhold til beitegrunnlaget. I forrige stortingsperiode vedtok vi en reindrifstlov som gjorde at vi fikk nye virkemidler for å ta tak i problemet og kunne også sette makt bak virkemidlene hvis vi ønsket det. Vi kommer ikke til å ta initiativ til noen nye lovendringer eller nye regelverksendringer nå. Vi er opp-tatt av å følge opp det lovverket som Stortinget selv vedtok i 2007–2008, og sette det i verk. Jeg tror det viktigste er at vi nå tverrpolitisk står sammen om en felles målsetting om å få en mer økonomisk, økologisk og bærekraftig reindrifst. Da må reindrifsttallet ned, og det er det vi ønsker å følge opp. Derfor ønsker vi ikke å ta inn den typen nye elementer i den diskusjonen.

Frank Bakke-Jensen (H) [17:19:35]: Mitt spørsmål blir: Hvordan vil statsråden definere begrepet «kulturell bærekraft», slik det skal forstås i reindrifstloven § 1 første ledd?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [17:19:55]: Jeg skal være forsiktig med å gi en tydelig definisjon på tre linjer på det. Det som er viktig, er at vi i nesten all politikk har ulike politiske målsettinger.

Når det gjelder reindriften, har vi jo en målsetting om at det skal være økonomisk bærekraftig å drive med det. Det ser vi at er en utfordring nå. Vi sier at vi har en målsetting om at det skal være økologisk bærekraftig, og det henger jo sammen med det økonomiske. Når vi får et stort press på ressursene, blir økologien dårligere, og økonomien også dårlig.

Når det gjelder den kulturelle bærekraften, vet vi jo alle at reindriften og det ene urfolket vi har i Norge, er svært tett koblet sammen. Når vi da utformer reindrifstpolitikken, må vi ta hensyn til de tradisjoner, den historie og det unike i at vi har et urfolk i Norge. Det vil være mange ulike hensyn som man må ta som en del av den totale reindrifstpolitikken, men til sjuende og sist er også reindriften en næring, og den må behandles som en næring.

Steinar Reiten (KrF) [17:21:06]: Det var interessant og positivt at statsråden i sitt innlegg la så stor vekt på dette med regionale reindrifstfora som skal på plass.

Regjeringen sier i selve proposisjonen følgende:

«Departementet vil ta initiativ til at dette er etablert innen endringene trer i kraft.»

Det er snakk om organer uten beslutningsmyndighet, men som har en viktig konsultativ funksjon. Vi er kommet opp i en situasjon der det på en måte er en tillitskrise mellom Sametinget på den ene siden og staten på den andre. Kan statsråden si noe om hvordan en ser for seg framdriften i dette, hvordan en kan få en god dialog med etablering av fora?

Så står det, som punkt fem i lovforslaget:

«Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.»

Når tror statsråden at disse konsultative organene kan være på plass, slik at loven kan tre i kraft?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [17:22:01]: Jeg opplever representanten Reitens spørsmål slik at han har respekt for den situasjonen som nå er for mange av dem som er i reindriften. Det økonomiske utkommet for mange som driver med rein i dag, er for lavt, og det er krevende. Når de ser de forslagene som er her, kan det oppleves dramatisk for enkeltutøvere.

Det som er hovedutfordringen vår som myndighet, er jo at det som kan framstå rasjonelt for én, i sum blir feil – altså det som man definerer som «allmenningens tragedie». Den ordningen som Reiten spør om, er delvis et resultat av den prosessen vi har hatt med Sametinget, der ikke vi kom helt i mål – men altså: Man gir og tar. Et konstruktivt utkomme av det er at vi skal prøve å ha denne typen regionale fora.

Jeg skal vel være forsiktig nå med å gi et konkret svar på det, men vi må jo prøve å få det på plass så fort som mulig, og jeg håper at vi kan ha en tett og god dialog med Sametinget, så vi får det på plass – for alle ville være best mulig tjent med dialog når vi skal følge opp de vedtakene som Stortinget gjør.

Presidenten: Dermed er replikkordskiftet omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Frank Bakke-Jensen (H) [17:23:23]: Da jeg i innlegget mitt sa at vi faktisk har sett en utvikling i denne saken de siste fire årene, så mente jeg det. Det er sånn at tidligere statsråd Brekk jobbet godt med denne saken. Det vi har opplevd i dag, er faktisk en liten bråstopp. Hvis det er sånn at vi i § 1 i reindriftsloven har et så rundt og omtrentlig forhold til målsettingen med loven, kommer vi aldri i havn med det vi har sagt vi skal gjøre når det gjelder reindriften.

Økologisk bærekraft kan vi måle på mange måter. Det kan vi måle på produktivitet i flokken: Hvor mange kalver er det – hva er kalveprosenten i en flokk? Det sier noe om økologisk bærekraft. Vi kan måle det på kalvevekt: Hvor mye klarer en reinkalv å legge på seg på et år? Det sier noe om den økologiske bærekraften. Økonomisk bærekraft er ganske enkelt – vi kan finne ut om det er mulig å tjene penger på det vi holder på med.

Men hvis vi ikke tar oss jobben med å definere hva som skal være kulturell bærekraft, vel, da står vi der med det problemet at det kanskje er fem brødre som skal overta flokken etter en far, og alle skal ha like rettigheter. Kanskje er det sånn at man blir nødt til å dele, kanskje er det sånn at det er så mange aktører at man kommer ned på bare små flokker – ikke økonomisk bærekraftige flokker. Men hvis kulturell bærekraft skal være at bare du er same, så skal du kunne få lov å drive med reindrift, går det ut over de to andre bærekraftbegrepene.

Vi har holdt på med denne problemstillingen i 20 år i norsk politikk, og vi kommer ikke noe lenger hvis vi ikke tar oss jobben med å finne ut hvordan vi skal styre etter de tre målene. Hvis vi kommer til et veikryss og det er tre veier, må vi på et eller annet vis kunne velge en vei. Da må vi også ha klart for oss hvordan vi skal klare å velge den veien vi gjerne vil. Nå er det faktisk sånn at vi har en tredelt bærekraftformulering, der vi ikke har tatt oss jobben med å definere det siste punktet.

Altså: Når statsråden er så klar på at han ikke aner hva som ligger i begrepet «kulturell bærekraft», vel, da har vi en jobb å gjøre for at vi skal kunne vedta denne loven.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [17:25:52]: Er det noe debatten om norsk reindrift har vært mye preget av, er det store og sterke ord, men lite handling. Jeg opplevde representanten Frank Bakke-Jensens innlegg nå som et innlegg med store og sterke ord – han prøver å gjøre polemikk ut av en viktig og krevende problemstilling.

Den rød-grønne regjeringens politikk på dette området er at vi har lagt en vei for å få reindriften på en riktigere retning. Vi har tro på at vi skal gjøre det sammen med Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund, NRL, for det er sammen med Sametinget og NRL at vi kan få det til. Men så har vi sett at det er nødvendig også å få på plass et nytt lovverk. Vi gjorde det med den nye reindriftsloven i 2007, og vi gjør det nå i dag med en ny forvaltningsmodell der vi også har mulighet til å bruke sanksjoner når det trengs.

Når det gjelder hvordan vi skal definere kulturell bærekraft, mener jeg at vi skal gjøre det sammen med Sametinget og NRL – diskutere det. Men det er umulig å diskutere norsk reindrift hvis man ikke tar hensyn til at det er et urfolk vi snakker om, og at reindriften er sterkt knyttet sammen med den livsformen det folket har hatt i generasjoner.

Så ønsker ikke jeg å komme med en lettvinnt definisjon over bordet for på en måte å kunne score politiske poeng på det. Vi har i veldig mange saker i Norge, og ikke minst i spørsmål som gjelder urfolk, ulike målsettinger, og så er det avveininger. Den beste måten vi skal klare å få ned reintallet på, er at vi har sanksjoner som denne regjeringen gjennomfører, samtidig som vi har en tett dialog, og at vi har respekt for at reindriften står overfor noen spesielle utfordringer også kulturelt. Hvis vi ikke har den respekten, vil konfliktnivået bli enda høyere. Vi trenger ikke et høyere konfliktnivå – vi trenger handlekraft og dialoger.

Presidenten: Representanten Frank Bakke-Jensen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Frank Bakke-Jensen (H) [17:27:47]: Det skal holde.

Det er faktisk sånn at statsråden enda en gang går opp og bekrefter det jeg hevdet i mitt innlegg.

Det er ikke sånn at den lovgivende forsamling skal vedta en lov, og så skal en statsråd ta med seg et begrep ut og bli enig med Sametinget og reindriften om hva som skal ligge i det begrepet. Hvis begrepet ikke er ferdig definert når man kommer til Stortinget med loven, har man ikke gjort jobben.

Torgeir Trældal (FrP) [17:28:25]: Jeg har et spørsmål til statsråden.

Det han sier, er at man har sanksjoner. Da er mitt spørsmål til statsråden, som jeg håper han svarer på: Når brukte dere de sanksjonene? Så vidt jeg vet fra opplysninger jeg har fått, er det ikke brukt noen sanksjoner ennå for å slå ned på det. Da er spørsmålet: Når er det brukt – og hvis det eventuelt ikke er brukt, hvorfor ikke?

Så sier man også man er veldig opptatt av at man vil ha en enighet med Sametinget. Men nå har jo Sametinget hele tiden hevdet at de ikke vil gå inn i dette med reintall – de vil altså ikke være en del av det. Da lurer jeg på: Hvordan skal du ha en dialog med en part som Sametinget, som selv har sagt at de ikke vil være del av det? Skal du tvinge dem til å prate med deg?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [17:29:23]: Til representanten Trældal: Jeg brukte jo en stor del av innleggene mine, både det første og det andre, til nettopp å beskrive den veien vi nå har lagt opp, med at vi fikk på plass en ny reindriftslov i forrige stortingsperiode, og vi har nå et reindriftsstyre som fatter vedtak – og prosessen går sin gang.

Men det må jo være en prosess, det må jo være en forutsigbarhet. Norge er et land basert på lovstyre. Vi oppfølger de vedtakene som Stortinget har gjort. Det er det

reindriftsforvaltningen nå gjør. Nå har vi gitt virkemidlene.

Vi har sett at de virkemidlene man har hatt før, ikke har vært gode nok, og nå har man tydelige virkemidler. Det har selvfølgelig også ført til større uro, for man ser nå at man mener alvor med det man har sagt.

For liksom å legge godsida til – som er litt klokt, og som vi gjør i Prøysen-land – hørte jeg Frank Bakke-Jensen i det første innlegget sitt si at Høyre var fornøyd med at man begynte å se handling innenfor reindriftspolitikken – at det skjer både handling og tiltak, og at det går rett vei. Så får vi tillate oss at det er en uenighet om hvor viktig det er at en har med uttrykket «kulturell bærekraft». Men jeg mener at det er viktig, for det er en dimensjon vi er helt avhengig av. Skal man lykkes med reindriftspolitikken, mener jeg vi må ha respekt for at det er en helt særegen kultur, og at det er et urfolk, med de utfordringer det gir.

Presidenten: Torgeir Trældal har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Torgeir Trældal (FrP) [17:31:11]: Jeg utfordrer statsråden på nytt. Jeg stilte spørsmål: Har det vært brukt sanksjoner – i så fall hvor? Dersom det ikke har vært brukt sanksjoner – hvorfor ikke? Dette har nå pågått i åtte-tolv år. Man har hele tiden hevdet at man skal bruke sanksjoner for å få det ned, og statsråd Slagsvold Vedum har gått ut og sagt at det er over 30 000 rein som må tas ned for at det skal være bærekraftig, og for at man skal kunne ha en måte å drive på, at ikke alt blir ørken. Så jeg spør statsråden på nytt. Kan han være snill og svare på mine spørsmål?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [17:31:57]: Til representanten Trældal: Jeg gjentar igjen at det ikke er noen «quick fix», men gjennom det lovarbeidet det rød-grønne flertallet gjorde her i forrige stortingsperiode, er det nå opp til meg – gjennom lovverk og en prosess. Nå er vi midt inne i den prosessen, og det har blitt fattet vedtak denne vinteren som har skapt reaksjoner. Nå skal den prosessen følges opp. Da får vi håpe at mest mulig løser seg, og så får vi se hvilke sanksjoner som er nødvendige i etterkant.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [17:32:36]

Innstilling fra næringskomiteen om reindriftsavtalen 2013/2014, og endringer i statsbudsjettet for 2013 m.m. (Innst. 308 S (2012–2013), jf. Prop. 104 S (2012–2013))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden begrenses til 40 minutter og fordeles med inntil 5 minutter til hvert parti og inntil 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det gis anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Torgeir Trældal (FrP) [17:33:20] (ordfører for saken): Jeg vil vise til forhandlingene om reindriftsavtalen, som gjennomføres med basis i gjeldende mål og retningslinjer for reindriftspolitikken som er trukket opp i St.meld. nr. 28 for 1991–1992, En bærekraftig reindrift, og Meld. St. 9 for 2011–2012, Velkommen til bords, og Stortingets behandling av disse, jf. Innst. S. nr. 167 for 1991–1992 og Innst. 234 S for 2011–2012. Videre viser komiteen til at forhandlingene også er basert på Stortingets behandling av årets reindriftsavtale og budsjettproposisjoner samt den situasjonen næringen nå står overfor.

Komiteen har merket seg at forhandlingene ble slutført med avtale den 20. februar 2013. Avtalen innebærer økonomiske tiltak i reindriftsnæringen på i alt 109,5 mill. kr, noe som er en økning på 5 mill. kr i forhold til gjeldende avtale.

Jeg er enig i at de godkjente bruksreglene er selve fundamentet i ressursforvaltningen framover, og at et tilpasset beitetrykk til beitegrunnlaget er den mest alvorlige og krevende utfordringen reindriften står overfor. Den er alvorlig fordi en forsvarlig ressursutnyttelse er avgjørende for den samiske reindriftens framtid i store deler av Finnmark, og utfordrende fordi disse problemstillingene har stått på dagsordenen siden midten av 1970-tallet, uten at det så langt er oppnådd tilfredsstillende resultater.

Komiteen viser til at ut fra godkjente bruksregler skal reintallet i nesten samtlige distrikter i Vest-Finnmark og i enkelte distrikter i Øst-Finnmark samlet reduseres med i underkant av 40 000 rein, noe som komiteen mener regjeringen må vie den aller største oppmerksomhet. Komiteen påpeker også at det er den enkelte sidaandels ansvar å følge opp de vedtak som er fattet, og gjennomføre selve reduksjonen innenfor gitte frister. Videre påpeker komiteen at det i dette arbeidet er viktig at Reindriftsstyret og øvrige myndigheter holder fast ved det opplegget som er valgt, slik at man får gjennomført reintallsprosessen. Først ved en gjennomføring av de prosesser som loven foreskriver, har man et fullgodt grunnlag for å vurdere effekten av de lovbaserte virkemidlene.

Komiteen har merket seg at det de siste to årene er slaktet betydelig færre rein enn tidligere år, samtidig som markedet for reinkjøtt gjennom høsten 2012 og vinteren 2013 har vært bra. Komiteen er bekymret for at dette innebærer større utfordringer enn det som hadde vært nødvendig for å tilpasse reintallet, samtidig som reinkjøttbedriftene kan få større utfordringer med å ha stabile leveranser til sine markeder. Komiteen beklager at noen reineiere har latt flokken vokse utover bærekraftig ramme i påvente av fastsettelse av bruksregler og øvre reintall.

Komiteen viser til at økning i tilskudd for en stor del er knyttet til behovet for å tilpasse reintallet i den enkelte sida til de fastsatte bruksreglene. Komiteen understreker at dette er spesielt viktig.

Det er i saken dissens mellom regjeringspartiene og

Fremskrittspartiet og Høyre, med delvis støtte fra Kristelig Folkeparti. Jeg regner med at de respektive partier selv redegjør for sine meninger og sine forslag.

Jeg legger med dette fram de forslag Fremskrittspartiet står alene eller sammen med andre om.

Det man også burde se på når det gjelder reindriftsavtalen, er dette med å være selvstendig næringsdrivende. Man hevder at man skal være selvstendig næringsdrivende som en utøver. Men nå er det slik at en reindriftssame har ikke de samme rettighetene med hensyn til å drive en virksomhet som f.eks. en bonde har, eller som andre har. Man har ikke mulighet til avskrivninger slik andre virksomheter har. Dette mener jeg er noe man burde se på for å likestille reindriftsnæringen med andre næringer, slik at man har mulighet til å hente inntekter ute, få avskrivning og gjøre det på den måten som selvstendig næringsdrivende gjør, noe som også kanskje kan redusere det totale beløpet som blir overført i henhold til avtalen.

Jeg vil av den grunn også sette spørsmålsteget ved internkontrollen i reindriftsforvaltningen. Vi gikk igjennom det i forrige sak, at Riksrevisjonen har slått ganske kraftig ned på departementet, på hele forvaltningen, når det gjelder lik bruk. Men vi har også sett at det ikke bare er der det er slik. Når man går tilbake, påpeker man også at man er kritisk til at tapet av tamrein som er tatt av rovvilt, er ganske stort, og at erstatningsordningene i for liten grad er basert på registrering – og hva man skal gjøre der.

Jeg vil anmode om at man faktisk går igjennom og ser på dette. Man vil se at man i 2010 budsjetterte med 55,7 mill. kr, og at det ble utbetalt 66 mill. kr. I fjor budsjetterte man med 63,4 mill. kr og måtte betale 76 mill. kr. Jeg skal komme litt tilbake til dette etterpå, for nå ser jeg at tallet snart er omme. Jeg kommer litt tilbake til dette etterpå.

Presidenten: Representanten Torgeir Trældal har tatt opp de forslagene han refererte til.

Arne L. Haugen (A) [17:38:38]: Reindriftsavtalen 2013/2014 ble undertegnet den 20. februar og innebærer økonomiske tiltak i reindriftsnæringen på i alt 109,5 mill. kr, som er en økning på 5 mill. kr i forhold til gjeldende avtale.

Reindriftsnæringen står overfor en rekke utfordringer, og jeg vil benytte dette innlegget til å kommentere noen. Men først: Jeg tror det er veldig viktig for næringen og alle som arbeider i tilknytning til den, at vi har en ordening med en reindriftsavtale der partene kan komme sammen og forhandle fram en avtale.

For det første er det viktig å understreke at godkjente bruksregler vil være selve fundamentet for en økologisk bærekraftig reindrift. Ett sentralt satsingsområde er å bruke økonomiske virkemidler for å stimulere til oppfølging av godkjente bruksregler, herunder særskilt oppfølging av sidaer i distrikter med for høyt reintall i forhold til det som er godkjent. Jeg viser til at ut fra godkjente bruksregler skal reintallet i nesten samtlige distrikter i Vest-Finnmark og i enkelte distrikter i Øst-Finnmark reduseres med i underkant av 40 000 rein. Det er et enormt

stort tall, og det er ille at det de to siste årene er slaktet betydelig færre rein sammenlignet med tidligere samtidig som markedet for denne arktiske delikatessen har vært svært bra gjennom høsten og vinteren. Det skaper unødige problemer for foredlingsindustrien, som står i fare for å miste sine leveringsavtaler når den forutsigbarheten som er bygd opp gjennom de to–tre siste årene, bortfaller. Når ny markedsadgang og tillit til reinkjøttet skal skapes, må trolig produsentprisen ytterligere ned, noe som heller ikke stimulerer til økt slakteuttak. At næringsutøverne selv ikke har større fokus på dette, framstår for meg som særdeles merkelig.

Til tross for stort engasjement for å få til en bærekraftig reindrift, viser totalregnskapet nedgang i resultatmålene fra 2010 til 2011. Også målt per årsverk har vederlag for arbeid og egenkapital nedgang i tilsvarende periode. De produksjonsbaserte inntektene reduseres med 31,6 mill. kr – hovedsakelig grunnet reduksjon i kjøttinntektene. Det har med slakteuttak og produsentpris å gjøre samt reduksjon i livdyrverdien. Totalt sett reduseres de samlede inntektene fra 333 mill. kr i 2010 til 299 mill. kr i 2011.

Selv om det er mange dyktige utøvere som driver meget godt – og det må ikke underslås – viser denne utviklingen at det i noen områder er helt nødvendig å sette i verk kraftige og virkningsfulle tiltak. Jeg tror denne beskrivelsen understreker betydningen av at det er viktig å få til en tydeligere og mer effektiv offentlig forvaltning.

Reindriftens utfordringer er mange og sammensatte. I deler av Finnmark må utfordringene knyttet til forholdet mellom beitetrykk og beitegrunnlag bringes i balanse. Det er viktig å få med seg at også i Finnmark kan utfordringene innad i enkelte områder variere.

I de øvrige beiteområdene er utfordringene i særlig grad knyttet til tap av rein grunnet rovvilt og andre tapsårsaker samt utfordringene med sikring av arealene. Så har jeg merket meg at det i samtlige områder er en utfordring å få til økt verdiskaping i reindriften.

En stor utfordring ligger i den grenseoverskridende reindriften mellom Norge og Sverige. Slik jeg har oppfattet det, hersker det nærmest lovløse tilstander i enkelte områder. Det er greit nok at det er satt av 1,6 mill. kr til føring og andre tiltak for de reineierne som ikke får tilgang til tilviste sommerbeiter i Sverige. Slik jeg forstår situasjonen, er den temmelig uholdbar bl.a. i deler av Troms. Etter møtet den 21. september mellom norske og svenske myndigheter får vi sette vår lit til at det norske sametinget sammen med det svenske sametinget og reindriftens organisasjoner i begge land skal arbeide videre for å komme til enighet om en ny norsk-svensk reinbeitekonvensjon, slik at den kan bli ratifisert og iverksatt. De har ett år på seg. Hvis de nå lykkes med det, er et meget stort problem for reindriften i viktige områder langt på vei løst.

Frank Bakke-Jensen (H) [17:43:53]: Veldig ofte diskuterer vi problemene i reindriften fra denne talerstolen. Det blir litt urettferdig, for dette er en næring der vi uten å måtte anstrenge oss veldig mye kan reise rundt og treffe masse flotte utøvere. Det er ganske mange unge mennes-

ker som er engasjert i næringen, og det er unge mennesker som har lyst til å bygge en robust og lønnsom næring.

I fjor sommer var jeg invitert til Alta på noe som het Designuke. Det er Norsk Designråd som lar unge designerstudenter reise ut og gjøre en innsats i forskjellige miljøer. Der møtte jeg to unge designere som hadde truffet tre jenter fra Kautokeino som var reindrifftsutøvere, og de hadde brukt disse ukene – de fjorten dagene – i lag på å drive produktutvikling og designet ny emballasje til disse produktene. De hadde tenkt vanlig hverdagsmat, litt festmat og festmat. De tenkte forskjellige prisklasser, de tenkte på historien rundt, og de tenkte på måter å presentere det på. Det var en fantastisk opplevelse, både fordi det var en veldig bra jobb som var gjort, og fordi det var unge, dedikerte mennesker som var stolte av den næringen de deltok i, og som jobbet veldig godt for at dette skulle bli en næring som de kunne delta i videre.

Når det gjelder reindrifftsavtalen, har jeg noen få kommentarer til det første forslaget vårt om endring av tidspunktet. Det er et standardforslag vi har for å bygge opp mot alle anklagene om at kuttene våre bryter med inngåtte avtaler. Derfor har vi sagt at hvis det skal være sånn, får vi antakelig gjøre både reindrifftsavtalen og jordbruksavtalen til en del av budsjettforhandlingen, så slipper vi å få det på oss. Vi mener også at det hadde vært en ryddigere måte å gjøre det på.

Det er et punkt om individmerking i merknadene, og individmerking for reindrifften er interessant. Det er utøvere nå som merker individene med GPS-sendere og så følger de flokken. Nå trenger vi ikke å hoppe på motorsykkelen og nødvendigvis kjøre ut på vidda. Det er faktisk slik at en kan stoppe i Tana hos Frode Utsi, gå inn hjemme hos ham og ta en kopp kaffe. Han kan ta opp pc-en og vise hvor flokken er: Der er den, og da vil det være så og så mange som er der. Så dette er også en moderne næring.

Til det siste: Det gjelder rovvilterstatningen. Der er det viktig at man er nøye. Det ene er at det er store utbetalinger, det andre er at det er store dyrelidelser forbundet med det og det tredje er at det er et veldig stort omdømmetap for en næring å ha så store utbetalinger. Det er nok sånn at en kan gå inn og se på tallene. De flokkene der vi har høy dyretetthet, har vi gjerne dårlig produktivitet, og der har vi også store rovvilttap. Så det er en sammenheng mellom de tidligere nevnte momentene i økologisk bærekraft og i hvor stor grad flokkene selv evner å skjermeseg fra rovdyr.

Men i det hele støtter Høyre avtalen. I merknadene er vi stort sett enig i det meste. Så har vi noen forslag sammen med Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti som allerede er tatt opp.

Alf Egil Holmelid (SV) [17:47:29]: Som eg sa i den førre saka, er reindriffta ei viktig næring både økonomisk og kulturelt, og det er ei næring som er avhengig av optimal bruk av beiteressursane.

Forhandlingane om reindrifftsavtalen blei gjennomførte i samsvar med dei overordna måla som er trekte opp for denne næringa, og som vi har diskutert før her i dag. Det er positivt at partane kom fram til semje om ein avtale. Det inneber økonomiske tiltak i reindriffts næringa på

109,5 mill. kr, noko som er ein auke på 5 mill. kr i forhold til gjeldande avtale.

Samisk reindrifft bidreg til levande landbruk i heile landet gjennom beitebruk i fjellområde og utmark, og ho har potensial for auka verdiskaping. Vi har faktisk reindrifft i 140 kommunar og på eit areal som dekkjer 40 pst. av landarealet i Noreg. Reinkjøtt er ei delikatesse, noko av det mest eksklusive kjøttet som Noreg har å by på. Desse tala viser at dette er ei viktig næring, og ei næring som har potensial for ei positiv vidareutvikling.

Noreg og Sverige har vore utan ein konvensjon om grenseoverskridande reindrifft sidan 2005, noko som er svært uheldig. Dette fører til at norske reindrifftsdistrikt er hindra frå å beite i Sverige. Det er derfor positivt at partane i reindrifftsavtalen er samde om å omdisponere 1,6 mill. kr til føring og andre tiltak for å sikre driftsgrunnlaget for dei som blir ramma av mangelen på ein slik konvensjon.

Hovudformålet med avtalen som er inngått, er å leggje til rette for auka slakting og omsetnad av reinkjøtt. Det vil betre både den økonomiske og den økologiske berekrafta til næringa. For å følgje utviklinga på dette området er det semje om å etablere eit nytt rapporteringssystem for slakteri- og vidareforedlingsbedriftene. På denne måten kan vi få ei oversikt over om ambisjonane i avtalen blir følgde opp slik at vi kan få den oversikta etter kvart og ikke berre i ettertid. Det er også semje om å vidareføre reinprogrammet, som særleg er retta inn mot vidareutvikling av etablerte reinkjøttbedrifter. Det er også eit viktig tiltak for å få opp omsetninga og få fram den gode kvaliteten og det store potensialet som ligg i den fine råvara som reinkjøttet er.

Dei to siste åra har det blitt slakta færre rein enn tidlegare år, trass i at marknadssituasjonen har vore i betring. Dette er ei utvikling som vi skal snu om vi skal skape ei god utvikling for næringa.

Irene Lange Nordahl (Sp) [17:50:52]: Forhandlingene om ny reindrifftsavtale ble sluttført med en avtale den 20. februar 2013. Avtalen innebærer økonomiske tiltak i reindriffts næringa på i alt 109,5 mill. kr, noe som er en økning på 5 mill. kr i forhold til gjeldende avtale.

Senterpartiet vil understreke at de godkjente bruksreglene er selve fundamentet i ressursforvaltningen framover, og at et tilpasset beitetrykk til beitegrunnlaget er den mest alvorlige og krevende utfordringen reindrifften står overfor. Den er alvorlig fordi en forsvarlig ressursutnyttning er avgjørende for den samiske reindriffts framtid i store deler av Finnmark, og det er utfordrende fordi disse problemstillingene har stått på dagsordenen siden midten av 1970-tallet uten at det så langt er oppnådd tilfredsstillende resultater.

Ut fra godkjente bruksregler skal reintallet i nesten samtlige distrikter i Vest-Finnmark og enkelte distrikter i Øst-Finnmark samlet reduseres med i underkant av 40 000 rein. Det er et særdeles stort tall. Senterpartiet mener at regjeringen må vie den aller største oppmerksomhet til dette området.

Jeg vil videre påpeke at det er den enkelte sidaandels ansvar å følge opp de vedtak som er fattet, og gjennomføre selve reduksjonen innen gitte frister. Videre vil jeg på-

peke at det i dette arbeidet er viktig at Reindriftsstyret og øvrige myndigheter holder fast ved det opplegget som er valgt, slik at man får gjennomført reintallsprosessen.

De to siste årene er det slaktet betydelig færre rein enn tidligere år, samtidig som markedet for reinkjøtt gjennom høsten 2012 og vinteren 2013 har vært bra. Senterpartiet er bekymret for at dette innebærer større utfordringer enn det som hadde vært nødvendig med å tilpasse reintallet, samtidig som reinkjøttbedriftene kan få større utfordringer med å ha stabile leveranser til sine markeder. Senterpartiet synes det er sterkt beklagelig at noen reineiere har latt flokken vokse utover bærekraftig ramme i påvente av fastsettelse av bruksregler og øvre reintall.

Reindriftslovens bestemmelser er klare på hvilken framgangsmåte som skal benyttes når sidaens reintall er høyere enn det fastsatte. Loven legger primært opp til økt intern styring ved at sommersidaen skal utarbeide en reduksjonsplan der den selv kan bestemme hvordan reduksjonen skal fordeles mellom sidaandelene. Vi har merket oss at enkelte sommersidaer har utarbeidet og fått godkjent en slik reduksjonsplan.

Senterpartiet vil imidlertid understreke at dersom reduksjonsplanen ikke blir fulgt, er loven klar på sekundærløsningen for hvordan dette skal følges opp videre. Da skal det skje en forholdsmessig reduksjon også for disse sidaene. En forholdsmessig reduksjon innebærer en lik prosentvis reduksjon. Størrelsen hver sidaandel må ta av reduksjonen, bestemmes derfor av hvor mange rein den i utgangspunktet har. Ved en slik prosentvis reduksjon må sidaandelene som har de største flokkene, redusere med flere rein enn de som har de minste flokkene.

For å sikre at oppfølgingen også blir rettferdig når man går over fra en reduksjonsplan til en situasjon med forholdsmessig reduksjon, er det viktig å ta hensyn til det som sidaandelene har redusert i henhold til godkjent reduksjonsplan. Når forholdsmessig reduksjon skal gjennomføres, vil de sidaandelene som har fulgt opp reduksjonsplanen, få godskrevet det slakteuttaket som allerede er foretatt.

I forhandlingene ble det pekt på viktigheten av at man særlig prioriterer tiltak som bidrar til økt slaktning og omsetning av reinkjøtt, og at det i dette arbeidet er av sentral betydning at virkemidlene over reindriftsavtalen samordnes, slik at man på mest mulig effektiv måte kan nå de fastsatte mål. Senterpartiet støtter en slik tilnærming. Jeg vil også understreke betydningen av at avtalen skal stimulere reindriften til markedsrettet produksjon og verdiskaping, og at virkemidlene særlig er innrettet mot reindriftsutøvere som har reindrift som hovedvirksomhet.

Reindriftsstyret har vedtatt tidsfrister for reintallsreduksjon for en rekke sidaer/distrikter i Vest-Finnmark og Øst-Finnmark. Reintallsreduksjonen forutsettes gjennomført i løpet av ett til tre år. Det begrensede uttaket første år har sammenheng med den korte tiden som er igjen av slaktesesongen 2012/2013.

I forbindelse med framleggingen av tilbudet ble NRL orientert om at finansiering av tiltak for distrikter som er forhindret fra å bruke vinterbeiter i Sverige, fordi norsk-

svensk reinbeitekonvensjon ikke er operativ, vil bli løst utenom reinbeiteavtalen 2013/2014.

Jeg vil understreke at situasjonen for reindriften på norsk side i disse områdene er svært krevende, og at det er særdeles viktig å komme fram til en varig løsning for disse utøverne. Dette er utøvere som satser sterkt på videreutvikling og på ungdommen i området, og som også har satset sterkt på kompetansebygging. Derfor er det særdeles viktig at man får på plass en varig løsning.

Steinar Reiten (KrF) [17:56:08]: Reindriftspolitikken er en avveining mellom tre områder: dyrehelse, næringsgrunnlag og økologisk bærekraft. Det er utfordringer med reindriften på alle disse tre områdene. Kristelig Folkeparti mener at reindriften kan gi god utnyttelse av ressurser i marginale fjell- og utmarksområder, og at reindriften er en sentral bærer av samisk kultur. Kristelig Folkeparti mener videre at tiltakene i reindriftspolitikken må innrettes slik at næringen blir bærekraftig både i økologisk, økonomisk og kulturell forstand. Utfordringene i næringen er store, og for å finne gode løsninger er det avgjørende med god dialog mellom myndigheter og næring.

Kristelig Folkeparti mener at avtalen tar hensyn til de tre pilarene som reindriften i Norge er tuftet på: økonomisk, økologisk og kulturell bærekraft. Samtidig er det nettopp når det gjelder disse bærekraftpilarene, at vi ser de største utfordringene. Det er fremdeles et for stort beitepress på beitearealene i deler av Finnmark, Troms og Nordland. Det skyldes i hovedsak en for dårlig regulering av beitedyr i forhold til beiteareal.

Når en ser reindriftsavtalen og endringene i reindriftsloven under ett, blir det nå lagt klart til rette for økt uttak av rein. Det mener Kristelig Folkeparti er nødvendig, både for miljøet og for næringens bærekraft.

Når det gjelder tap av rein, kommer det fram i proposisjonen at det årlig blir rapportert tap av omtrent 75 000 reinsdyr. Av dem blir 80–90 pst. rapportert å være tatt av rovdyr. Det står videre at det dokumenterte antallet rein tatt av rovdyr kun utgjør 5 pst. av det totale antallet tapte dyr. Det blir gitt erstatning for omtrent 19 500 reinsdyr, noe som tilsvarer 26 pst. av totalen. Det må bety at det blir gitt erstatning for over fem ganger flere dyr enn det som er dokumentert tatt av rovdyr. Altså blir 80 pst. av erstatningene utbetalt uten dokumentasjon. Dette er en utfordring, særlig da det kan skade legitimiteten til erstatningsordningen.

Det er behov for en grundig gjennomgang av reindriftsnæringen når det gjelder utviklingstrekk og tiltak for å bedre økonomi og økologisk bærekraft. Målet må være å sikre reindriften en trygg framtid som en hjørnestein for samisk kultur og identitet.

Reindriftspolitikken var en del av landbruksmeldingen, men det er etter vår mening ikke nok. Det er over 20 år siden Stortinget behandlet en egen stortingsmelding om reindrift. Kristelig Folkeparti mener at det nå må utarbeides en ny reindriftsmelding på bakgrunn av de store endringene som har skjedd i reindriften i denne perioden. Det gjelder på det økologiske plan med arealinngrep, tap av beiteland, dyrehelse, rovdyr og klimaendringer. Det gjelder på det rettslige plan med økt fokus på sedvanerett,

ny reindriftslov og endringene i den, og ikke minst ny reinbeitekonvensjon. Jeg viser her til forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti. Det gjelder også på den økonomiske plan med omlegging av tilskudds- og erstatningsordninger.

Kristelig Folkeparti er bekymret over at arbeidet med å redusere reintallet i de mest utsatte områdene i Finnmark tar lang tid. Vi er opptatt av at dette viktige arbeidet blir fulgt opp, slik at en sikrer en mest mulig bærekraftig reindrift.

Vi merker oss at Riksrevisjonen i Dokument 3:14 for 2011–2012 retter klar kritikk mot Landbruks- og matdepartementet. Riksrevisjonen uttaler bl.a.:

«I henhold til reindriftsloven skal det utarbeides bruksregler med øvre reintall. Bruksregler er en forutsetning for at bestemmelser om øvre reintall og beitebruk kan følges opp. Landbruks- og matdepartementet har i for liten grad lagt til rette for at bruksreglene er blitt utarbeidet i tråd med reindriftsloven.»

Og videre:

«For å få til reintallsreduksjon skal det utarbeides reduksjonsplaner. Undersøkelsen viser at verken Landbruks- og matdepartementet, Reindriftsstyret eller Statens reindriftsforvaltning har utarbeidet planer eller strategier for hvordan reduksjonsplanene skal utarbeides og følges opp.»

Jeg registrerer at departementet etter denne kraftsalven fra Riksrevisjonen omsider fikk gitt de nødvendige styringssignalene til Reindriftsstyret. Det skjedde faktisk så sent som i februar i år. Da ga departementet pålegg til Reindriftsstyret om å fatte vedtak om frister for forholdsmessig reduksjon av reintallet i samsvar med reindriftsloven § 60 tredje ledd – bedre sent enn aldri. Hadde dette påtrykket fra departementet kommet tidligere, ville en sannsynligvis fått til en bedre dialog med næringen om hvordan reduksjonene i reintall skulle gjennomføres, uten å måtte ty til tvangsbestemmelsene i reindriftsloven.

Øyvind Korsberg hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [18:00:48]: Reindriftsavtalen, som det forhandles om hvert år, er en av hovedstolpene i den norske modellen, som Fremskrittspartiet ville likt å kalle det, eller reindriftspolitikken, som vi i regjeringen kaller det. Jeg er glad for at vi gjennom gode og konstruktive forhandlinger med Norske Reindriftsamers Landsforbund kom fram til enighet om en ny reindriftsavtale for avtaleåret 2013/2014.

Avtalen har en ramme på 109,5 mill. kr. Den viderefører en tilrettelegging for de reindriftsutøverne som har reindrift som hovedvirksomhet. Årets avtale vil etter min mening gi grunnlag for en god og positiv utvikling i reindriftsnæringen. Og det er viktig. Reindriftsnæringen er på mange måter unik, og er noe som vi kan være stolte over at vi har i Norge.

Samtidig er utfordringene mange og sammensatte, og de setter sitt tydelige preg på den reindriftspolitiske dagsorden. Jeg setter stor pris på at komiteen med tyngde går

inn i disse og ikke etterlater noen tvil om hva som skal være retningen i det reindriftspolitiske arbeidet.

Det viktigste nå er å få gjennomført reintallsreduksjonen. Som komiteen bl.a. påpeker, er det viktig at Reindriftsstyret og øvrige myndigheter holder fast ved det opplegget som er valgt. Først ved en gjennomføring av de prosesser loven foreskriver, har man et fullgodt grunnlag for å vurdere effekten av de lovbaserte virkemidlene.

Reindriftsloven og reindriftsavtalen forutsettes å trekke i samme retning. I arbeidet med å legge til rette for økologisk og økonomisk bærekraft vil det være viktig å legge til rette for økt slaktning og omsetning av reinkjøtt. Gjennom den framforhandlede avtalen stimuleres reineierne til økt slakteuttak gjennom ekstraordinær økning av det produktjonsrettede tilskuddet. I tillegg legges det bl.a. til rette for en oppgradering av gjerder og anlegg for uttak av slaktedyr. Partene er også enige om å videreføre Reinprogrammet.

Komiteen viser i sin innstilling til at det de to siste årene er slaktet betydelig mindre enn tidligere år, samtidig som markedet for reinkjøtt har vært bra. Komiteen uttrykker bekymring for prosessen med reintallsreduksjon og leveransesituasjonen i lys av dette.

Dette er en bekymring det er all grunn til å dele. Men gjennom årets reindriftsavtale er det, som jeg også har redegjort for her, tatt en rekke grep for å ivareta at de praktiske og økonomiske forutsetningene for økt slaktning og omsetning skal være til stede. Jeg vil imidlertid sørge for at situasjonen følges tett, helt i samsvar med det som har blitt uttrykt tidligere i debatten.

Så litt om de øvrige problemstillingene som komiteen kommer inn på.

En ny reinbeitekonvensjon mellom Norge og Sverige ble framforhandlet i 2009, men foreløpig er den ikke ratifisert og iverksatt. Komiteens flertall gir uttrykk for bekymring over den situasjonen som utvikler seg bl.a. i indre Troms, der svenske reineiere tar seg til rette på norsk side. Dette følges opp av norske myndigheter i henhold til gjeldende bestemmelser.

Når det gjelder prosessen med konvensjonen framover, er det nå sametingene og næringsorganisasjonene i de to land som arbeider videre for å forsøke å komme til enighet om den geografiske områdefordelingen. Dette arbeidet skal være sluttført til høsten, og siktemålet er å få ratifisert og iverksatt en ny konvensjon så fort som mulig etter dette.

Komiteens flertall kommer også inn på tap av tamrein grunnet rovvilt, og viser bl.a. til at tapsutviklingen spesielt har vært bekymringsfull i det sørsamiske området. Dette er det grunn til å se på med stort alvor. De sørsamiske miljøene er forholdsvis små og dermed sårbare for alle typer påvirkninger, herunder for rovdyr. Et stort rovdyrtrykk kan ramme disse miljøene på en uforholdsmessig tyngende måte. Til komiteens opplysning er sørsamisk ett av Europas minste språk i daglig bruk – apropos kulturell bærekraft.

Avslutningsvis vil jeg gi uttrykk for optimisme på reindriftsnæringens vegne. Som komiteen også viser til, er det mange utøvere og distrikter som i dag driver meget godt, med produksjon av store kvanta reinkjøtt av førsteklas-

ses kvalitet. Reindrifftsneringen har et stort potensial for økt verdiskaping og næringsutvikling basert på reindrifftsressurser. Når vi i de deler av Finnmark som i dag har et for høyt reintall, får et riktig beitetrykk i forhold til ressursgrunnlaget gjennom redusert reintetthet, vil også dette kunne gi grunnlag for økte inntekter. Jeg mener alle muligheter er til stede for å legge til rette for en livskraftig og framtidrettet reindrifftsnering, hvor hensynet til naturmiljøet, dyrevelferden og ikke minst utøverne blir ivaretatt på en god måte.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Torgeir Trældal (FrP) [18:05:34]: Jeg vil stille et spørsmål til statsråden. Hvert år i fire år har vi gått inn med forslag som går på ID-merking av rein. Begrunnelsen er at man har en del konflikter der oppe ved at man merker ørene ved å skjære i dem. Det har også en del med dyrevelferd å gjøre. Man hevder også at noen tar det som ikke tilhører dem, og bruker sitt eget øremerke, som gjør at vi har konflikter der oppe. Så har vi også dette med tap av rein. Det er mye enklere å kunne finne ut ved elektronisk øremerking. Reinpolitiet sier også at det vil være lettere i deres hverdag for å få en enklere kontroll.

Spørsmålet til statsråden er: Er dette noe statsråden vurderer å iverksette, sånn at vi får en bedre hverdag for reindrifftsutøverne og en bedre kontroll med systemet?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [18:06:36]: Svarer på det er veldig enkelt: Jeg ønsker ikke å endre dagens system.

Frank Bakke-Jensen (H) [18:06:51]: Statsråden sa i sitt tidligere innlegg at det var viktig at reindrifftsneringen ble behandlet som næring, og der er jeg helt enig med statsråden. Det er veldig viktig, mener jeg, å vektlegge at dette er næringsutøvere. Da er mitt spørsmål: Etter reindrifftsavtalen er det sånn at reindrifftsutøverne ikke behandles likt med andre næringsutøvere når det gjelder driftsmidler. Når det gjelder snøscootere og firehjulinger, bl.a., som denne næringen bruker mye av, er det egne regler for reindrifften. Begrunnelsen fra Finansdepartementet var en gang i verden at vi kunne ikke ha næringsavskrivninger på snøscootere, for de kunne brukes på fritiden. Kunne det være en tanke for statsråden å jobbe for at næringen også på den siden kunne bli likestilt med annet næringsliv, sånn at man viste at man tok dem alvorlig som næringsutøvere?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [18:07:46]: Det spørsmålet må jeg gå dypere inn i før jeg kan gi et eksakt svar. Men det er sånn innenfor landbruk, som er en annen del av mitt ansvarsområde, at man har avgrensninger f.eks. i forhold til firehjulinger på hvor mange man kan utgiftsføre på grunn av driften. Jeg kan ikke gi et presist svar på det, men jeg tar med meg innspillet.

Steinar Reiten (KrF) [18:08:16]: I innlegget mitt leste jeg opp en del av den for så vidt ramsalte kritikken som har

kommet fra Riksrevisjonen når det gjelder departementets manglende retningslinjer for utarbeidelse av bruksregler i samsvar med reindrifftsloven og reduksjonsplaner. Når departementet først kommer på banen, er det for å gi et pålegg til Reindrifftsstyret om nødvendige tiltak for forholds- messig reduksjon som et tvangstiltak etter reindrifftsloven. Er statsråden enig i at denne sendrektigheten kan ha bidratt til å øke konfliktnivået mellom reindrifftsneringen og statlige myndigheter?

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [18:08:58]: Jeg mener at det som har skjedd når det gjelder det forvaltningsmessige og det lovmessige i forhold til reindrifften de senere år, har vært av det gode. Men det har vært konfliktfylt, for Stortinget ga i forrige stortingsperiode nye virkemidler, som gjør at man også kan bruke mer makt hvis man ønsker å gjennomføre tiltak for å redusere reintallet. Det er den prosessen vi er inne i nå. Det som jeg som statsråd gjorde gjennom mitt departement tidligere i år, var nettopp å understreke den plikten man har etter reindrifftsloven til å gjennomføre den prosessen vi nå er inne i, og som er helt nødvendig skal vi klare å få en økonomisk og økologisk mer bærekraftig næring. Jeg mener det er rett det som nå skjer.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Torgeir Trældal (FrP) [18:10:06]: I mitt hovedinnlegg gikk jeg igjennom hva Riksrevisjonen har kritisert, bl.a. det som gjelder reduksjon av reintallet. Jeg hadde under replikkordskiftet et oppfølgingsspørsmål til statsråden, hvor jeg bl.a. gikk inn på dette med ID-merking av rein. Det er bevist at man i dag har liten oversikt over hvem som eier hvilken rein. Man er plaget med at man jager store flokker inn i små flokker, slik man gjorde i Ville vesten på 1800-tallet, noe som skaper store konflikter, og som faktisk også politiet har advart mot. Lensmannen i Kautokeino har faktisk vurdert å ta inn skytevåpen på grunn av konfliktene. Jeg synes det er litt merkelig at når Riksrevisjonen kritiserer at man ikke klarer å iverksette tiltak, og når man da kommer med forslag om å ID-merke – noe som gjør det ganske mye enklere å følge reinsdyrene ved at man, som representanten fra Høyre snakket om, kan GPS-merke dem og følge flokken – så forstår jeg ikke hvorfor man ikke går inn i dette. Dette vil også være til hjelp mot tapene. Man har altså et tap på nesten 250 dyr per dag i Finnmark. Denne måten vil gjøre det lettere å dokumentere om dette er reelle tap eller ikke.

Riksrevisjonen er også kritisk til dette med tap som skyldes rovvilt. Som jeg sa: Det er kun 6 pst. av tapet som må dokumenteres, og resten får man utbetalt. I 2010 budsjetterte man med 55 mill. kr til erstatning for tap av rein grunnet fredet rovvilt, og man brukte 66 mill. kr. I 2011 budsjetterte man med 63 mill. kr, og man brukte 76 mill. kr. Man bruker store beløp over det budsjetterte. Dette laget Riksrevisjonen også en rapport om for fire år siden, og her er vi i dag. Man kan sette rapportene etter

hverandre, men ingenting skjer. Man klarer ikke å utføre den kontrollen man skal – man klarer ikke å iverksette.

Jeg måtte stille statsråden spørsmålet to ganger, om det var iverksatt tiltak for å straffe dette. Han svarer: Nå skal man starte, nå skal man starte. Det samme svarte forgjengeren, Lars Peder Brekk, meg for fire år siden: Nå skal vi starte. Vi skal se på det. Nå er vi i 2013, og jeg er inne i min siste periode, men jeg tror at jeg antagelig hadde fått det samme svaret i 2018, 2019 og 2020 hvis jeg hadde sittet noen perioder til, og det ikke blir et regjeringsskifte. Det er på tide at man begynner å gjøre ting for å få orden på næringen, for å få en økologisk og bærekraftig virksomhet og forhindrer at man lager en ørken av hele Finnmark. Det er en ny regjering som kan berge Finnmark.

Statsråd Trygve Slagsvold Vedum [18:13:08]: I motsetning til representanten Trældal planlegger ikke jeg ut fra at dette er min siste periode. Jeg planlegger ut fra å være fire nye år i statsrådstolen. Det er trist at ikke Trældal kan stille flere spørsmål – han får sende brev.

Når det gjelder det som ble gjentatt fra forrige debatt, vedtok vi et nytt lovverk i forrige stortingsperiode, som la en plan og en vei for hvordan man skal klare å få til reinitallasjonsreduksjonen. Den veien og planen man hadde hatt til da, hadde ikke fungert. Man trengte et nytt lovverk, nye muligheter og nye virkemidler for å sette makt bak kravene. Nå er vi inne i den prosessen. Jeg kjenner representanten Trældal som en som følger godt med i norsk media, og jeg vil tro at han har fått med seg de prosessene som har vært i vinter, og at de også skaper konflikter, fordi de berører enkeltpersoner og individer. Men nå skjer det noe. Dette stortingsflertallet, som denne regjeringen baserer seg på, har gitt regjeringen og så forvaltningen muligheter til å ta et helt annet grep enn vi har vært vant til tidligere. Det vil alle tjene på, ikke minst de som ønsker å ha reindrift som en viktig del av sitt næringsgrunnlag.

Torgeir Trældal (FrP) [18:14:43]: Jeg fikk faktisk svar på det jeg spurte om, for det statsråden sier, er at de vedtok et lovverk og så en plan. Jeg trodde – med all respekt – at det kanskje var en lur ting å vedta en plan og så lage et lovverk ut ifra hvor man vil. Men dette sier noe om hvorfor det ikke har skjedd noe i løpet av alle disse årene: Men har vedtatt et lovverk uten å ha en plan med det.

Jeg har et siste spørsmål til statsråden. Han har ikke svart meg direkte på spørsmålet, så jeg har stilt det to ganger, om han kunne bekrefte at de hadde hatt noen sanksjoner mot dette. Men hvis vi kommer til 1. august – da sitter du antagelig ennå og styrer – og tallene fortsatt ikke er redusert ned mot målene, vil du da vente på en rettslig konflikt, noe som Riksrevisjonen sier at man ikke er nødt til, for man kan iverksette, eller vil vi se tiltak ved at man bruker de mulighetene man har til å straffe dem, etter det regelverket som er laget i denne salen?

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 11.

Etter at det var ringt til votering, uttalte **presidenten:** Da er Stortinget klar til å gå til votering over sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten har Inger Johanne Bjørnstad satt fram et forslag på vegne av Venstre. Forslaget lyder:

«I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter gjøres følgende endringer:

Ny § 4-6 a skal lyde:

§ 4-6 a *Bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi*

Helse- og omsorgstjenesten kan treffe vedtak om bruk av tekniske innretninger for varsling og lokalisering som ledd i helse- og omsorgstjenester til pasient eller bruker over 18 år som ikke har samtykkekompetanse. Der det er mulig skal det innhentes samtykke fra pasientens nærmeste pårørende. Bruk av medisinsk teknisk utstyr for varsling reguleres av § 4-6. Reglene i § 4-1 til § 4-3 gjelder tilsvarende for vurdering av samtykkekompetansen til bruker.

Tiltaket må være nødvendig for å hindre eller begrense risiko for skade på pasienten eller brukeren og skal være i pasientens eller brukerens interesse. Det skal blant annet legges vekt på om tiltaket står i rimelig forhold til den aktuelle risikoen, om tiltaket fremstår som det minst inngripende alternativet, og om det er sannsynlig at pasienten eller brukeren ville ha gitt tillatelse til tiltaket.

Denne bestemmelsen kommer ikke til anvendelse dersom pasienten eller brukeren motsetter seg tiltaket.»

Det voteres først alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling til I, Ny § 4-6 a.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov

om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven mv. (bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi)

I

I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter gjøres følgende endringer:

Ny § 4-6 a skal lyde:

§ 4-6 a *Bruk av varslings- og lokaliseringsteknologi*

Helse- og omsorgstjenesten kan treffe vedtak om bruk av tekniske innretninger for varsling og lokalisering som ledd i helse- og omsorgstjenester til pasient eller bruker over 18 år som ikke har samtykkekompetanse. Bruk av medisinsk teknisk utstyr for varsling reguleres av § 4-6. Reglene i § 4-1 til § 4-3 gjelder tilsvarende for vurdering av samtykkekompetansen til bruker.

Tiltaket må være nødvendig for å hindre eller begrense risiko for skade på pasienten eller brukeren og skal være i pasientens eller brukerens interesse. Det skal blant annet

legges vekt på om tiltaket står i rimelig forhold til den aktuelle risikoen, om tiltaket fremstår som det minst inngripende alternativet, og om det er sannsynlig at pasienten eller brukeren ville ha gitt tillatelse til tiltaket. Der det er mulig, skal det innhentes informasjon fra pasientens eller brukers nærmeste pårørende om hva pasienten eller brukeren ville ha ønsket.

Denne bestemmelsen kommer ikke til anvendelse dersom pasienten eller brukeren motsetter seg tiltaket.

§ 4A-4 tredje ledd skal lyde:

Dersom lovens vilkår er oppfylt, kan videre varslings- og lokaliseringssystemer med tekniske innretninger og bevegelsehindrende tiltak som belter og lignende anvendes.

II

Lov 10. juni 1988 nr. 48 om midlertidig lov om avvikling av institusjoner og kontrakter om privatpleie under det fylkeskommunale helsevern for psykisk utviklingshemmede oppheves.

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling til I, Ny § 4-6 a og forslaget fra Venstre ble innstillingen bifalt med 84 mot 2 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.24.38)

Presidenten: Det voteres over komiteens innstilling til resten av I samt II og III.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Per Arne Olsen på vegne av Fremskrittspartiet
- forslag nr. 2, fra Line Henriette Hjemdal på vegne av Kristelig Folkeparti

Det voteres først over forslag nr. 2, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«I lov 5. desember 2003 nr. 100 om humanmedisinsk bruk av bioteknologi m.m. (bioteknologiloven) skal § 2-3 nytt andre ledd lyde:

Inseminasjon kan også finne sted når mannen er smitteførende med en alvorlig og kronisk seksuelt overførbar infeksjon.

Nåværende andre ledd blir nytt tredje ledd.»

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 87 mot 10 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.25.32)

Presidenten: Det voteres så over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«I lov 5. desember 2003 nr. 100 om humanmedisinsk bruk av bioteknologi m.m. (bioteknologiloven) skal § 7-5 første ledd lyde:

Helsepersonell og andre som gjennom sin yrkesutøvelse overtrer loven eller bestemmelser gitt i medhold av loven, straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 72 mot 25 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.25.53)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov

om endringer i bioteknologiloven

I

I lov 5. desember 2003 nr. 100 om humanmedisinsk bruk av bioteknologi m.m. gjøres følgende endringer:

§ 2-3 nytt andre ledd skal lyde:

Inseminasjon kan også finne sted når mannen eller kvinnen er smitteførende med en alvorlig og kronisk seksuelt overførbar infeksjon.

Nåværende andre ledd blir nytt tredje ledd.

§ 7-5 nytt andre ledd skal lyde:

Første ledd gjelder ikke for:

- a) *privatpersoner som søker eller benytter tilbud som er i strid med denne loven,*
 b) *den som donerer egg, sæd eller befruktede egg eller*
 c) *forskningsdeltakere.*

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Presidenten: Det voteres over komiteens innstilling til I § 2-3 nytt andre ledd.

Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til I § 2-3 nytt andre ledd ble bifalt med 67 mot 31 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.26.21)

Presidenten: Det voteres over komiteens innstilling til I § 7-5 nytt andre ledd.

Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til I § 7-5 nytt andre ledd ble bifalt med 88 mot 8 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.26.46)

Presidenten: Det voteres over komiteens innstilling til II.

Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling til II ble bifalt med 91 mot 6 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.27.11)

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Presidenten antar at Kristelig Folkeparti også her vil stemme imot.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble bifalt med 91 mot 6 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.27.37)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten har Jon Jæger Gåsvatn satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at pasienter/pårørende må gis status som part i tilsynsaker som behandles av Helsetilsynet og dermed ha klagerett på Helsetilsynets avgjørelser.»

Venstre har varslet at de støtter forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ble med 53 mot 45 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.28.14)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

Lov

om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven mv. (styrking av pasienters, brukes og pårørendes stilling m.m.)

I

I lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasient- og brukerrettigheter gjøres følgende endringer:

§ 3-2 fjerde og nytt femte ledd skal lyde:

Dersom pasienten *eller brukeren* blir påført skade eller alvorlige komplikasjoner, skal pasienten *eller brukeren* informeres om dette. Det skal samtidig *informeres om* adgangen til å søke erstatning hos Norsk Pasientskadeerstatning, *til å henvende seg til pasient- og brukerombudet og adgangen til å anmode tilsynsmyndigheten om vurdering av eventuelt pliktbrudd etter pasient- og brukerrettighetsloven § 7-4.*

Dersom pasienten eller brukeren blir påført skade eller alvorlige komplikasjoner, og utfallet er uventet i forhold til påregnelig risiko, skal pasienten eller brukeren også informeres om hvilke tiltak helse- og omsorgstjenesten vil iverksette for at lignende hendelse ikke skal skje igjen.

Nåværende femte og sjette ledd blir nye sjette og syvende ledd.

§ 3-3 nytt tredje ledd skal lyde:

Dersom en pasient eller bruker dør og utfallet er uventet i forhold til påregnelig risiko, har pasientens eller brukers nærmeste pårørende rett til informasjon etter § 3-2 fjerde og femte ledd, så langt taushetsplikten ikke er til hinder for dette.

§ 7-4 skal lyde:

§ 7-4 *Anmodning om vurdering av mulig pliktbrudd*

Pasienten, brukeren, eller andre som har rett til det, kan *be tilsynsmyndigheten om en vurdering* dersom ved-

kommende mener bestemmelser om plikter fastsatt i eller i medhold av helsepersonelloven, spesialisthelsetjenesteloven, helse- og omsorgstjenesteloven og tannhelsetjenesteloven er brutt til ulempe for seg eller den hun eller han opptrer på vegne av. Tilsvarende rett gjelder for nærmeste pårørende til avdød pasient eller bruker og for nærmeste pårørende til pasient eller bruker over 18 år uten samtykkekompetanse.

Tilsynsmyndigheten kan eventuelt ilegge en administrativ reaksjon etter helsepersonelloven kapittel 11, begjære påtale etter helsepersonelloven § 67 og gi pålegg til virksomhet etter helsetilsynsloven § 5 og spesialisthelsetjenesteloven § 7-1.

Ny § 7-4 a skal lyde:

§ 7-4 a Saksbehandling ved anmodning om vurdering av pliktbrudd

Fylkesmannen skal vurdere de synspunkter som er fremsatt i anmodningen etter § 7-4 første ledd, og kan også ta opp forhold som ikke er berørt i anmodningen.

Hvis Fylkesmannen mener at det bør ilegges en reaksjon som nevnt i § 7-4 andre ledd, skal saken oversendes Statens helsetilsyn. Første ledd gjelder tilsvarende for behandlingen av saken hos Statens helsetilsyn.

Fylkesmannen skal gi den som har fremsatt en anmodning, innsyn i relevante saksdokumenter og anledning til å uttale seg til disse, så langt taushetsplikt ikke er til hinder for dette. Det samme gjelder i saker hvor Statens helsetilsyn behandler varsler etter spesialisthelsetjenesteloven § 3-3 a.

Statens helsetilsyn eller Fylkesmannen skal gi den som har fremsatt en anmodning, underretning om resultatet av sin behandling av saken og en kort begrunnelse for resultatet, så langt taushetsplikt ikke er til hinder for dette.

Reglene om klage i dette kapitlet kommer ikke til anvendelse på anmodninger om vurdering av pliktbrudd.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere bestemmelser om Statens helsetilsyn og Fylkesmannens saksbehandling, herunder fastsette regler om frist for fremsettelse av anmodning etter paragraf her.

II

I lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m. skal § 3-11 andre ledd lyde:

Helseinstitusjoner som omfattes av denne loven, har plikt til å sørge for at det gis slik informasjon som pasienten har rett til å motta etter pasient- og brukerrettighetsloven § 3-2. Tilsvarende gjelder for informasjon til pasientens nærmeste pårørende etter pasient- og brukerrettighetsloven § 3-3 tredje ledd.

III

I lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. skal ny § 4-2 a lyde:

§ 4-2 a Om informasjon

Kommunen skal sørge for at slik det gis informasjon som pasient og bruker har rett til å motta etter pasient- og brukerrettighetsloven § 3-2. Tilsvarende gjelder for

informasjon til pasientens og brukerens nærmeste pårørende etter pasient- og brukerrettighetsloven § 3-3 tredje ledd.

Departementet kan gi forskrift om det nærmere innhold i informasjonsplikten etter første ledd.

IV

I lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v. oppheves § 55.

V

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette de enkelte bestemmelser i loven i kraft til forskjellig tid.

Presidenten: Det voteres over komiteens innstilling til I–V.

Votering:

Komiteens innstilling til I–V ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli ført opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Sonja Irene Sjøli på vegne av Høyre og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 2 og 3, fra Per Arne Olsen på vegne av Fremskrittspartiet

Det voteres først over forslagene nr. 2 og 3, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen igangsette arbeidet med å omdanne Radiumhospitalet til et nasjonalt kompetansesenter for behandling, forskning og utvikling på kreftområdet.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om igangsetting av arbeidet med å etablere nytt klinikkbygg ved Radiumhospitalet og sørge for at kreftmiljøet har gode forutsetninger for å fortsette den faglige utviklingen.»

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 74 mot 24 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.29.11)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:38 S (2012–2013) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Jon Jæger Gåsvatn, Kari Kjønnaas Kjos og Siv Jensen om styrking av kreftbehandlingen gjennom å gjøre Radiumhospitalet til et nasjonalt kompetansesenter – vedlegges protokollen.

Presidenten: Det voteses alternativt mellom innstillingen og forslag nr. 1, fra Høyre og Kristelig Folkeparti, som lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede omdannelse av Radiumhospitalet til et nasjonalt kompetansesenter under Oslo universitetssykehus for forskning, utprøving og utvikling av nye behandlingsmetoder og behandling innen kreftområdet.»

Fremskrittspartiet har varslet at de nå subsidiært støtter forslaget. Venstre har varslet at de også støtter forslaget.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Høyre og Kristelig Folkeparti ble innstillingen bifalt med 54 mot 44 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.30.00)

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten er det satt fram ett forslag. Det er forslag nr. 1, fra Per Arne Olsen på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det er den faglige vurderingen til Helsedirektoratets ekspertgruppe som ligger til grunn når nye kreftlegemidler for pasienter med kreftsykdom tas i ordinær bruk i helse-tjenesten.»

Det voteses alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:43 S (2012–2013) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Stordalen, Jon Jæger Gåsvatn og Kari Kjønnaas Kjos om å tilby nye kreftmedisiner i tråd med faglige råd – vedlegges protokollen.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling

og forslaget fra Fremskrittspartiet ble innstillingen bifalt med 74 mot 24 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.30.45)

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 13 forslag. Det er

- forslagene nr. 1–4, fra Sonja Irene Sjøli på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 5–7, fra Kari Kjønnaas Kjos på vegne av Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 8, fra Sonja Irene Sjøli på vegne av Høyre og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 9, fra Kari Kjønnaas Kjos på vegne av Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 10 og 11, fra Line Henriette Hemdal på vegne av Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 12 og 13, fra Inger Johanne Bjørnstad på vegne av Venstre

Forslagene nr. 1–11 er tatt inn i innstillingen på side 6, mens forslagene nr. 12 og 13 er omdelt på representantenes plasser i salen.

Det voteses over forslag nr. 13, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å styrke skolehelsetjenesten gjennom en opptrapping av minimum 1 000 nye helsesøstre i skolen.»

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 96 mot 2 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.31.34)

Presidenten: Det voteses over forslag nr. 12, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en opptrappingsplan for familievernet.»

Kristelig Folkeparti har varslet at de vil støtte forslaget.

Votering:

Forslaget fra Venstre ble med 91 mot 7 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.31.55)

Presidenten: Det voteses over forslagene nr. 10 og 11, fra Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å styrke tilskuddsordningene til ambulerende psykisk helseteam.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke forskningsinnsat-

sen innen psykisk helse og utvikle flere gode forebyggingsmetoder.»

Votering:

Forslagene fra Kristelig Folkeparti ble med 92 mot 6 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.32.14)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 9, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2013 fremme en sak for Stortinget der finansieringsordningen for psykologtjenesten blir endret til individuell refusjon.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 73 mot 25 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.32.33)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 8, fra Høyre og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å styrke tilskuddsordningene slik at flere psykologer ansettes i kommunene.»

Venstre har varslet at de støtter forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre og Kristelig Folkeparti ble med 77 mot 21 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.32.56)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 5–7, fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjenoppta og styrke opptrappingsplanene for psykisk helse.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprettholde tilbudet i spesialisthelsetjenesten innenfor psykisk helsevern, samtidig som kommunene sikres tid og ressurser til å få bygget opp egen kompetanse på feltet.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en nasjonal opptrapping for helsestasjonene.»

Venstre har varslet at de støtter forslagene.

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti ble med 67 mot 31 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.33.18)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1–4, fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre ulike pilotprosjekter innen psykisk helsevern før kommunene får tilført nye oppgaver i en fremtidig utvidelse av Samhandlingsreformen.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjenopprette regelen om at det skal brukes mer ressurser til rus og psykiatri enn til somatiske sykdommer i spesialisthelsetjenesten i en overgangsperiode, samtidig som kommunene sikres tid og ressurser til å få bygget opp egen kompetanse og kapasitet.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprette flere brukerstyrte plasser knyttet til distriktpsikiatriske sentre (DPS), slik at innleggelse kan skje tidlig og før det blir behov for tvangsbruk.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke satsingen på informasjon om psykisk sykdom til befolkningen.»

Venstre har varslet at de støtter forslagene.

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ble med 53 mot 45 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.33.41)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:46 S (2012–2013) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Borg-hild Tenden om lavterskeltilbud innen psykisk helse i kommunene – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sakene nr. 7 og 8 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 9

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Torgeir Trældal på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre
- forslag nr. 3, fra Torgeir Trældal på vegne av Fremskrittspartiet

Det votes først over forslag nr. 3, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve kvoteordningen for melk.»

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 71 mot 27 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.34.32)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:63 S (2012–2013) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Svein Flåtten, Frank Bakke-Jensen, Torgeir Dahl, Lars Myraune og Ingjerd Schou om samdrift i landbruket – bifalles ikke.

Presidenten: Det voteres alternativt mellom komiteens innstilling og forslag nr. 1 og 2, fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at særskilt forskjellsbehandling av samdrifter opphører, slik at særskilte kvotetak-, antalls- og avstandsbegrensninger fjernes.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at forbudet mot å leie kvoter hvis man er med i samdrift, fjernes, og at dette skjer snarest mulig.»

Venstre har varslet at de støtter forslagene.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslagene fra Fremskrittspartiet og Høyre ble innstillingen bifalt med 59 mot 38 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 18.35.10)

Votering i sak nr. 10

Presidenten: Under debatten er det satt fram ett forslag. Det er forslag nr. 1, fra Frank Bakke-Jensen på vegne av Høyre. Forslaget lyder:

«I lov 15. juni 2007 nr. 40 om reindrift (reindriftsloven) gjøres følgende endring:

§ 1 første ledd skal lyde:

For det samiske reinbeiteområdet skal loven legges til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindriftsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig, og hvor økologisk bærekraft skal være overordnet økonomisk og kulturell bærekraft. For å nå disse mål skal loven gi grunnlag for en hensiktsmessig organisering og forvaltning av reindriften. Reindriften skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv.»

Venstre har varslet at de vil støtte forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre ble med 83 mot 15 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 18.35.40)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov

om endringer i reindriftsloven mv.

I

I lov 15. juni 2007 nr. 40 om reindrift gjøres følgende endringer:

I følgende bestemmelser skal uttrykkene «områdestyret» og «Områdestyret» erstattes med henholdsvis «fylkesmannen» og «Fylkesmannen»:

§§ 11, 12, 14, 15, 16, 18, 33, 43, 46, 48, 50, 56, 57, 58, 59, 63, 65, 73, 76, 77 og 78.

§ 23 annet ledd skal lyde:

Bruk av terrenggående kjøretøy på bar mark skal begrenses mest mulig og skal så langt mulig foregå i faste løyper. Motorisert ferdsel eller flyging inn i område fredet i medhold av *naturmangfoldloven* skal foregå i samsvar med fastsatte forskrifter om vern. Nærmere regler om slik ferdsel i fredet område kan fastsettes ved forskrift av vedkommende forvaltningsmyndighet i samråd med *distriktsstyret*.

§ 24 tredje ledd skal lyde:

Gjerder og anlegg som ikke er i samsvar med første eller annet ledd, kan *fylkesmannen* kreve fjernet eller endret av den som er ansvarlig. Er dette ikke etterkommet innen en fastsatt frist, kan *fylkesmannen* iverksette riving eller endring *umiddelbart*. Utgifter ved tiltak etter dette ledd skal bæres av den ansvarlige og er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 37 skal lyde:

§ 37 *Merkenemnd og klagenemnd*

I hvert samiske regionale reinbeiteområde velges en merkenemnd på minst tre og høyst fem medlemmer fra ulike reinbeitedistrikter, med personlige varamedlemmer. Medlemmene og varamedlemmene velges av distriktslederne. *Fylkesmannen* utpeker sekretær for nemnda. Reindriftsstyret oppnevner en klagenemnd.

§ 38 første ledd skal lyde:

Alle reinmerker skal godkjennes av merkenemnda før de tas i bruk i det regionale reinbeiteområdet. Godkjente reinmerker i det regionale reinbeiteområdet registreres hos *Statens reindriftsforvaltning*. Reinmerket skal ha en slik form at forveksling eller misbruk ikke kan finne sted. Merkenemnda skal, under ivaretagelse av hensynet til velordnet reindrift, søke å bevare tradisjonell bruk og utforming

av reinmerker, blant annet skal tradisjonelle familiemerker søkes bevart for familien.

§ 58 første ledd annet punktum skal lyde:

Fylkesmannens behandling skal, foruten en kontroll med at lovens regler for utarbeidelse av bruksregler er fulgt, også omfatte en vurdering av om bruksreglene gir grunnlag for en økologisk bærekraftig reindrift i distriktet.

§ 61 skal lyde:

§ 61 *Beitetider*

Der det er nødvendig for vern av årstidsbeitene, kan *fylkesmannen* fastsette beitetider for de ulike årstidsbeitene. Leder av siidaandel skal påse at rein i lederens flokk ikke oppholder seg på beiteområder i strid med disse reglene.

Der forholdene gjør det nødvendig, kan beitetidene fravikes etter tillatelse av *fylkesmannen*. Det gjelder også beitetider fastsatt etter § 59.

§ 62 fjerde ledd skal lyde:

Kommune, fylkeskommune og fylkesmann bør orienteres om planarbeidet og skal gjøres kjent med hovedinnholdet i planen før den vedtas. Kommune, fylkeskommune og fylkesmann, samt berørte nabo-distrikter, skal få tilsendt den vedtatte *planen*.

§ 71 første ledd skal lyde:

Det opprettes et reindrifstyre på syv medlemmer med personlige varamedlemmer der fire av medlemmene med varamedlemmer oppnevnes av Kongen og tre medlemmer med varamedlemmer oppnevnes av Sametinget. Reindrifstyre er faglig rådgiver for *Statens reindrifstyre*, reinforskningen og rettledningstjenesten, og skal behandle de saker som følger av loven her samt etter Kongens nærmere bestemmelser. Reindrifstyrets virkeområde kan avgrenses til å omfatte reindrift innenfor det samiske reinbeiteområdet.

§ 72 oppheves

§ 75 skal lyde:

§ 75 *Pålegg om opphør av ulovlig forhold*

Drives virksomhet i strid med bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov eller vedtak gjort i medhold av disse bestemmelser, skal reindrifstyre eller *fylkesmannen*, når offentlige interesser tilsier det, gi nødvendige pålegg for å bringe det ulovlige forholdet til opphør, herunder pålegg om retting og fjerning av ulovlig oppførte hytter og anlegg mv. Slike tiltak kan kreves gjennomført innen en nærmere fastsatt frist. Reindrifstyre kan delegerer sin myndighet etter paragrafen her til *Statens reindrifstyre*.

§ 79 skal lyde:

§ 79 *Tvangstiltak*

Reindrifstyre eller *fylkesmannen* kan, dersom pålegg etter § 75 ikke er etterkommet, og andre tiltak ikke anses formålstjenlige, gjøre vedtak om tvangstiltak. Vedtak om tvangstiltak kan gå ut på

1. at det foretas nødvendig arbeid og kontroll for å få gjennomført pålegg om samling, skilling, merking, utdriving og telling av rein,

2. avliving av rein hvor utdriving ikke har latt seg gjennomføre,
3. reduksjon av antallet rein i en siidaandel,
4. riving av ulovlig oppsatte hytter, gjerder eller anlegg.

Reindrifstyre kan delegerer sin myndighet til å treffe vedtak om tvangstiltak etter første ledd nr. 1 og 2 til *Statens reindrifstyre*.

Vedtak etter første ledd er tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdsloven kapittel 13. Vedtakene fullbyrdes etter tvangsfullbyrdsloven § 13-14. Reindrifstyre og *fylkesmannen* kan begjære tvangsfullbyrdelse. Vedtak etter første ledd nr. 1 kan iverksettes uten at det er nødvendig å bringe saken inn for namsmyndighetene.

Utgifter ved tiltak etter paragrafen her skal bæres av reineieren og er tvangsgrunnlag for utlegg.

II

I lov 19. juni 2009 nr. 101 om erverv og utvinning av mineralressurser gjøres følgende endringer:

§ 10 annet ledd første punktum skal lyde:

Ved leting i Finnmark skal leter i tillegg skriftlig varsle Sametinget, Finnmarkseiendommen som grunneier, *fylkesmannen* og distriktsstyre for reindriften.

§ 13 fjerde ledd skal lyde:

I Finnmark skal Direktoratet for mineralforvaltning orientere grunneieren, Sametinget, *fylkesmannen*, distriktsstyre for reindriften og kommunen om tillatelsen.

§ 17 fjerde ledd skal lyde:

Ved behandlingen av søknaden skal Direktoratet for mineralforvaltning gi grunneieren, Sametinget, kommunen, *fylkesmannen* og distriktsstyre for reindriften anledning til å uttale seg.

§ 18 annet ledd skal lyde:

I Finnmark skal undersøker i tillegg skriftlig varsle Sametinget, *fylkesmannen*, og distriktsstyre for reindriften. Når det er praktisk mulig, skal siidaene, jf. reindrifstloven § 51, varsles muntlig.

III

I lov 21. desember 1984 nr. 101 om reindrift i kommunene Meldal, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu, Rindal, Sunndal og Surnadal skal § 4 annet ledd første punktum lyde:

Reindriften i området som omfattes av denne lov skal høre inn under *Fylkesmannen i Sør-Trøndelag*. Det skal velges et eget tillitsmannsutvalg.

IV

I lov 9. juni 1972 nr. 31 om svensk reinbeiting i Norge og norsk reinbeiting i Sverige gjøres følgende endringer:

Lovens tittel skal lyde:

Lov 9. juni 1972 nr. 31 om svensk reinbeiting i Norge og norsk reinbeiting i Sverige (*grensereinbeite-loven*)

I følgende bestemmelser skal uttrykkene «reindrifstyre», «reindrifstyre» og «Reindrifstyre»

men» erstattes med henholdsvis «fylkesmann», «fylkesmannen» og «Fylkesmannen»:

§§ 10, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 34, 37, 39, 41, 45, 49, 51, 54 og 55.

I §§ 39 og 47 skal uttrykket «reindriftssjefen» erstattes med «Statens reindriftsforvaltning».

V

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 11

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Torgeir Trældal på vegne av Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 2 og 3, fra Torgeir Trældal på vegne av Fremskrittspartiet og Høyre
- forslag nr. 4, fra Torgeir Trældal på vegne av Fremskrittspartiet

Det voteres først over forslagene nr. 2 og 3, fra Fremskrittspartiet og Høyre.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av erstatningsordningen for tap av rein, herunder vurdere skjerping av krav til dokumentasjon av innrapporterte tap. Gjennomgangen skal foretas av en uavhengig instans.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen justere periodiseringen av reindriftsoppjøret til å følge kalenderåret og om at forhandlingene kommer inn som en del av den ordinære budsjettprosessen.»

Venstre har varslet at de støtter forslagene.

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Høyre ble med 59 mot 39 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.36.40)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen prioritere arbeidet med å fremforhandle en ny avtale med bakgrunn i lov 2. oktober 1751 Første Codicill og Tillæg til Grendse-tractaten imellem Kongerigerne Norge og Sverrig Lapperne betreffende (Lappekodisillen) for å unngå grenseoverskridende konflikter for fremtiden.»

Venstre har varslet at de støtter forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ble med 53 mot 45 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 18.37.03)

Komiteen hadde innstilt:

I

I statsbudsjettet for 2013 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1147		Reindriftsforvaltningen	
	71	Omstillingstiltak i Indre Finnmark, reduseres med	1 600 000
		fra kr 9 198 000 til kr 7 598 000	
1151		Til gjennomføring av reindriftsavtalen	
	51	Tilskudd til Utviklings- og investeringsfondet, økes med	13 600 000
		fra kr 34 100 000 til kr 47 700 000	
	75	Kostnadssenkende og direkte tilskudd, reduseres med	12 000 000
		fra kr 62 400 000 til kr 50 400 000	

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til den foreslåtte reindrifftsavtalen, og som er knyttet til bevilgninger i 2014.

Presidenten: Det voteres alternativt mellom komiteens innstilling og forslag nr. 4, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Forslag til reindrifftsoppgjøret 2013/2014 bifalles ikke.»

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet ble innstillingen bifalt med 73 mot 25 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.37.28)

Sak nr. 12 [18:37:46]

Referat

1. (394) Statsministerens kontor melder at
  1. lov om endringer i tobakkskadeloven (Lovvedtak 41 (2012–2013))
  2. lov om endringer i straffeloven 1902 mv. (offentlig sted, offentlig handling m.m.) (Lovvedtak 47 (2012–2013))
  3. lov om endringer i vegtrafikkloven (Lovvedtak 50 (2012–2013))
  4. lov om endringer i straffeprosessloven mv. (elektronisk kontroll som varetektssurrogat mv.) (Lovvedtak 52 (2012–2013))
  5. lov om endringer i valgloven og kommuneloven (statlig ansvar for manntall, nye prosedyrer ved

forhåndsstemmegivning mv.) (Lovvedtak 54 (2012–2013))

– er sanksjonert under 24. mai 2013

Enst.: Vedlegges protokollen.

2. (395) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen, Henning Skumsvoll, Oskar J. Grimstad, Ulf Leirstein, Per Roar Bredvold, Robert Eriksson og Morten Ørsal Johansen om en ny forvaltning av landets ulv (Dokument 8:136 S (2012–2013))

Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
3. (396) Endringer i helseregisterloven (Krefregisteret) (Prop. 160 L (2012–2013))

Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
4. (397) Endringer i kjøpsloven og avtaleloven og samtykke til å trekke reservasjonen mot FN-konvensjonen 11. april 1980 om kontraktar for internasjonale lausøyrekjøp (CISG) del II om avtaleinngåing (Prop. 158 LS (2012–2013))

Enst.: Sendes justiskomiteen som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
5. (398) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Morten Ørsal Johansen, Gjermund Hagesæter og Åge Starheim Starheim om innvandringspolitiske siktelinjer og endringer i lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) (Dokument 8:137 LS (2012–2013))

Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
6. (399) Endringer i sivilombudsmannsloven (nasjonal forebyggende mekanisme) (Prop. 159 L (2012–2013))

Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
7. (400) Samtykke til godkjenning av protokoll av 30. mars 2012 om endring av WTO-avtalen om offentlige innkjøp av 15. april 1994 (Prop. 157 S (2012–2013))

Enst.: Sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 18.39.
